

DOKTORI (PHD) ÉRTEKEZÉS

Vargáné Gálicz Ivett

Gödöllő

2023

A turisztikai fejlesztések szerepe Fejér vármegyei
mintaterületek vizsgálata alapján

DOI: 10.54598/002770

Vargáné Gálicz Ivett

Gödöllő

2023

A doktori iskola

megnevezése: Gazdaság- és Regionális Tudományi Doktori Iskola

tudományága: regionális tudomány

vezetője: Dr. Bujdosó Zoltán PhD

Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem

Károly Róbert Campus

Témavezető: Dr. Dávid Lóránt Dénes PhD

kutatóprofesszor

Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem

Témavezető: Dr. Zsarnóczky Martin Balázs

University of Economy in Bydgoszcz (WSG)

.....

Az iskolavezető jóváhagyása

.....

A témavezető(k) jóváhagyása

Tartalom

1.	Bevezetés.....	1
1.1	A kutatás hipotézisei, célkitűzései	3
2.	A kutatás elméleti háttere	5
2.1.	A turizmus fogalma, rendszere	5
2.2.	Turisztikai piac sajátosságai	9
2.3.	Turizmus hatásai	11
3.	Anyag és módszer	15
3.1.	Szekunder források	15
3.1.1.	Szakirodalom elemzése	15
3.1.2.	Statisztikai adatok vizsgálata	16
3.1.3.	Dokumentumok elemzése	16
3.2.	Primer kutatás	16
3.2.1.	Kérdőíves felmérés.....	16
3.2.2.	SWOT-analízisek készítése	18
3.2.3.	Mélyinterjú készítés	18
3.2.4.	Terepbejárás	18
4.	A turizmus térbeli és területi rendszerként való megközelítése.....	19
4.1.	A tér szerepe a turizmusban	19
4.2.	A turizmus regionalitása - a lehatárolás problémája.....	22
4.2.1.	A turizmus területi szintjei Magyarországon	23
5.	A turisztikai piac sajátosságai Magyarországon	33
5.1.	Magyarország turisztikai sajátosságai.....	33
5.2.	A turizmus gazdasági jelentősége	35
5.2.1.	Statisztikai adatok	36
5.3.	Turizmusfejlesztés Magyarországon	38
6.	Fejér vármegye földrajzi helyzete és természeti adottságai	41
6. 1.	Természetföldrajzi környezet.....	41
4.	táblázat: Fejér vármegye SWOT-analízise.....	42
6.2.	Társadalmi környezet.....	43
6.3.	Gazdasági környezet	43
6.4.	Közlekedés, megközelíthetőség.....	44
6.5.	Bruttó hazai termék (GDP) alakulása	45
6. 6.	A kutatásba bevont területek gazdasági és társadalmi jellemzőinek komplex elemzése	46

6. 7. Fejér vármegye turizmusának alakulása	48
6.8. A vizsgált területeken megvalósuló fejlesztéspolitikai célkitűzések	51
6.8.1. Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció.....	51
6.8.2. Fejér Megyei Területfejlesztési Koncepció 2030.....	53
7. Kutatási eredmények	55
7.1. Károlyi-kastély, Fehérvárcsurgó	56
7.1.1. Az attrakció bemutatása, történeti háttere	56
7.1.2. SWOT-analízis	61
7.1.3. Mélyinterjúk	62
7.1.4. Kérdőíves kutatás	68
7.1.5. Aktualitások	71
7.2. Tác- Gorsium Régészeti Park	73
7.2.1. Az attrakció bemutatása, történeti háttere	73
7.2.2. SWOT analízis	76
7.2.3. Mélyinterjúk	77
7.2.4. Kérdőíves kutatás	86
7.2.5. Aktualitások	95
7.3. Székesfehérvár, a Királyok Városa.....	96
7.3.1. Attrakciók ismertetése, történeti háttér	96
7.3.2. Mélyinterjúk	108
7.3.3. Kérdőíves felmérés.....	113
7.3.4. Aktualitások	116
7.4. Mélyinterjú a Fejér Vármegyei Önkormányzat vezető tervezőjével	118
8. Összefoglalás	122
8.1. Summary	124
9. Következtetések, javaslatok.....	126
10. Új tudományos eredmények	128
Mellékletek	130
M1. Irodalomjegyzék.....	130
M2. Mélyinterjú kérdések.....	140
M3. Kérdőív minta	141
Köszönetnyilvánítás.....	145

Ábrajegyzék

1. ábra: A turizmus rendszere	7
2. ábra: A turizmus főbb hatásai	14
3. ábra: Turisztikai terek szűkülése	20
4. ábra: Magyarország turisztikai térségei	27
5. ábra: : A nemzetgazdasági ágazatok besorolása a jéghegy-modellbe	36
6. ábra: Vendégforgalom a 2001-2019 közötti időszakban	37
7. ábra: Átlagos tartózkodási idő alakulása 2001-2019	38
8. ábra: Egy főre jutó bruttó hazai termék alakulása 2000-2021	45
9. ábra: Vendégszám alakulása Fejér vármegyében 2013-2019	49
10. ábra: Vendégéjszakák számának alakulása Fejér vármegyében 2013-2019 ...	50
11. ábra: Átlagos tartózkodási idő alakulása Fejér vármegyében 2013-2019	50
12. ábra: Funkcionális térségek Magyarországon	52
13. ábra: Fejér vármegye térképe a mintaterületek jelölésével	55
14. ábra: Látogatók megoszlása	68
15. ábra: Látogatás időtartama	69
16. ábra: Látogatók aránya	70
17. ábra: Látogatók értékelése	71
18. ábra: Látogatók korcsoportonkénti megoszlása	86
19. ábra: Látogatók megoszlása érkezési területük szerint	87
20. ábra: Csúcsosság vizsgálata	88
23. ábra: Visszatérési hajlandóság	89
22. ábra: Látogatószám alakulása 2004-2017	90
23. ábra: Látogatók megoszlása 2019	91
24. ábra: Látogatók értékelése 2019	93
25. ábra: Látogatások időbeli megoszlása	114
26. ábra: Látogatók értékelése	115

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: A Fejér Vármegyei Önkormányzat területfejlesztési feladatai	31
2. táblázat: Magyarország turizmusának SWOT-analízise	34
3. táblázat: A magyarországi turizmus főbb aktív kutatói	40
4. táblázat: Fejér vármegye SWOT-analízise	42
5. táblázat: Fejér vármegye célrendszere 2021-2030	54
6. táblázat: A fehérvárcsurgói Károlyi-kastély turisztikai attrakciói	58
7. táblázat: A Károlyi-kastély SWOT-analízise	61
8. táblázat: Tác- Gorsium SWOT-analízise	76
9. táblázat: Turisztikai fejlettség vizsgálata	88
10. táblázat: Turisztikai fejlettség vizsgálata 2019	92
11. táblázat: Fejér vármegye turizmusának SWOT-analízise az interjú alapján .	119

1. Bevezetés

A turisztikai kutatások szerepe egyre fontosabb napjainkban, hiszen a turizmus gazdaságban betöltött szerepe kiemelkedően fontos. (MORLEY 1990, DEMUNTER 2008).

MICHALKÓ (2007a) szerint a turisták élményszerzésre törekednek, az ágazat bevételt és profitot teremt, továbbá a turizmus nemzetgazdasági húzóágazat, jelentős szerepe van a munkahelyteremtésben, hozzájárul a területi fejlődéshez, valamint multiplikátor hatása van.

A turisztikai kutatások egy része a turisztikai folyamatokat, szereplőket és a közöttük fennálló kapcsolatokat vizsgálja.

A turizmus általános modelljének vizsgálata során a turizmus hatásaira irányul a kutatás. Ezek kiemelik annak multidiszciplináris és interszektorális voltát (PEARCE (1981), BUTLER (1993), MICHALKÓ (2007c).

MICHALKÓ „líra modellje” szerint (2007b) a turizmus kutatásához legalább húsz tudományterület ismerete szükséges, ugyanakkor a kutatások csak néhány tudományterületet vesznek figyelembe, leggyakrabban a közgazdaságtant.

COHEN (1984), vagy PEARCE (1981, 1993) társadalomtudományi szempontból vizsgálja a turizmust.

A regionális tudományok azt kutatják, hogy milyen társadalmi és gazdasági folyamatok zajlanak a térben. LENGYEL- RECHNITZER (2004), NEMES NAGY (2005), AUBERT–BERKI-SZABÓ (2008) és MICHALKÓ (2007b) főként a turizmus területi folyamatait vizsgálják.

A turizmus ösztönzi a társadalmi és gazdasági fejlődést, növeli a foglalkoztatottságot és javítja az életminőséget, valamint hat a térszerkezetre is.

A térspecifikus turisztikai termékek, pl. a gyógyvizek egy adott földrajzi térhez kötődnek (MICHALKÓ 2007).

A regionális gazdaságtan a teret költségtényezőként kezeli (LENGYEL, 1999), hiszen minden térségben más és más egy beruházás tőkeigénye, mely a piac differenciálódásához vezet, a területi különbségek pedig versenyt teremtenek.

A globalizáció ugyanakkor megváltoztatta a versenyt, mivel régebben a szolgáltatók versenyeztek, ma inkább a desztinációk, így az egyedi jellemzők váltak kiemelten fontossá.

Értekezésemben azt vizsgáltam, hogy a mintaterületeken megvalósult turisztikai fejlesztések hogyan járultak hozzá a desztináció fejlődéséhez és ismertségéhez. A vizsgált területeken nagyszabású attrakciófejlesztéseket hajtottak végre, azonban nem történt meg ezek után követése a látogatók körében, értekezésem ezt a hiányt igyekszik pótolni. A kutatás a kulturális turizmushoz kapcsolódó attrakciókat elemzi, melyekkel korábbi munkáim során együtt dolgozhattam, így széleskörű rálátásom volt tevékenységeikre, valamint a fejlesztések megvalósulását követően mérhető gazdasági és társadalmi hatások érzékelhetőek. Ezen attrakciók a következők: a fehérvárcsurgói Károlyi-kastély, Tác-Gorsium Régészeti Park és Székesfehérvár. Kutatásom aktualitása, hogy a mintaterületeken ismereteim szerint korábban nem történtek hasonló jellegű vizsgálatok, így azok új eredményeknek értékelhetők. A 2021-2027-es Európai Unió fejlesztési ciklushoz kapcsolódóan érdemes értékelni a már megvalósult fejlesztéseket, melyek alapul szolgálhatnak a további döntések meghozatalához és a fejlesztési irányok meghatározásához.

Az értekezés további részében a hipotézisek meghatározását követően a szakirodalom elemzésére és a kutatási módszerek ismertetésére kerül sor. Ezután Magyarország turisztikai sajátosságainak bemutatása következik, majd szűkítve a fókusz, Fejér vármegye komplex elemzése, valamint a releváns fejlesztéspolitikai dokumentumokkal való kapcsolódás tanulmányozása olvasható.

Ezt követően kerül sor a kutatási eredmények részletes ismertetésére mindhárom mintaterület vonatkozásában, végül a hipotézisek összefoglalásával és az új kutatási eredmények meghatározásával zárul az értekezés.

1.1 A kutatás hipotézisei, célkitűzései

Az értekezés elkészítése során célom, hogy bemutatásra kerüljön a turizmus regionális fejlődésben betöltött szerepe, továbbá vizsgáljam a látogatói visszajelzéseket a megvalósult fejlesztésekkel kapcsolatosan. Kutatási feladatnak tekintetem annak vizsgálatát, hogy a turisztikai fejlesztések milyen szerepet töltenek be a desztináció életében, hogyan járulnak hozzá a térség fejlődéséhez.

A disszertáció elkészítése során három hipotézis felállítására került sor, munkám elkészítésével célom ezek igazolása:

H1. A fejlesztések pozitívan járulnak hozzá a vizsgált térség gazdaságának fejlődéséhez és a munkahelyek számának növekedéséhez:

A turizmus hozzájárul a gazdasági növekedéshez és a munkahelyteremtéshez a vizsgált térségben. A turisták kiadásai révén helyi vállalkozásokat támogatnak, például szállodákat, éttermeket, üzleteket és szolgáltatókat. Ez lehetőséget teremt a vállalkozások bővülésére és új beruházásokra, ami munkahelyek létrehozását eredményezheti. A turisztikai bevételek és a munkahelyek számának növelésével a térség gazdasága erősödik, fejlődik, mely hozzájárul a lakosság életminőségének javításához, valamint a versenyképesség növekedéséhez.

H2. A fejlesztések ösztönzik a további infrastrukturális beruházásokat a térségben, mely a helyiek részére is számos előnnyel jár, amennyiben azok nem túlzott mértékben valósulnak meg:

A turizmus növekedése ösztönzi az infrastrukturális fejlesztéseket. Szállodák, közlekedési hálózatok, kulturális intézmények, sportlétesítmények és egyéb turisztikai infrastruktúra kialakítása és fejlesztése történhet, hogy megfeleljen a turisták igényeinek. Fontos a megfelelő közlekedési infrastruktúra kialakítása az adott desztináció elérésére, a közművesítés, közvilágítás biztosítása, valamint az infrastrukturális fejlesztéseken kívül a szolgáltatások elérése is. Mindez a helyi lakosság előnyére is válik, ugyanakkor figyelembe kell venni azt is, hogy a fejlesztések ne legyenek túlzó mértékűek és zavaróak a helyi lakosság számára, hiszen ez esetben a fejlesztésekhez negatív attitűd párosulhat. Ezért a turisztikai célú fejlesztések estében érdemes DOXEY Irridex módszerének (1975) alkalmazása,

melynek célja, hogy vizsgálja a desztináció teherbíró képességét és felhívja a figyelmet a tervezés fontosságára.

H3. A fejlesztések által növekedik a regionális imázs és vonzerő, mely fokozza a látogatottságot és a versenyképességet:

A turizmus növelheti a desztináció imázsát és vonzerejét, ami elősegíti a látogatószám és a vendégéjszaka növekedését. A pozitív turisztikai tapasztalatok és a jó hírnév vonzza a látogatókat és erősíti a lokálpatriotizmust. A szolgáltatások bővítése, az attrakciók számának növelése vagy a meglévők minőségének emelése fokozza a látogatottságot, és növeli a visszatérő vagy újonnan érkező vendégek számát. Az imázs növeli egyúttal a turisztikai versenyképességet is, amely a térség gazdasági fejlődéséhez is hozzájárul.

2. A kutatás elméleti háttere

2.1. A turizmus fogalma, rendszere

A turizmus komplex jelenség, melynek kutatása során először annak fogalmát és rendszerét kell megvizsgálnunk.

A turizmus fogalmának változása, bővülése jelzi az ágazat jelentőségének növekedését, komplexitását és az életminőség részévé válását.

GLÜCKSMANN (1929) szerint a turizmus személyek utazása egy olyan helyre, ahol nincs állandó lakásuk.

A Népszövetség (1937) álláspontja szerint minden olyan személy a turizmus része, aki 24 órát meghaladóan utazik egy állandó lakhelyén kívüli országba.

HUNZIKER-KOPF megállapította, hogy a turizmus az emberek lakóhelyén kívüli utazását és tartózkodását jelenti, de az utazást és a tartózkodást nem motiválta letelepedési szándék és jövedelmező tevékenység.

Az ENSZ 1963-ban megtartott konferenciáján statisztikai jellegű megközelítést fogadtak el a fogalom meghatározására:

- Látogató: minden olyan személy, aki állandó lakhelyén kívüli más országba látogat, kivételt képez a kereső tevékenység végzése.
- Turista: időszakos látogató, aki legalább 24 órát tölt a meglátogatott országban, utazásának célja a szabadidő eltöltése, munka, családi kapcsolatok ápolása.
- Kiránduló: olyan időszakos látogató, aki nem tölt 24 órát a meglátogatott országban.

LEIPER (1981) meghatározása az első rendszerszemléletű megközelítést jelenti, mely szerint a turizmus a környezettel kapcsolatban álló, öt elemből álló nyílt rendszer. Elemei:

- Turisták (emberi elem),
- Kibocsátó terület, tranzit út és fogadóterület (földrajzi elemek),
- Turizmus szektor (gazdasági elem).

Az 1980-ban kiadott Manilai Nyilatkozat hangsúlyozza a belföldi turizmus kiemelkedő szerepét és a turizmus sokoldalú jelentőségét minden nemzet számára. A turizmusnak alapvető szerepe van az élet minőségének alakulásában, a turizmus fejlesztésében pedig a kormányoknak felelőssége van.

LENGYEL (1992) szerint a turizmus fogalma alatt egyrészt az emberek állandó életvitelén és munkahelyén kívüli valamennyi szabad helyváltoztatását és tevékenységét értjük, másrészt az ezzel kapcsolatos igények kielégítésére létrehozott anyagi-technikai és szervezeti feltételek, valamint szolgáltatások összességét.

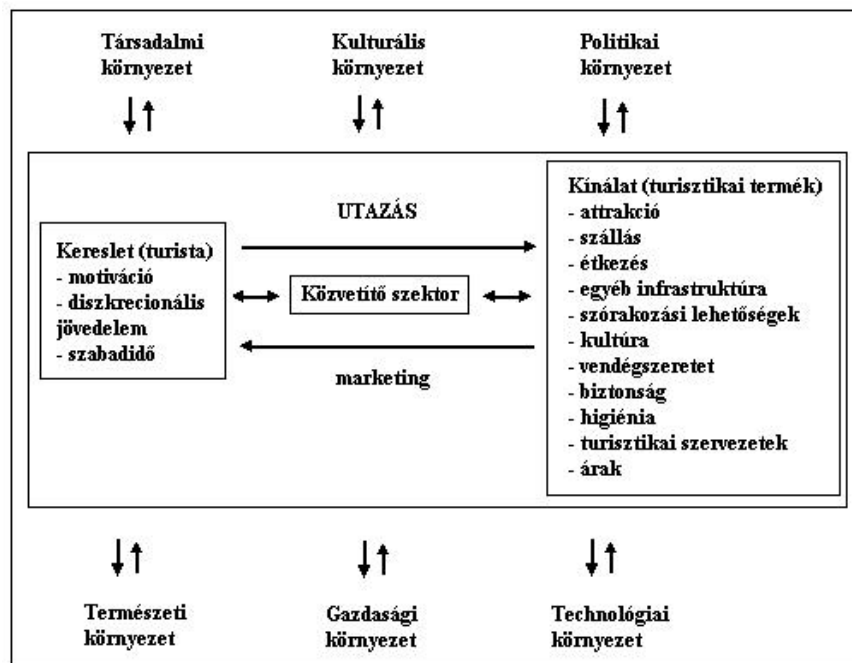
Az 1989-es Hágai Nyilatkozat kimondja: „A turizmus magában foglalja a személyek lakó- és munkahelyen kívüli minden szabad helyváltoztatását, valamint az azokból eredő szükségletek kielégítésére létrehozott szolgáltatásokat.”

MICHALKÓ (2001) szerint pedig: “A turizmus az egyén élményszerzéssel párosuló környezetváltozása, amelynek során szolgáltatások igénybevételére kerül sor.

A turizmus komplexitását és társadalmi jelentőségét a fogalom folyamatos bővülése is mutatja. COOPER HALL (2008) a fogyasztás, a kínálat és az élmények együttesének összetételéből vezeti le a turizmus rendszerét.

GOELDNER ÉS RICHIE (2012) a turizmust a terciér szektor részének tekintik, melynek komplex értelmezésében a turizmus folyamatokból, tevékenységekből és azok eredményéből vezethető le, melyek a turisták, a turisztikai szolgáltatók, a települési önkormányzatok, a lakosság és az ezt körülvevő környezet kapcsolatából erednek.

A turizmus, mint rendszer szemléletét hazánkban először LENGYEL fogalmazta meg 1992-ben, melyet többször is átdolgozott. A turizmus kapcsolódik egyrészt az azt körülvevő környezethez, legyen az társadalmi, kulturális, politikai, gazdasági, természeti, technológiai környezet, illetve ezek elemeihez, vagyis alrendszerihez. Ezért a turizmus egy nyitott rendszer, melyet befolyásol az a környezet, melyben megvalósul, illetve a turizmus is hat a környezetre, ahogy azt az 1. ábra is szemlélteti.

1. ábra: A turizmus rendszere

Forrás: Lengyel: A turizmus általános elmélete, 2005

A turizmusban az alábbi alrendszerek különböztethetőek meg:

- Turizmus alanyának alrendszere,
- Intézményi alrendszer,
- Turisztikai létesítmények, vállalkozások,
- Idegenforgalmi szervezetek,
- (Turisztikai) település.

A tényezők egy része adottságként jelentkezik, melyek meghatározzák a lehetőségeket és nem, vagy csak nehezen változtathatóak meg. Ilyenek például a környezeti elemek vagy a motiváció.

Napjainkban a turizmus komplexitása kerül előtérbe, melyet dinamikus keretrendszerek alkalmazásával vizsgálnak (JAKULIN, 2017) és a különböző változók közötti kapcsolatokat mutatják be (MÁHR, 2019). A rendszermodellek figyelembe veszik a környezeti tényezőket és a fenntarthatósági szempontokat is, melyek együttesen magyarázzák a változásokat (SZIVA, 2010)

A turisztikai erőforrások egyenlőtlenül állnak rendelkezésre az egyes desztinációkban, a turisztikai vonzerőknek köszönhetően azonban szinte minden térség képes olyan egyedi termékkel megjelenni, mely vendégforgalmat generálhat. A turisztikai erőforrásokat az alábbi csoportokba sorolhatjuk (DÁVID L. - JANCSEK A. - RÁTZ T., 2007):

- Természeti erőforrások,
- Kulturális erőforrások,
- Humán erőforrások,
- Infrastrukturális erőforrások,
- Pénzügyi erőforrások.

A turizmus rendszerének alapját a természeti és kulturális erőforrások adják, melyek potenciális vonzerőknek tekinthetők (DÁVID L. - JANCSEK A. - RÁTZ T. , 2007, FORMÁDI K.-MAYER P., 2005, GÁSZNÉ BÖSZ B. ,2020)

Az elmúlt években jelentős változások mentek végbe a turizmus és a mobilitás területén. Elterjedtek a második otthonok, gyakorivá váltak az egynapos, 24 óránál rövidebb kül- és belföldi utazások, a család, barátok meglátogatása, a rendezvényeken való részvételek, vagy a bevásárlóturizmus, melyek a statisztikákban nem jelennek meg, ezért láthatatlan turizmusnak tekinthetjük őket az elsődleges turisztikai szuprastrukturát nyújtó szolgáltatók szempontjából (MICHALKÓ-ILYÉS, 2020). PROVENZANO és társai (2018) megállapították, hogy az európai utazók előnyben részesítik a rövidebb, szomszédos országokba irányuló utazásokat, melyet jól kiegészít WYNEN (2013) kutatása, mely alapján az egynapos kirándulások során kiemelt szerepe van a távolságnak, ezáltal a desztináció megválasztásának. Kiemelt szempontként jelenik meg továbbá a biztonság kérdése, mellyel számos kutatás foglalkozott az elmúlt években (BUJDOSÓ-GYÖRKI, 2011, DÁVID ET.AL. 2007) és melynek meglete alapvető fontosságú a turizmusban is (ZSARNÓCZKY-MOLNÁR-GARAMVÖLGYI, 2019)

Az Európai Parlament és Tanács új előírásokat írt elő a 692/2011/EU rendeletben a turizmusra vonatkozó európai statisztikákról, továbbá a Bizottság szükségessé tette egy folyamatosan aktualizált módszertani kézikönyv elkészítését is. A láthatatlan

turizmushoz kapcsolódó mozgásokat a nemzetközi szakirodalom visitor flow-ként határozza meg (SCUTTARI et al. 2013)

2.2. Turisztikai piac sajátosságai

A turisztikai piac az idegenforgalmi kereslet és az idegenforgalmi kínálat találkozásának színhelye, a küldő és fogadóhelyek közötti gazdasági és társadalmi kapcsolatok legfontosabb formája.

Turisztikai kínálatnak nevezzük a látogatók igényeinek kielégítésére létrehozott és a piacon kínált áruk és szolgáltatások összességét. A turisztikai kínálat komplex és általában nagy tökeintenzitást igényel, melyben a szolgáltatásoknak meghatározó hányada van. A turisztikai kínálatot több szempont alapján osztályozhatjuk, a fő felosztás azonban az eredeti és származtatott kínálat szerinti felosztás. Az eredeti kínálatba tartoznak a természeti adottságok és ember alkotta vonzerők, míg a származtatott kínálatot a helyváltoztatást, a tartózkodást és ellátást szolgáló létesítmények jelentik. (FEKETE, 2006)

A turisztikai termék a szolgáltatások által dominált kínálati halmazt jelenti, melynek vannak nem befolyásolható elemei (természeti adottságok, történelmi múlt, kultúra, művészetek, gyógyhelyek, a lakosság hozzáállása), illetve befolyásolható tényezői is (alap- és turisztikai infrastruktúra, rendezvények, programok). A turisztikai termék nem elemi szükségletet elégít ki, hanem másodlagos szükségletnek tekinthető, melynek fokozott a munkaerő-igénye, valamint nem tárolható és nem szállítható, főként szolgáltatásokból áll és általában megfoghatatlan (GONDA, 2016). A turisták a terméket turisztikai élmény formájában érzékelik, ezért megítélésük szubjektív. A turisztikai termékek kialakításakor a fenntarthatóság figyelembevétele kiemelten fontos annak érdekében, hogy a jelenlegi állapotot megőrizzük a jövő generációi számára is.

A turisztikai kereslet a potenciális turisták azon kívánsága, hogy különböző szolgáltatásokat, idegenforgalmi termékeket meghatározott áron vehessenek meg az utazásuk során. A turisták ehhez diszkrecionális jövedelemmel, szabadidővel és vásárlási hajlandósággal rendelkeznek, ugyanakkor rugalmasak az árral és a

termékkel szemben (FEKETE, 2006). Kiemelten fontos a motivációjuk, az egyéni igényük az utazásra és az új megismerésére (MICHALKÓ, 2001).

A turisztikai kereslet alakításában meghatározóak a különböző természeti és társadalmi hatások, valamint az egyén demográfiai jellemzői, azonban döntő szerepe a közlekedési lehetőségeknek, és a desztináció elérhetőségének van, hiszen, ha nem lehet viszonylag könnyen eljutni egy adott térségbe, a turisták kevésbé választják azt és a kereslet csökkeni fog.

A keresletet ugyanakkor napjainkban a divat és a trendek döntő mértékben befolyásolják, ezért kiemelkedő fontosságú a megfelelő marketingkommunikáció, melyben elsődleges szerepet tölt be a digitalizáció és az élmény hangsúlyozása. A kereslet és a kínálat döntően az Interneten keresztül találkozik, mely egyúttal egy nagyfokú bizalmi kapcsolatot is feltételez (ZSARNÓCZKY, 2017). A turisztikai élmény meghatározása során ZÁTORI (2014) kiemeli a személyes jelleget, melyet az utazó többször átél a később visszanézett fotók, videók, visszaemlékezések által, az élmény pedig csak akkor jön létre, ha a turista hajlandó ebben részt venni. Az utazók élményeiket főként a közösségi média oldalain fejezik ki akár pozitív, akár negatív irányban, a real-time marketing használatával, melyeknek jelentős trendformáló hatása van (BÓDIS, 2017).

VOLO (2009) a turizmust az élmények piactereként jellemzi, melyet a kommunikáció során ki kell emelni és ez meghatározza az információkeresést, az árképzést, a fő üzenetet és az előzetes elvárásokat (DANYI-IVÁNYI-VERES, 2020). Az utazók többsége magabiztos, ismeri a céljait és aktívan használja a digitális eszközöket, a desztinációknak pedig a WOW-élményt kell nyújtaniuk (JHA, 2016).

BENCKENDORFF (2019) szerint jelenleg a legfontosabb, keresletet alakító turisztikai trendek a mesterséges intelligencia jelenléte, a digitális rugalmasság, a storytelling, az okos utazók megjelenése és a big data elemzések. Ugyanakkor már kevésbé fontos a tömegek növelése, a környezeti fenntarthatóságot kell figyelembe venni és szükség esetén ésszerű korlátozásokat bevezetni.

A turisztikai piacon meghatározó szerepe van a kulturális turizmusnak. Tekintettel arra, hogy jelen értekezés kutatási területe kulturális turisztikai attrakciókat vizsgál, a következőkben a kulturális turizmus rövid ismertetésére kerül sor.

A kulturális turizmus az utazások egyik fő motivációja. A kultúra iránti kereslet dinamikusan növekedik, mely összefüggésben van a fogyasztói szokások

változásával és a diszkrecionális jövedelem emelkedésével. Komplex és sokrétű termék, mely szinte mindenhol megtalálható (CSAPÓ, 2012)

A kulturális turizmus fogalma számos értelmezésben jelenik meg a kutatásokban. Az UNWTO (2017) szerint ez olyan aktivitás, melynek során a desztináció materiális és immateriális kulturális attrakcióinak fogyasztására kerül sor, ez pedig magában foglalja a történelmi és kulturális értékeket, kulináris értékeket, zenét, irodalmat, élő kultúrákat, hagyományokat.

RÁTZ (2011) szerint a kulturális turizmus megvalósítása során „a turista motivációját az új kultúrák megismerése, kulturális eseményeken való részvétele jelenti, míg a vonzerők a sajátos, egyedi kultúrát jelenítik meg”.

A Nemzeti Turizmus Stratégia 2030 a kastély-és várturizmust, filmturizmust, népi hagyományokat, városlátogatást, kiállítások megtekintését is ide sorolja (SIMÁNDY-BENKEY-KOVÁCS, 2018).

Az élményszerűség a kulturális turizmus esetében is hangsúlyosan megjelenik, a kulturális attrakcióknak szükséges az attraktivitást és az interaktivitást fokoznia (ERCSEY, 2019, VINCZE, 2019). A koronavírus-világjárvány felgyorsította a digitalizációs folyamatokat és új elvárásokat, trendeket hozott magával a kulturális turizmusban is, az online értékelések is meghatározóvá váltak (RICHARDS, 2021).

A storytelling a kulturális attrakciók esetében meghatározó jelentőségű (SZALAI-MICHALKÓ-RÁTZ, 2023), mely a kreatív turizmus ösztönzője lehet (RICHARDS, 2016). A mesterséges intelligencia, a virtuális valóság kiterjeszti a lehetőségeket és új interpretációkat valósít meg ezen a területen is.

2.3. Turizmus hatásai

A turizmusnak számos hatása van, melyek a küldő-és a fogadóterületen egyaránt változásokat idéznek elő. Ezen hatásokat több csoportba sorolhatjuk MATHIESON & WALL (1982) alapján: társadalmi- kulturális, gazdasági és fizikai hatások.

Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy a hatásokat nehéz egymástól elkülönítetten vizsgálni, hiszen az egyes csoportok között jelentős átfedések lehetnek (DÁVID L, 2015)

A társadalmi hatások több részre bonthatók FIGUEROLA (1976), PIZAM és MILMAN (1984) szerint. Népeségre gyakorolt hatása a fogadóterületen a népességszám változása, migráció, lakosság összetételének változása, szezonális lakosok jelenléte, népesség urbanizációja. Átalakul továbbá a közösség is: új társadalmi osztályok jönnek létre, szezonális lakosok jelennek meg, mely konfliktusokhoz vezethet, a vallási különbségek előtérbe helyeződnek, Egyéni és családi szinten is érzékelhetőek változások: a napi életviteli szokások és a családszerkezet megváltozása, közbiztonsággal kapcsolatos vélemények formálódása, a turizmushoz való alkalmazkodás módja is új formákban jelenik meg. Megváltoznak a fogyasztási szokások, a szabadidő eltöltésének módja. Az életminőségre gyakorolt hatás mind a fogadó- mind a küldő terület oldalán jelentkezik. A turisztikailag frekventált területeken zsúfoltság és deviancia- hatás is érzékelhető.

A turizmus növeli a munkahelyek számát és csökkenti a munkanélküliséget, ezáltal az állami kiadásokat, ugyanakkor az állam számára bevételt is teremt, mivel a turisztikai munkáltatók fizetik a turizmusban alkalmazottak bérét és a járulékokat is. A foglalkoztatási funkciót erősíti a turizmus munkaerő-igényes volta, hiszen a szolgáltatások színvonalának emelésében döntő szerepe van az emberi tényezőnek. Számos területen ugyanakkor magas a fluktuáció, alacsonyan képzett és alulfizetett a munkaerő és jelentős a szezonális munkavégzés is. Számos olyan munkaterület van, mely nem kapcsolódik közvetlenül a turizmushoz, de kiszolgálja és közvetlenül vagy közvetve befolyásolja azt.

JANDALA (1992) az alábbiakban foglalja össze a turisztikai munkaerőpiac sajátosságait:

- Összetett szakképzettségi igény: szükség van a magasan kvalifikált és a szakképzetlen munkaerőre is, ugyanakkor magas a szakképzetlenek vagy az alacsony képzettségűek aránya.
- Jellemző a szezonális foglalkoztatottság, mely nagyobb mértékben fordul elő az alacsonyabb végzettségeknél.
- Magas a fluktuáció, továbbá a nők és a fiatalok aránya
- A többlet munkaigény nem mindig megoldható helyi munkaerőből a szezon idején, ez pedig gyakran feszültségekhez vezet.
- Más ágazatokhoz képest eltér a munkaidő hossza, jellemző a több műszakos munkarend, szabadság jellemzően szezonon kívül vehető ki, részmunkaidős foglalkoztatás elterjedése).

A turizmus pozitív hatással van a gazdaságra, hozzájárul a dinamikus fejlődéshez, a népesség megtartásához, ösztönzi a vállalkozásokat, bevételt termel, munkahelyeket teremt, és jövedelmet generál. Gazdasági hatásait úgy definiálhatjuk „mint a küldő és a fogadó területek gazdaságának jellemzőiben, gazdasági struktúrájában a turizmus fejlődése következtében végbemenő változások” (PUCZKÓ- RÁTZ, 2000). Ezen hatások a küldő és a fogadó területekre egyaránt vonatkoznak. Megkülönböztethetünk továbbá direkt, indirekt és indukált hatásokat is (LINDBERG, 2001). Direkt hatásnak nevezzük a kibocsátás, jövedelem és munkahelyek összességét, indirektnek pedig a turizmus számára szolgáltató vállalkozásoknál létrejövő jövedelmet, foglalkoztatást. Indukált hatásnak tekintjük azt a helyi jövedelmet és foglalkoztatást, mely a turizmus multiplikátor hatása révén keletkezik (MÁHR, 2019).

A turizmus gazdasági hatásának vizsgálatokor annak multiplikátor hatását is figyelembe kell vennünk (PALANCSA, 2005), mely lehet költségvetési, foglalkoztatási, termelési és fogyasztási multiplikátor hatás. A költségvetési multiplikátorhatás azt mutatja meg, hogy egységnyi turisztikai fogyasztás hogyan hat az állami bevételekre, míg a foglalkoztatási multiplikátorhatás az egységnyi turisztikai fogyasztás foglalkoztatásra gyakorolt hatását vizsgálja. A termelési /output multiplikátorhatás az egységnyi turisztikai költség hatását elemzi a termelési szintre. A fogyasztási multiplikátorhatás megmutatja, hogy egységnyi turisztikai költség hatására hogyan változik a fogyasztásra került termékek mennyisége.

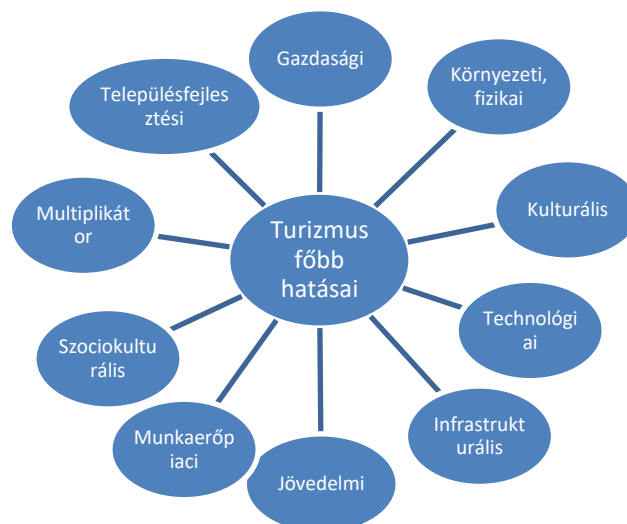
A turizmus hatásainak vizsgálatokor a jövedelemtermelő hatást (TASNÁDI, 2002) is elemezni kell, mely a turizmus ágazat GDP-hez való hozzájárulását jelenti és befolyásolja a turisták belföldi költése, a külföldre utazó turisták hazai költése, a turizmushoz kapcsolódó állami kiadások, és a turizmust kiszolgáló ágazatok termelő kiadásai is.

A koronavírus-járvány előtti időszakban a turizmus iparág hozzájárulása a GDP-hez 10,4 % volt világ szinten, azonban a járvány megjelenését követően 2020-ban mindössze 5,5 %-ra esett vissza (KSH). Hazánkban ez az érték 2019-ben 11 % volt, 2020-ra pedig 8,5 % -ra mérséklődött. A turizmus ágazat a járványhelyzetet követően 2022-ben elérte a járvány előtti időszak 63%-át, de az idei évben kezd újból talpra állni, és az előrejelzések alapján az év végére akár megközelítheti a 2019-es szintet is.

Jól látható tehát, hogy az iparág jelentős súlyt képvisel a nemzetgazdaságban, a gazdasági hatások esetében ugyanakkor figyelembe kell venni a negatív hatásokat is, mint a világ gazdasági helyzetet, recessziót, árfolyamváltozást, vagy egyéb tényezőket, például a pandémia hatásait.

A turizmus számos hatása mellett kiemelendő a településfejlesztési hatás is, mivel csökkenti a fejlettségbeli különbségeket és jelentősen hozzájárul az infrastruktúra fejlesztéséhez is, melyek többsége nem kifejezetten turisztikai célú, ugyanakkor a turizmust is pozitívan befolyásolja és elősegíti a lakosság életminőségének javítását. A turisztikai célú beruházások a helyi lakosság részére is pozitív hatással bírhatnak, mivel munkahelyeket teremtenek és általuk a gazdaság is fejlődik. A fizikai és környezetre gyakorolt hatások negatívumai között említhető, hogy a turizmus terjedésével növekedett a talajerózió, pusztulás keletkezett a növény- és állatvilágban, és jelentős környezetszennyezés valósult meg, növelve a szén-dioxid kibocsátást. A turizmus terhet ró egyben a közlekedési hálózatra, az épített örökségre és az infrastruktúrára is. Ugyanakkor az utóbbi években már a természeti és kulturális környezet megóvása, a hagyományok ápolása került a középpontba, a turizmus megvalósítása során a fenntarthatóságnak, valamint a környezet- és klímavédelmi szempontoknak hangsúlyosan kell megjelenniük.

A turizmus hatásait és egymáshoz való viszonyukat a 2. ábra mutatja.

2. ábra: A turizmus főbb hatásai

Forrás: saját szerkesztés

3. Anyag és módszer

Jelen disszertáció célja a turizmus regionális fejlődésben betöltött szerepének bemutatása három Fejér vármegyei mintaterületen, amelyeken a 2014-2020-as Európai Unió ciklus első felében valósultak meg nagyszabású fejlesztések.

A disszertáció a koronavírus- járvány előtti időszakot vizsgálja, 2017-2019 között, tekintettel arra, hogy 2020-2022 között a turizmus ágazat jelentősen visszaesett és 2023-ban kezd csak ismételten talpra állni. A vizsgált fejlesztések hatása véleményem szerint legkorábban 2017-től volt érzékelhető. A kutatás és a disszertáció elkészítése között a szerző családi és egészségügyi problémái miatt telt el hosszú idő.

A kutatás során primer és szekunder módszerek együttes alkalmazása valósult meg annak érdekében, hogy minél szélesebb körben szerzett információk alapján kerüljön sor a vizsgált téma értékelésére.

Mivel a turizmus kutatásában nem alakult ki egységes normatív módszertan, a turizmuskutatóknak nagyjából 20 tudományág vonatkozó ismeretanyagát kell hasznosítaniuk (MICHALKÓ, 2007c). A kvalitatív módszerek esetében a turizmus sajátosságai érvényesülnek, a kvantitatív eljárások inkább a szociológiai aspektusokat veszik figyelembe. A földrajz elsődlegesen fontos a turizmusföldrajzi ismeretek megalapozásához.

3.1.Szekunder források

3.1.1. Szakirodalom elemzése

A szekunder források alapját a szakirodalmi feldolgozás jelentette a disszertáció elkészítése során. Ennek keretében került sor az alapfogalmak definiálására, a turizmus, mint rendszer vizsgálatára, továbbá a turisztikai piac sajátosságainak meghatározására, valamint a turisztikai kereslet és kínálat vizsgálatára a nemzetközi és hazai szakirodalom áttekintésén keresztül.

A szakirodalmi feldolgozás a komplex megközelítéshez szükséges kapcsolódó tudományágak egyes területeinek vizsgálatát is tartalmazza, tekintettel arra, hogy a multidiszciplinaritás elengedhetetlen a turisztikai kutatásokban.

3.1.2. Statisztikai adatok vizsgálata

Kutatásom során a mintaterületek vizsgálatához a KSH adatbázisait vettem igénybe. Vizsgáltam a Fejér vármegyei vendégek és vendégéjszakák számának alakulását, továbbá az átlagos tartózkodási idő változását 2013-2019 között. A vizsgált intervallum jól összevethető a kutatási időszak adataival.

3.1.3. Dokumentumok elemzése

Az értekezésben sor kerül a vonatkozó fejlesztéspolitikai dokumentumok és jogszabályok részletes elemzésére, mely elősegíti a kutatással való hatékony integrációt. A fejezetrészek ismertetik a dokumentumok tartalmát és a vármegyéhez kapcsolódó információkat.

3.2. Primer kutatás

A disszertáció elkészítése során kvalitatív és kvantitatív módszereket együttesen alkalmaztam, a kutatási téma minél alaposabb, komplex megközelítése céljából.

3.2.1. Kérdőíves felmérés

A turisztikai kutatásokban leggyakrabban használt módszer, mely általában kiegészül egyéb módszerekkel, például mélyinterjú alkalmazásával.

A kérdőív sztemdizált módon került elkészítésre annak érdekében, hogy a kapott adatok összehasonlításra alkalmasak legyenek. Az összeállítás során komplex nézőpontból vizsgáltam az ide érkezők utazásának célját, tartózkodási idejének hosszát, a kitöltő véleményét az attrakció fejlettségéről, környezetéről, az elérhető

programokról, továbbá néhány statisztikai jellegű adat bekérésére is sor került, melyek a látogatók nemére, korára, lakhelyére, végzettségére vonatkoznak.

A kérdőív elsősorban zárt típusú kérdésekből áll, több válaszlehetőséggel. Ugyanakkor lehetőség volt a vélemények kifejtésére, fejlesztési javaslatok megtételére is a kérdőív kitöltése során.

A kérdőíves lekérdezés a vizsgált területeken történt, személyesen, több alkalommal.

3.2.1.1. Kvantitatív kutatás

A kvantitatív kutatás során több száz kérdőív kitöltésére került sor az egyes mintaterületeket meglátogató vendégek által.

A kvantitatív kutatás az alábbi szakaszokból épült fel:

- Vizsgált területek kiválasztása,
- Kérdőív összeállítása,
- Kérdőíves megkérdezés lebonyolítása,
- A felmérés eredményeinek kiértékelése, feldolgozása.

3.2.1.2. Kvalitatív kutatás

A kvalitatív módszer keretében a kérdőíves felmérésen belüli nyitott kérdések megválaszolására volt lehetőség, továbbá mélyinterjú és terepbejárás történt, így részletesen megismerhettem a vizsgált területeket.

A kutatások adatainak elemzésére ebben az esetben is statisztikai módszerekkel került sor.

A kiértékelés során többféle statisztikai elemzés került elvégzésre, melyekhez az Excel, illetve az SPSS programokat használtam. Különböző diagramokat készítettem a vizsgált adatokból, továbbá gyakorisági elemzés, csúcsossági vizsgálat és korrelációs elemzés elkészítésére is sor került.

3.2.2. SWOT-analízisek készítése

Kutatásom során több SWOT-analízis elkészítésére is sor került. Ennek oka, hogy álláspontom szerint ez egy könnyen áttekinthető, ugyanakkor hatékony elemzési eszköz, mellyel felmérhetjük az adott térség erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és veszélyeit. Ezek azok a külső és belső tényezők, melyek elősegítik vagy gátolják az adott célok elérését. Az eredmények mátrix segítségével válnak láthatóvá és áttekinthetővé. A kutatás során célom volt a vizsgált desztinációk esetében segíteni a döntéshozókat a további fejlesztési irányok meghozatalában.

3.2.3. Mélyinterjú készítés

A vizsgált területek menedzsmentjével, az egyes témák szakértőivel, továbbá a székesfehérvári és a vármegyei önkormányzat képviselőjével mélyinterjúk elkészítésére került sor, melyek jól kiegészítik a kérdőíves kutatás eredményét. Ezáltal a mintaterületek mélyebb megismerésére is sor kerülhetett.

3.2.4. Terepbejárás

A terepbejárás során személyes megfigyelést alkalmaztam, így tapasztalati úton szerezhettem ismereteket a működtetésről, problémákról, működésbeli kockázatokról. A terepbejárások során továbbá a helyi lakosokkal is sikerült beszélgetést kezdeményeznem, ezáltal szélesebb körben, több szempontból megismerhettem a vizsgált területeket.

4. A turizmus térbeli és területi rendszerként való megközelítése

4.1. A tér szerepe a turizmusban

A tér sokféle lehet. Beszélhetünk valós földrajzi térről, mely földrajzi koordinátákkal meghatározható. A társadalmi téren társadalmi jelenségeket találunk, ahol többek között gazdasági, kulturális stb. tevékenységeket folynak, és ezek kapcsolatban állnak a földrajzi térrel. A tér maga viszonyt fejez ki, NEMES NAGY (1998) megkülönbözteti az objektív- reális és a szubjektív-észlelt teret.

A társadalmi és a földrajzi tér kölcsönösen alakítja egymást (NAGYNÉ MOLNÁR, 2012). A társadalmi jelenségek a térben zajlanak, közöttük különböző kapcsolatok állnak fenn és ebből alakul ki a térstruktúra.

A földrajzi-geográfiai terek interdiszciplinaritásából jött létre a regionális tudomány (DÁVID L., 2015), mely a társadalom térbeli működését komplex módon vizsgálja.

Számos turisztikai kutatás foglalkozik a turizmus térben betöltött szerepével, a turisztikai terek vizsgálatával. A térszerkezetre hat maga a turizmus is például azáltal, hogy javítja az életminőséget, vagy munkahelyeket teremt.

A turizmus ugyanakkor nem elvonatkoztatható a földrajzi tértől, amelyben létezik (MICHALKÓ-RÁTZ, 2009). A turizmus térbeli szerepének vizsgálata során a küldő és fogadó országok jellemzőit és azok viszonyát is vizsgálni szükséges, valamint a turista döntését befolyásoló tényezőket, mely alapján megkülönböztethetünk térbeli (elhelyezkedés, távolság), környezeti (természeti, kulturális tényezők) és dinamikus (gazdasági) tényezőket. Fontos továbbá az imázs és a mentális térkép jelentősége (DÁVID- RÁTZ-JANCSIK, 2007).

A turizmus térbeliségét több módon is vizsgálhatjuk:

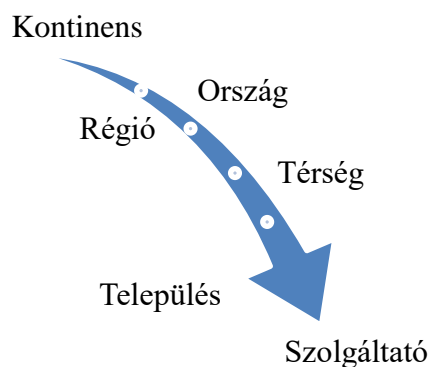
- A motiváció és a turizmus különböző típusai alapján,
- Különböző helyváltoztatási módok szerint,
- Turisztikai terek és fejlesztési folyamatok típusai alapján.

AUBERT (2006) rendszerbe foglalta a turisztikai és a szabadidő tereket aszerint, hogy a földrajzi térben azok hol helyezkednek el (DÁVID L., 2015), mely alapján az egyes típusok a földrajzi távolságtól és az eltöltött idő hosszától függenek.

A turizmus fejlődése során gazdasági tér jön létre, mely a turisztikai rendszerre szakosodott, és így turisztikai terek jönnek létre, melyek világosan lehatárolhatóak a többi tértípustól. Azonban a turisztikai tereken belül is megkülönböztethetünk különböző tértípusokat. Vannak térspecifikus turisztikai termékek, melyek vonzereje, sajátosságai, infrastruktúrája az adott tér földrajzi sajátosságaiból erednek (MICHALKÓ, 2007), hiszen a turisztikai termékek többsége helyhez kötött. A turisztikai tér tekintetében kiemelt szempontként jelenik meg a biztonság kérdése, mellyel számos kutatás foglalkozott az elmúlt években (BUJDOSÓ-GYÖRKI, 2011, DÁVID ET.AL. 2007). A biztonságot egyrészt közbiztonsági oldalról kell vizsgálni, másrészt az akadálymentesség szempontjából is meg kell teremteni a biztonságos környezetet az idősek, kisgyerekek vagy fogyatékkal élők számára is (ZSARNÓCZKY-GYÖRGY- ZSARNÓCZKY-DULHÁZI, 2018).

MARTINEZ (2006) csökkenő sorrendbe állította a turisztikai tereket az alapján, ahogy szűkül a fogyasztói döntés, ahogy azt a 3. ábra is szemlélteti:

- Kontinens,
- Ország,
- Régió,
- Térség,
- Település,
- Szolgáltató.

3. ábra: Turisztikai terek szűkülése

Forrás: Martinez alapján saját szerkesztés

A turizmus tervezése során a tér meghatározó elem, melynek fejlesztése komplex szemléletet igényel (ZSARNÓCZKY, 2020).

A turisztikai tér megválasztásában kiemelt szerepe van a marketingkommunikációnak (VERES 2014), hiszen a desztináció megválasztásával egy saját szociokultúrával, történelemmel, szokásokkal, tradícióval járó életközösséget is választ az utazó, melyről előzetesen egy mentális térképet vázol fel magában (KOZMA, 2000). A modern turizmus értelmezésében, a turizmus 3.0. megvalósulásával azonban az egész desztináció válik a turizmus részévé, nem csak a turisztikai látnivalók az érdekesek, hanem a helyiek által használt terek is például a piacok vagy egyes településrészek (LŐRINCZ, 2021).

Fontos ugyanakkor figyelembe venni a legújabb irányokat is, mely alapján a mesterséges intelligencia teljesen megváltoztatja a jelenlegi marketingkommunikációt és trendeket is, használata egyre inkább beépül a mindennapokba (DANYI-IVÁNYI-VERES, 2020). Megjelenésével a szolgáltatások egyre inkább személyre szabhatóak, melyhez felértékelődik az adatbázisok szerepe és kiterjed a turisztikai tér. A ma utazója információit online gyűjti be, több helyről, a különböző vélemények áttekintésével és ezt követően dönt. A televízió, rádió, újságok szerepe egyre kisebb, a fiatal generációk szinte már csak a marketingkommunikációs eszközöket használják. Ahhoz, hogy az utazó az adott desztináció mellett döntsön, impulzív élményeket kell kapnia már az utazás előkészítése során is, többek között a virtuális valóság alkalmazásával is be lehet mutatni az adott térség értékeit. Területfejlesztési szempontból figyelembe kell venni, hogy az okosvárosoké a jövő, ezért a technológiai fejlesztésekbe való befektetések a desztinációk turizmusa szempontjából kiemelkedő fontosságúak (TURIZMUS, 2019). Ezen koncepciókban az intelligens technológia által a turisztikai szereplők, események összeköttetése valósul meg és egyedileg, okosan válik vonzóvá a desztináció, melyben a turisták aktivitása is jól megfigyelhető (TSAIH-HSU, 2018), továbbá az utazók is azonnal információkat szerezhetnek az őket érdeklő témákról, gyakorlati tudnivalókról például chatbotok, QR kódok alkalmazásával, valamint kvázi idegenvezetőként is funkcionálnak.

A mesterséges intelligencia alkalmazásával továbbá a turisztikai igények előrejelzésére is van lehetőség, valamint a desztinációk biztonsága is növelhető, a különböző okoskamerák, robotok használatával. A mesterséges intelligencia terjedésével a dinamikus árképzés is egyre gyakoribbá válik (DANYI, 2018), mely

egyúttal személyes is lehet például csomagok igénybevételével, mely a turisztikai terek használatát is megváltoztatja, befolyásolja.

4.2. A turizmus regionalitása - a lehatárolás problémája

A turisztikai kutatások során mindig meg kell határoznunk azt a teret, melyben dolgozni szeretnénk. Ez lehet egy település vagy magasabb szerveződési szint, de mindenképpen egy összekapcsolódó egység. Az adekvativitás elvének figyelembevétele során a területi léptéket a megvalósítandó célhoz illesztjük. Jelen értekezés három Fejér vármegyei települést vizsgál, melyeken nagymértékű turisztikai beruházásokat hajtottak végre. A kutatási téma megválasztásánál vizsgálni kellett a lehatárolás problémáját is, a határ négy funkciójának ismeretének tükrében: elválaszt, összekapcsol, szűrőzóna és ütközőzóna (NEMES NAGY, 2005). A lehatárolást követően szükséges a térrészek és helyek meghatározása, valamint a külső és belső térkapcsolatok vizsgálata. A kapcsolatok térbeli ábrázolásával a térszerkezet jön létre, mely lehet centrális és perifériális (NEMES NAGY, 2014). A területi jelenségek értelmezéséhez a teret fel kell osztanunk vertikálisan vagy horizontálisan. Utóbbin a földrajzi tér határvonalakkal történő tagolását értjük, a vertikális térfelosztás során pedig függőleges irányban osztjuk fel a teret és szinteket hozunk létre, melyek hierarchikus viszonyban állnak egymással (NAGYNÉ MOLNÁR, 2012).

A turisztikai tér vizsgálata során megállapítható, hogy a kereslet és a kínálat különböző intenzitással jelenik meg. A látogatók által felkeresett helyszínek alapján a turisztikai térhasználat jól megállapítható (HORVÁTH-MAGYAR-PÁLFI, 2011).

A kereslet és a kínálat egymást generálják, hiszen az attrakciók vonzzák a látogatókat, illetve a szolgáltatók is oda települnek, ahol több a látogató. A turisztikai térhasználat ismerete pedig alapvető fontosságú a fejlesztések szempontjából.

4.2.1. A turizmus területi szintjei Magyarországon

A turizmusban megtalálható területi szintek az elmúlt években folyamatosan változtak, megnehezítve ezzel az összehasonlítás lehetőségét az egyes területegységek turisztikai teljesítménye között.

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény meghatározta a régió, kiemelt térség és térség fogalmát, mely 2021.12.31. napjával hatályát veszítette.

Az idegenforgalmi régiókat és illetékességi területeiket a 4/2000. (II.2.) Gazdasági Minisztérium rendelet határozta meg, amely az alábbi kilenc turisztikai régiót foglalta magában : Budapest- Közép- Dunavidék, Balaton, Észak- Alföld, Dél- Alföld, Közép- Dunántúl, Nyugat- Dunántúl, Dél-Dunántúl, Észak- Magyarország, Tisza-tó.

A turisztikai régiók kialakításának célja az volt, hogy optimálisan kerüljön hasznosításra az ott meglévő turisztikai potenciál és az egyes fejlesztéseket egymással összhangban valósíthassák meg. Az előző uniós ciklusban ezen turisztikai régiók a fejlesztések szempontjából kiemelt szerepet kaptak. A turisztikai régiókban egyedi millió alakult ki, a turisztikai tevékenységek az adott természeti és társadalmi körülményeknek megfelelően alakultak.

Az UNWTO 2006. évi konferenciáján született meg a desztinációra egy átfogó definíció, mely szerint:

Egy olyan helyszín, ahol a turista legalább egy éjszakát tölt el. Tartalmazza a turisztikai vonzerőket, termékeket, kapcsolódó szolgáltatásokat, amelyek biztosítják a legalább egy napi helyben tartózkodást, Megfoghatatlan alkotóelemekkel rendelkezik pl. imázs, arculat (AUBERT, 2011).

BIEGER, TH. (2002) szerint a desztinációknak négy fontos ismertetőjegye van:

„Olyan földrajzi terület, melyet a vendég, a vendégek egy csoportja célterületnek választ, mely rendelkezik a turistafogadáshoz szükséges szolgáltatásokkal (szállás, vendéglátás, kikapcsolódás/munkavégzés feltételei, a beutaztatás legfontosabb versenyegységeiként stratégiai SBU (Strategy Business Unit)-ként kell kezelni őket” (AUBERT, 2011).

A desztináció szélesebb körű értelmezése alapján „a desztináció a turisták által kiválasztott földrajzi terület egység, amelynek geográfiai és történelmi szempontból is egyedi jellemvonásai vannak.” (AUBERT A. – SZABÓ G., 2008.)

A desztináció fogalmának meghatározásakor a 6A elvet is figyelembe kell venni (BUHALIS, 2000): attrakció (Attraction), elérhetőség (Accessibility), szolgáltatások (Amenities), csomagok (Available packages), tevékenységek (Activities), kiegészítő szolgáltatások (Ancillary services)

HOLLOWAY-HUMPHREYS (2012) szerint a desztinációkat az alábbi csoportokba sorolhatjuk:

- Tranzit desztináció: a turista maximum 1 éjszakát tölt el, átutazóban.
- Bázis desztináció: a látogató innen kiindulva fedezi fel a környező látnivalókat.
- Központi desztináció: a turista itt ölti el ideje jelentős részét, jellemzően a hagyományos üdülőterületek.

Több központú desztinációk: a turista az utazás során több helyszínen tartózkodik
SOMOSSY-LŐRINCZ (2014) szerint a desztináció egyszerre cél-és fogadóterület, mely a turizmus alapvető egysége. Jól behatárolható földrajzi és marketingkommunikáció szempontjából is, továbbá olyan vonzerők, szolgáltatások helyszíne, ahol legalább egy nap eltölthető és különböző együttműködések valósulnak meg az érintettek között.

A 2005-2013 évekre elfogadott „Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia” bevezette hazánkban a „turisztikai desztináció-menedzsment” fogalmát.

A Turisztikai Desztináció Menedzsment (TDM) egy alulról építkező turisztikai rendszer, mely az érintettek partnerségén és összefogásán alapul (AUBERT ET.AL. 2009). A helyi jellegzetességekhez alkalmazkodva támogatja a finanszírozási lehetőségeket és rugalmasan reagál az állandó piaci változásokra. A rendszer desztinációkra épül, melyek komplex attrakciókat nyújtanak és kielégítik az ezekhez kapcsolódó szükségleteket. A TDM szervezetek létrehozásában és működtetésében részt vesznek vállalkozások, önkormányzatok, szakmai és civil szervezetek, melyek alulról építkezve, képviseleti alapon országos rendszert alkotnak (MAGYAR TDM SZÖVETSÉG, 2018).

A TDM-ek feladatai a következők:

- Partnerség kialakítása,
- Turisztikai termékfejlesztés,
- Pályázatokon való részvétel,
- Kutatás,
- Projektmenedzsment,
- Beruházások ösztönzése,
- Koordináció,
- Emberi erőforrás menedzsment,
- Szakmai tanácsadás,
- Adminisztráció.

A 2007-ben elkészült TDM Kézikönyv három szintet jelöl ki: helyi, térségi és regionális TDM szinteket. Háttérszervezetük a 2011-ben létrejött Magyar TDM Szövetség.

A TDM-k központi finanszírozásának megszűnése 2016-ban következett be. A 429/2016. (XII. 15.) kormányrendelet meghatározta a kiemelt turisztikai térségeket, míg a 2016. évi CLVI. törvény a turisztikai fejlesztések fókuszát az egyedi attrakcióról a turisztikai térségekre helyezte át. Így létrejött az egységes desztinációs logika a fejlesztések tervezése, támogatása, végrehajtása és értékelése során. A gyakorlatban ez azt eredményezi, hogy a fejlesztések megvalósítása során az attrakciókat egymáshoz, a kínálathoz és a szolgáltatásokhoz viszonyítva kell működtetni, megvalósítva a szinergiát.

A turisztikai térség (desztináció) törvényi meghatározása: „olyan földrajzilag körülhatárolható, beazonosítható területrész, amely a turisztikai kínálati piacon egységes fogadóterületként jeleníthető meg, épített környezeti, természetföldrajzi vagy kulturális értékek tekintetében összefüggő elemek alkotják, ezért egységes koncepcióban történő tervezéséhez, fejlesztéséhez és térségi turisztikai márka kialakításához országos érdek fűződik” (2016. évi CLVI. törvény a turisztikai térségek fejlesztésének állami feladatairól, 2. §, 4.pont).

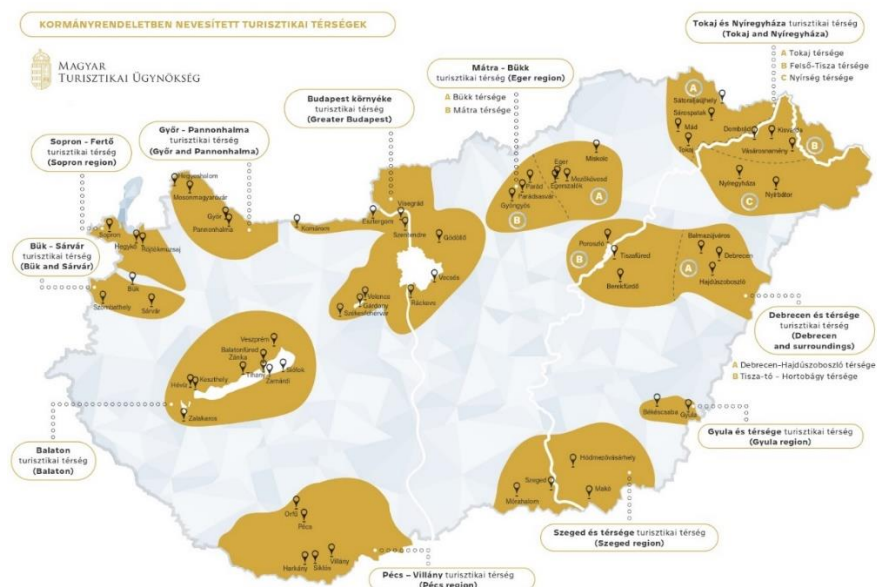
A törvény szerint az állam feladata a fejlesztések szakmai tervezése a turisztikai desztinációkon belül, valamint a turisztikai fejlesztések szakmai tervezése, és a desztinációk közötti összehangolás.

A 429/2020. (IX. 14.) kormányrendelet hatályon kívül helyezte a 429/2016. (XII. 15.) kormányrendeletet, egyúttal meghatározta a 11 turisztikai térséget. A lehatárolás fő szempontja, hogy jól megkülönböztethető, rövidtávon versenyképes desztinációk jöjjenek létre. (Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030- Turizmus 2.0.).

A turisztikai térségek a következők, melyek a 4. ábrán térképen is megjelentésre kerültek:

- Balaton turisztikai térség,
- Sopron-Fertő turisztikai térség,
- Bük-Sárvár turisztikai térség,
- Tokaj és Nyíregyháza turisztikai térség,
- Mátra-Bükk turisztikai térség,
- Gyula és térsége turisztikai térség,
- Győr-Pannonhalma turisztikai térség,
- Szeged és térsége turisztikai térség,
- Pécs-Villány turisztikai térség,
- Debrecen és térsége turisztikai térség,
- Budapest környéke turisztikai térség.

4. ábra: Magyarország turisztikai térségei

Forrás: Magyar Turisztikai Ügynökség

2016-ban jött létre a Magyar Turisztikai Ügynökség, mely a turisztikai ágazat kormányzati szervezete, a Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030 pedig a turizmus stratégiai irányítását az Ügynökséghez delegálja.

A szervezet legfontosabb feladatai:

- A turizmus lehetőségeinek kihasználása, a fejlődés gyorsítása.
- Magyarország turisztikai versenyképességének javítása.
- Hazánk, mint fogadó ország vonzóvá tétele a turisták számára.
- A turizmusfejlesztés irányítása és stratégiájának kialakítása.
- A turisztikai marketing- és kommunikációs tevékenység koordinálása.
- Magyarország arculatának kialakítása, turisztikai országmárka fejlesztése.
- Küldőországokban szakmai tevékenység elvégzése.
- Desztinációfejlesztés.
- Helyzetelemzések, beavatkozási területek meghatározása, kutatási-elemzési feladatok elvégzése.
- Turisztikai üzenetek, nemzeti ünnepek üzenetének eljuttatása a célközönséghez.
- Világkiállításokon való megjelenés.
- Magyar divatipar külföldi ismertetése, elősegítése.

A szervezet ugyanakkor egyéb feladatokat is ellát a turizmus fejlesztése érdekében:

- Szálláshely-szolgáltatási tevékenység átláthatóvá tétele, terheinek felülvizsgálata,
- Gasztronómiai turizmus erősítése, vendéglátás digitalizációja,
- Attrakciók fejlesztése, működtetése,
- Tourinform hálózat fenntartása,
- Rendezvényszervezés,
- Idegenforgalmi jelzőtáblák engedélyezése,
- Virágos Magyarország lebonyolítása,
- Egyéb szakmai feladatok: hazai és uniós források turisztikai termékspecifikus programjainak kidolgozásában és megvalósításában való részvétel, projektek szakmai megvalósításában való részvétel, jogszabály-tervezetek, fejlesztési javaslatok, szakmai koncepciók véleményezése,
- Európai Unió projekt megvalósítása,
- Egyedi támogatások nyújtása.

(Forrás: Magyar Turisztikai Ügynökség)

A Magyar Turisztikai Ügynökség 2021-ben adta ki a Turizmus 2.0 Stratégiát. Ez továbbra is épít a Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030 megnevezésű dokumentumra, azonban reagál a turizmus folyamatosan változó trendjeire, a koronavírus- járvány hatásaira, valamint kereslet- és igényalapú szemléletmóddal készült (TURIZMUS 2.0., p8). Célja, hogy a turisztikai térségek profiljának meghatározásával erőteljes térségi márkaépítés valósuljon meg, ezáltal a hatékonyabb marketing tevékenységet helyezi fókuszba a korábbi fejlesztésalapú szemlélet helyett.

A Stratégia irányvonalai:

- „1. Desztinációs-termék kialakítása: egységes desztinációs márka kialakítása, desztináció, mint termék egységes menedzselése.
2. Célzott értékesítés és marketing: hatékonyabb értékesítés megvalósítása célzott marketingtevékenységgel.
3. Látogatóközpontú fejlesztések: kereslet alapú megközelítés a fejlesztések során, melyek főként a minőség javítását célozzák. A fejlesztés fő fókuszpontjai a turisztikai térségek.

4. Digitálisan fejlett ágazat: az ágazat átfogó digitalizációja.
5. Adatvezérelt ágazatirányítás: az adatok alapos ismerete, a hatékony irányítás érdekében.
6. Optimalizált irányítási modell: helyi ökoszisztémák működésnek elősegítése céljából egy új ágazatirányítási szint létrehozása, mely desztinációmenedzsment-szervezetekből (DMSZ) áll. Ezek a Stratégia térségi végrehajtói és a termékfejlesztés felelősei.
7. Elhivatott, jól képzett szakemberek: A turisztikai munkaerőpiac fejlesztése képzésekkel.
8. Ágazatspecifikus finanszírozás: turisztikai ágazatra szabott hitelalapú finanszírozási megoldások kidolgozása, a pénzügyi lebonyolítók megismertetése az ágazat sajátosságaival.
9. Transzparens és kiszámítható szabályozás: Az ágazat fehérítése, adminisztratív terhek enyhítése.
10. Széleskörű fenntarthatóság: fenntarthatóság szempontjainak megjelenítése a termékfejlesztésben.
11. Iránymutatás és együttműködés: ágazati szereplők együttműködésének javítása.
12. Identitás és kötődés: a turizmus eszközzrendszere támogassa a nemzetstratégiai célokat is.”

(NEMZETI TURIZMUSFEJLESZTÉSI STRATÉGIA 2030-TURIZMUS 2.0.STRATÉGIA,
p11-12.)

A desztináció alapú szemlélet továbbra is megmaradt, továbbá kialakításra kerülnek a térségi DMSZ szervezetek, melyek az egységes desztinációs szemlélet megvalósításáért felelnek. Az új rendszerben a Tourinform irodák felett a DMSZ szervezetek állnak, melyek közvetlen kapcsolatban vannak a Magyar Turisztikai Ügynökséggel, tevékenységüket pedig minden térségben egy Régiós Tanács segíti. Ez tömöríti a TDM-eket, a helyi önkormányzatokat és a helyi szolgáltatókat.

(NEMZETI TURIZMUSFEJLESZTÉSI STRATÉGIA 2030- TURIZMUS 2.0., p126)

A terület- és turizmusfejlesztésben kiemelt szerepe van ugyanakkor azon közigazgatási egységeknek is, melyekben a turizmus ténylegesen működik, ez a település és a vármegye.

A település a legalacsonyabb területi szint, a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény nevesíti is, hogy a helyi (és fővárosi, illetve kerületi) önkormányzatok feladata a turizmussal kapcsolatos feladatok ellátása. Az önkormányzatoknak számos olyan eszköze, illetve tevékenysége van, melyek közvetetten vagy közvetve, de befolyásolják a turizmus alakulását a településen, ilyen például a különböző szálláshelyek vagy vendéglátó egységek engedélyének megadása vagy a településfejlesztéssel kapcsolatos döntések.

A vármegyerendszer Szent István óta folyamatos átalakulásokon megy keresztül. A vármegyék feladata jelenleg kettős, területfejlesztési és területrendezési feladatokat is ellátnak, illetve egyéb fejlesztési folyamatokban is részt vesznek, összhangban a turizmuspolitika komplex céljaival (CSAPÓ, 2019), ahogy azt a következő oldalon az 1. táblázat is szemlélteti :

1. táblázat: A Fejér Vármegyei Önkormányzat területfejlesztési feladatai

Forrás: Fejér Vármegyei Önkormányzat alapján saját szerkesztés

	Tervezési feladatok	Döntési hatáskör	Koordináció
Terület- fejlesztés	Vármegyei területfejlesztési koncepció és program elkészítése	Vármegyei területfejlesztési koncepció és program elfogadása	Segítség a területfejlesztési önkormányzati társulások szerveződésében, azok munkájában
	Operatív programok tervezésében való részvétel	Fejlesztési források felhasználásáról szóló döntések	Válsághelyzetek kezelése
	Területfejlesztési programok végrehajtásának nyomon követése	Külföldi régiókkal való együttműködésről, nemzetközi programokban való részvételtől szóló döntések	Partnerség elvének érvényesítése
	Ágazati fejlesztési koncepciók és programok előzetes véleményezése	Együttműködés önkormányzatokkal, területi államigazgatási szervekkel, különböző szakmai szervezetekkel, gazdasági szereplőkkel	Területi feladatok összehangolása
	Térségi területfejlesztési koncepciók és programok véleményezése		Települések fejlesztési tevékenységének koordinálása
	Államigazgatási szervek vármegyei fejlesztési elképzeléseinek, pályázatainak véleményezése		Együttműködés a gazdasági szereplőkkel
	Együttműködés más vármegyei önkormányzatokkal		Éves beszámoló a miniszter részére
	Turisztikai értékek feltárása, összegyűjtése		Turisztikai fejlesztések összehangolása, koordinációja
	Vármegyei turizmus összehangolása az országos programokkal		
	Turizmusfejlesztési koncepció készítése		
Terület- rendezés	Vármegyei területrendezési terv elkészítése	Vármegyei területrendezési terv elfogadása	Településrendezési terv és területrendezési terv közötti összhang megteremtése
		Területrendezési tervek összehangolása	Területrendezési tervek, települési szerkezeti tervek és helyi építési szabályzatok előzetes véleményezése

További feladatok:

- Támogatási szerződésekkel kapcsolatos feladatok elvégzése (döntés, végrehajtás),
- Projektgyűjtés, projektfejlesztés,
- TEIR (Területi Információs Rendszer) működtetésében történő részvétel,
- Adatgyűjtések,
- Települési környezetvédelmi programokkal kapcsolatos előzetes véleményezés,
- Környezetvédelmet érintő települési önkormányzati rendeletek tervezetének véleményezése,
- Javaslatétel helyi jelentőségű védett természeti területté nyilvánításra, részvétel ennek előkészítésében,
- Települési önkormányzatok természetvédelmi tevékenységének elősegítése,
- Vármegyei hulladékgazdálkodási terv kidolgozása,
- Települési hulladékgazdálkodási tervek összegyűjtése, összehangolása.

2013. január 1-től jöttek létre a járások, melyek azonban turisztikai szempontból mérsékelt jelentőséget töltenek be, a vármegyék, illetve a turisztikai desztinációk szerepe erősödik.

5. A turisztikai piac sajátosságai Magyarországon

5.1. Magyarország turisztikai sajátosságai

Magyarország kedvező adottságokkal rendelkezik a turizmus iparág kiszolgálásához.

Természeti adottságaink közül kiemelkedő:

- Fekvés: kedvező, az idegenforgalom áramlási irányába esik, Európai Unión belüli található, a jelentős uniós küldőországok közelében.
- Éghajlat: kontinentális, ez a hűvösebb, kevésbé kedvező klímájú országok turistái részére megfelelő).
- Domborzat: hegyvidékeink 400-1000 méter közötti középhegységi tájak, melyek kiegészítő kirándulási programra alkalmasak, illetve a belföldi turizmusban jelentősebb a szerepük, téli sportolásra alig alkalmasak.
- Egyedi adottságok: pl. a Dunakanyar (tájképi szépség), világörökségeink (Hollókő Ófalu és táji környezete, Aggteleki- karszt, tokaji történelmi borvidék), cseppkőbarlangok (aggteleki, abaligeti), nemzeti parkok (Aggteleki, Kiskunsági, Bükki, Fertő-Hanság).
- Vízrajz: folyóvizeink elsősorban a belföldi turizmus részére jelentenek üdülési lehetőséget. A Balaton kiemelkedő idegenforgalmi adottság, a Velencei-tó és egyéb kisebb tavaink a belföldi turizmusban játszanak szerepet.
- Termál- és gyógyvíz: hazánk ebben első helyen áll az Európai Unióban, 500 helyen fordul elő termálvíz.

Származtatott kínálatunkban a hobbi lehetőségek játszanak fontos szerepet, úgy, mint a lovasturizmus, golf, vízi sportok, horgászat, továbbá a gyógyhelyek (Hévíz, Balatonfüred, Balf, Budapest, Hajdúszoboszló).

Kulturális értékeink közül kiemelkednek a folklór, a népművészet, a történelmi és régészeti emlékek, világörökségi helyszínek (Budai Várnegyed, pécsi ókeresztény sírkamrák), a vendéglátás és konyhaművészet, múzeumok, zenei élet és számos kulturális rendezvény.

SWOT –analízis

A magyarországi turizmusra vonatkozó SWOT-analízist a 2. táblázat mutatja be.

2. táblázat: Magyarország turizmusának SWOT-analízise

Forrás: saját szerkesztés

<i>Erősségek</i>	<i>Gyengeségek</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Gazdasági hatás	<ul style="list-style-type: none"> • Szezonális koncentráció
<ul style="list-style-type: none"> • Munkahelyteremtő képesség	<ul style="list-style-type: none"> • Területi koncentráció
<ul style="list-style-type: none"> • Multiplikátor hatás	<ul style="list-style-type: none"> • Alacsony költség
<ul style="list-style-type: none"> • Egészségturizmus	<ul style="list-style-type: none"> • Alacsony jövedelemtermelő képesség
<ul style="list-style-type: none"> • Kultúra	<ul style="list-style-type: none"> • Rövid átlagos tartózkodási idő
<ul style="list-style-type: none"> • Jó ár- érték arány	<ul style="list-style-type: none"> • Kevés a nemzetközi jelentőségű attrakció
<ul style="list-style-type: none"> • Belföldi turizmus erősödése	<ul style="list-style-type: none"> • Hiányos infrastruktúra
<i>Lehetőségek</i>	<i>Veszélyek</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Belföldi turizmus fejlesztése	<ul style="list-style-type: none"> • Gazdasági válság elhúzódó hatásai
<ul style="list-style-type: none"> • Turisztikai infrastruktúra fejlesztése	<ul style="list-style-type: none"> • Az egy utazásra fordított költség csökken
<ul style="list-style-type: none"> • Egészségturizmus kiemelt fejlesztése	<ul style="list-style-type: none"> • Csökken az átlagos tartózkodási idő
<ul style="list-style-type: none"> • Történeti emlékek fejlesztése	<ul style="list-style-type: none"> • Második- és harmadik utazások elmaradása
	<ul style="list-style-type: none"> • Közeli desztinációk előtérbe kerülése

5.2. A turizmus gazdasági jelentősége

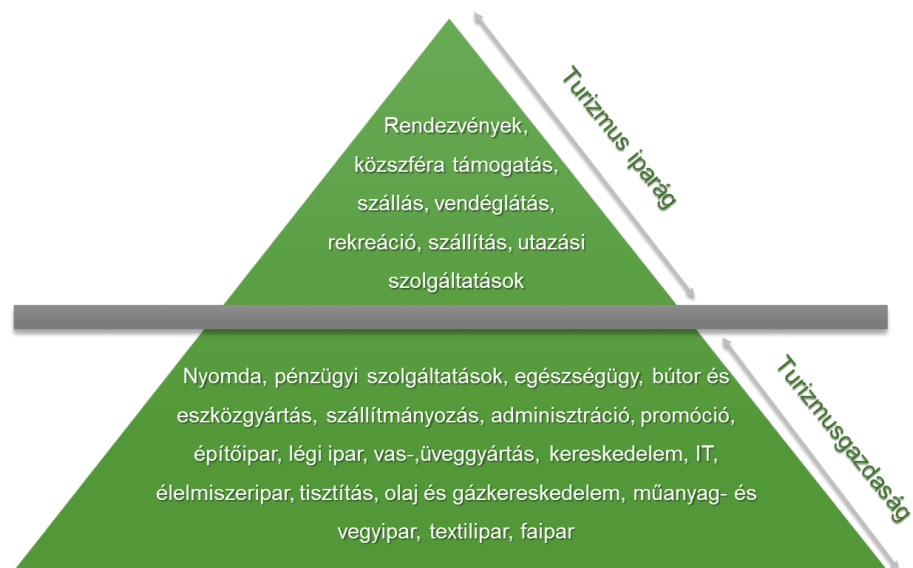
A turizmus szerepe egyre inkább növekedik, fontos gazdasági tényezőként jelenik meg egy nemzetgazdaság életében (CSAPÓ-LŐRINCZ, 2020). Stratégiai ágazat, mely a GDP-hez 11 %-ban járul hozzá (2019), a szálláshely-szolgáltatás- vendéglátás ágazat pedig 187 ezer embernek ad munkalehetőséget (Forrás: Helyzetkép a turizmus, vendéglátás ágazatról, 2019, KSH), továbbá javítja a lakosság életminőségét és az ország általános megítélését. Alkalmas a gazdaság élénkítésére és a gazdasági egyensúly javításában is jelentős szerepet játszik. Továbbá húzóhatással is rendelkezik (HAPP, 2011).

A turizmus a növekedés egyik fontos eszköze, mely pozitívan befolyásolja az ország fizetési mérlegét, s hozzájárul számos nemzetgazdasági ág teljesítményéhez. Az ágazatban túlnyomó a KKV-k többsége, akik jelentős munkahelyteremtő képességgel rendelkeznek.

A turizmushoz egyéb ágazatok is kapcsolódnak, például:

- Szállítmányozás,
- Közszolgáltatások,
- Utazási kereskedelem,
- Rendezvényszervezés.

Ugyanakkor ezen szektorok hozzájárulása a turizmushoz nehezen számszerűsíthető. TASSIOPOULOS (2008) megalkotta a jéghegy-modellt, mely az 5. ábrán a turizmushoz kapcsolódó iparágakat mutatja be a teljes turizmusgazdasághoz képest.

5. ábra : A nemzetgazdasági ágazatok besorolása a jéghegy-modellbe

Forrás: Tassiopulos, 2008

A turizmus az életminőség javításának egyik eszköze, mely által javul az egyén és a közösség jólléte. A turizmus elősegíti az emberek fizikai és lelki egészségének, a nemzeti kultúrának a megőrzését és bemutatását.

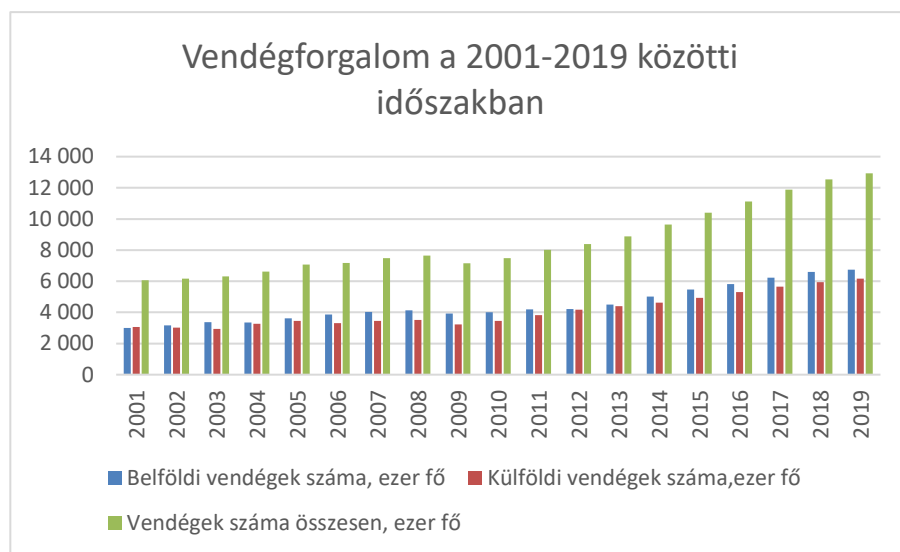
Magyarország stratégiai célja a turizmus jövedelemtermelő képességének erősítése (NEMZETGAZDASÁGI MINISZTERIUM TURIZMUSÉRT FELELŐS HELYETTES ÁLLAMTITKÁRSÁGA, 2014.), melyet különböző turisztikai fejlesztésekkel igyekeznek elérni.

5.2.1. Statisztikai adatok

A disszertáció a 2017-2019 közötti időszakot vizsgálja a mintaterületeken, azonban a statisztikai adatok hosszabb időintervallumban kerültek vizsgálatra a folyamatok jobb megismerése érdekében.

A vendégforgalmat vizsgálva a 6. ábra alapján megállapítható, hogy a belföldi vendégek száma a 2008-as gazdasági világválságot követő két év kivételével 2019-ig folyamatosan emelkedett, a vizsgált időintervallumban a belföldi vendégek száma a duplájára nőtt.

A külföldi vendégforgalom ugyanakkor hullámzóan alakult, 2010-ig hol növekedett, hol csökkent az ideérkező külföldiek száma. 2010-től viszont folyamatos emelkedés figyelhető meg, évi 5-8 % közötti mértékben.

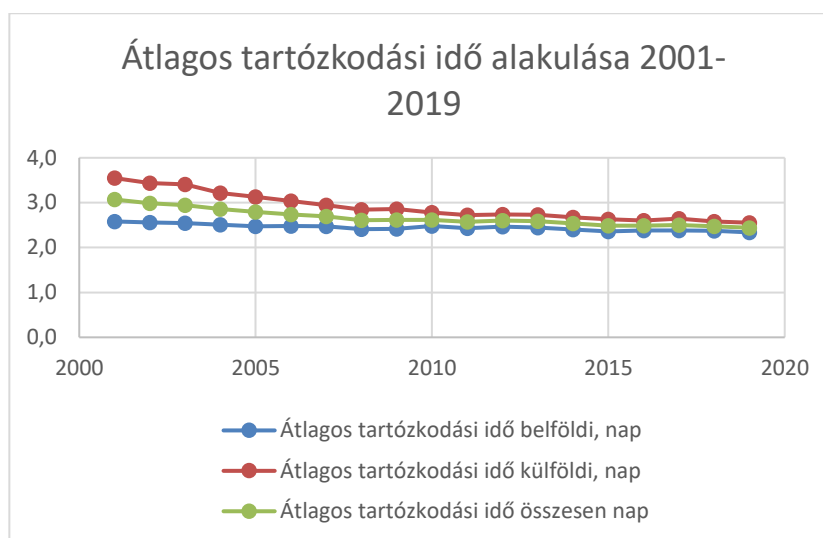

6. ábra: Vendégforgalom a 2001-2019 közötti időszakban

Forrás: KSH alapján saját szerkesztés

Az átlagos tartózkodási időt vizsgálva azonban jelentős visszaesés tapasztalható. A belföldi vendégek a 2001-ben tapasztalt 2,6 nappól 2,5 napra csökkentették az átlagos tartózkodási idejüket 2019-re. Ami viszont jelentős mértékű visszaesést jelent, az a külföldi vendégek tartózkodási idejének drasztikus lecsökkenése. Ez majdnem egy teljes nappal esett vissza a vizsgált időszakban, 2001-ben még 3,5 nap volt, mely 2019-re 2,5 napra csökkent. A döntéshozók számára ez mindenképpen figyelemfelhívó értékű, a tartózkodási idő hosszabbítását célzó intézkedések meghozatala szükséges.

A külföldi és a belföldi vendégek átlagos tartózkodási idejét összevetve mindösszesen csökkenést tapasztalhatunk a vizsgált intervallumban, 3,1 nappól 2,4 napra csökkent a vizsgált indikátor, ahogy az a 7. ábrán is jól látható.

7. ábra: Átlagos tartózkodási idő alakulása 2001-2019

Forrás: KSH alapján saját szerkesztés

5.3. Turizmusfejlesztés Magyarországon

A turizmusfejlesztés, mint fogalom többféleképpen is értelmezhető.

Értelmezhető úgy is, hogy egyes desztinációk pozícionálásra kerülnek, elkészül marketing koncepciójuk, bővül az elérhető szolgáltatások minősége, ezáltal növekedik a vendégéjszakák száma és nő a látogatószám.

A tágabb értelmezés szerint ugyanakkor turizmusfejlesztésnek tekinthető maga a vidékfejlesztés (BUDAY-SÁNTHA, 2006), a területi különbségek mérséklése is. A Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (OFTK) szerint: „Célunk a kiemelkedő táji értékeket képviselő térségek, kultúrtájak értékőrző fejlesztése, a táji értékekben rejlő potenciál kibontakoztatása és az egyedi karakterükre építő térség integrált kezelése.”

Eszerint a turizmust, a turisztikai fogadóterületet komplex módon kell fejleszteni.

A fejlesztések szempontjából fontos ugyanakkor a vonzerők hatókörének értékelése. LENGYEL (2004) megkülönböztetett helyi, regionális, országos/nemzeti, nemzetközi és univerzális vonzerőket, míg MICHALKÓ (2007a) kétségbe vonja a helyi vonzerők létjogosultságát, mivel ezek esetében nem jön létre helyváltoztatás, így ezek inkább a rekreációhoz kapcsolhatóak.

Michalkó megállapította továbbá, hogy a regionális vonzerők kevésbé befolyásolják az adott régió turizmusát, mivel ez nem jár hosszabb tartózkodási idővel és magasabb költséssel.

Az országos szintű vonzerőket leginkább a belföldi érdeklődők látogatják, de ezek nem generálnak nagy létszámú külföldi látogatót.

A nemzetközi vonzerők azok, melyek jelentős külföldi vendégkört vonzanak, továbbá külön ki kell emelni az univerzális vonzerőket, ezeket a világ minden tájáról érkezők látogatnak.

A fejezet végén felsorolásszerűen bemutatásra kerülnek a 3.táblázatban azon főbb aktív magyar kutatók, akik Magyarország turizmusával foglalkoznak és komoly kutatásokat végeznek a hazai turizmus fejlesztése érdekében.

3. táblázat: A magyarországi turizmus főbb aktív kutatói

Forrás: saját szerkesztés

Név	Főbb kutatási terület a SWOT-analízis vonatkozásában
Dr. Dávid Lóránt Dénes	Geográfia, Észak-Magyarország, Mátra, Tisza-tó, tóturizmus, aktív-és ökoturizmus, területfejlesztés, épített örökség, természeti értékek, turisztikai régiók, fenntarthatóság, regionalitás
Dr. Zsarnóczky Martin Balázs	Idősek turizmusa, akadélymentes turizmus, egészségturizmus, borturizmus, hálózatok, digitalizáció, belföldi turizmus, regionalitás
Dr. Bujdosó Zoltán	Fenntarthatóság, biztonság, egészségturizmus, területfejlesztés, fürdőturizmus, Tisza-tó, regionalitás
Dr. Szabó Lajos	Közlekedésföldrajz, Vinoterápia, világörökség, innováció, fenntarthatóság, regionalitás
Dr. Koncz Gábor	Vidékfejlesztés, fejlesztéspolitika, vadászturizmus, regionalitás
Dr. Remenyik Bulcsú	Turizmusföldrajz, tóturizmus, vinoterápia, smart turizmus, overtourism, regionalitás
Dr. Radics Zsolt	Területfejlesztés, Tisza-tó, vidékfejlesztés, regionalitás
Dr. Molnár Csilla	Marketing, fürdőturizmus, egészségturizmus, kulturális turizmus, regionalitás
Dr. Kovács Tibor	Turizmusfejlesztés, területfejlesztés, turisztikai kínálat, turizmusföldrajz, vidéki turizmus, regionalitás
Dr. Káposzta József	Vidékfejlesztés, fenntarthatóság, térszerkezet, smart fejlesztések, regionalitás
Dr. Ritter Krisztián	Területfejlesztés, vidékfejlesztés, hungarikumok, versenyképesség, regionalitás
Dr. Pallás Edit Ilona	Fenntarthatóság, településmarketing, borturizmus, kerékpárturizmus, regionalitás
Dr. Patkós Csaba	Társadalomföldrajz, vidékfejlesztés, tóturizmus, regionalitás
Némediné Dr. Kollár Kitti	Vidékfejlesztés, smart fejlesztések, hungarikumok
Dr. Aubert Antal	TDM, desztináció fejlesztés turizmusmarketing, gasztroturizmus, tóturizmus, fürdőturizmus
Dr. Bódis Gábor	Desztináció fejlesztés, kulturális turizmus, láthatatlan turizmus
Dr. Csapó János	Digitalizáció a turizmusban, overtourism, kreatív turizmus, jövő turizmusa
Dr. Lőrincz Katalin	TDM, desztináció fejlesztés, fesztiválturizmus, fenntarthatóság, kulturális turizmus
Dr. Michalkó Gábor	Idősek turizmusa, területfejlesztés, városi turizmus, társadalomföldrajz, aktív-és ökoturizmus, fenntarthatóság
Dr. Rátz Tamara	Kulturális turizmus, városfejlesztés, településmarketing

6. Fejér vármegye földrajzi helyzete és természeti adottságai

6. 1. Természetföldrajzi környezet

Fejér vármegye területe 4358 km², Magyarország területének 4,7%-át foglalja el, 108 településsel rendelkezik, melyből 15 város és két megyei jogú város. Nyolc járás található a területen. Két megyei jogú városa Székesfehérvár, a megyeszékhely és Dunaújváros.

Fejér vármegye népsűrűsége 95,8 fő/km².

A vármegye természetföldrajzi elhelyezkedése kiváló, hegyek, alföldek, tavak és folyók is találhatóak területén, mely kedvez a turizmus alakulásának. Legmagasabb pontja a Csóka-hegy a Csókakői várnál, mely 479 méterrel helyezkedik el a tengerszint fölött.

Fő tavai: az idegenforgalmi szempontból is kiemelkedően fontos Velencei-tó, a Pátkai-víztározó, Zámolyi-víztározó. Fő vizei: Duna, Gaja, Sárvíz-malomcsatorna, Váli-víz.

A két megyei jogú város országos szinten is kiemelkedő gazdasági szerepet tölt be. Székesfehérvár 94 ezer fős lakosságával közigazgatási, logisztikai és kulturális központ, míg Dunaújváros kohászati és logisztikai központ. A kedvező elhelyezkedésnek is köszönhetően fejlődési zónák alakultak ki Székesfehérvár és Dunaújváros környékén. Dunaújváros fontos szállítási csomópont. Ezekben a térségekben kiemelkedő az ipar, a szolgáltatási szektor és az infokommunikáció fejlettsége.

A két város jelentős vonzáskörzettel rendelkezik, valamint a vármegye déli részének kivételével az egész térségre fejlesztő hatást gyakorol Budapest közelsége, kiemelten Bicske és a Velencei-tó térségére.

A vármegye kiemelkedően fontos értékei közé sorolhatjuk a jó földrajzi elhelyezkedését, társadalmi-gazdasági fejlettségét, megfelelő életminőséget, a kulturális értékek sokszínűségét, a természeti értékeket, az ökoturisztikai lehetőségeket, a bor- és pezsgőkultúra meglétét.

SWOT- analízis

A vármegye SWOT-analízisét a 4. táblázat mutatja be.

4. táblázat: Fejér vármegye SWOT-analízise

Forrás: saját szerkesztés

<i>Erősségek</i>	<i>Gyengeségek</i>
<ul style="list-style-type: none"> Egyaránt közel fekszik Budapesthez és a Balatonhoz (egyben veszély is), 	<ul style="list-style-type: none"> Mellékutak állapota sok esetben nem megfelelő
<ul style="list-style-type: none"> Fontos útvonalak találkozási pontjai: M1, M7, M6 autópályák keresztül haladnak rajta 	<ul style="list-style-type: none"> Pályaudvarok nem megfelelő állapota, nincs lehetőség turisztikai információ-szolgáltatásra
<ul style="list-style-type: none"> Fontos vasúti útvonal 	<ul style="list-style-type: none"> Hiányoznak a nemzetközi kikötők, illetve a meglévő kikötők állapota többségében nem megfelelő
<ul style="list-style-type: none"> Természetvédelmi területek, natúrparkok 	<ul style="list-style-type: none"> Nincs elegendő, megfelelő minőségű szálláshely
<ul style="list-style-type: none"> Kiépített kerékpárutak 	<ul style="list-style-type: none"> Kevés a komplex, többnapos ajánlat
<ul style="list-style-type: none"> Számos kulturális rendezvény 	<ul style="list-style-type: none"> Sok az országos turizmusban nem meghatározó jelentőségű desztináció
<ul style="list-style-type: none"> Az egyik legfejlettebb és leginkább iparosodott térség, jelentős külföldi tőkebefektetésekkel 	<ul style="list-style-type: none"> Nincs kiemelt jelentőségű vonzerő
<ul style="list-style-type: none"> Duna keresztülfolyik a vármegyén 	
<i>Lehetőségek</i>	<i>Veszélyek</i>
<ul style="list-style-type: none"> Karakteres termékek kialakítása, intenzív marketingkommunikáció 	<ul style="list-style-type: none"> Budapest és Balaton közelsége (egyben erősség is)
<ul style="list-style-type: none"> Fejleszthető repterek pl. Börgönd 	<ul style="list-style-type: none"> Sok átutazó vendég, tranzitforgalom
<ul style="list-style-type: none"> Pályaudvarok turisztikai információs pontként való hasznosítása 	<ul style="list-style-type: none"> Nem megfelelő programok miatt alacsony nemzetközi érdeklődés
<ul style="list-style-type: none"> Speciális kínálat kialakítása, pl. golf- lovas,- vízi-és aktív turizmus erősítése 	<ul style="list-style-type: none"> Kiélezett verseny
<ul style="list-style-type: none"> Turisztikai útvonalak kialakítása 	<ul style="list-style-type: none"> Szakemberek elvándorlása
<ul style="list-style-type: none"> Duna - parti területek komplex turisztikai fejlesztése, kikötők fejlesztése 	<ul style="list-style-type: none"> Területi aránytalanságok
<ul style="list-style-type: none"> Komplex csomagok kialakítása 	
<ul style="list-style-type: none"> Szezonhosszabbító rendezvények 	
<ul style="list-style-type: none"> Turisztikai attrakciók fejlesztése 	
<ul style="list-style-type: none"> Rendezvény- és konferenciahelyszínek fejlesztése 	

6.2. Társadalmi környezet

Fejér vármegye lakossága 418 555 fő (KSH 2022). A havi bruttó átlagkereset a megyében 502 ezer forint.

A népesség kor szerinti megoszlása:

- 0-14 éves: 61 479 fő
- 15-64 éves: 273 444 fő
- 65 évnél idősebb: 83 632 fő

A nők kicsivel többen vannak a megyében, mint a férfiak (52,5 5-48,5 %).

A Mór- Székesfehérvár- Velencei-tó- Dunaújváros, valamint az M1 és az M6 autópályák közelében fekvő településeken élők jövedelmi viszonyai kedvezőbbek, alacsonyabb ezen területeken a munkanélküliség. A sárbogárdi járás 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet alapján komplex programmal fejlesztendő, míg az enyingi a fejlesztendő kategóriába tartozik.

Aba, Csősz, Káloz, Sárosd, Seregélyes, Soponya és Tác átmenetileg kedvezményezett települések.

6.3. Gazdasági környezet

Fejér vármegye gazdasága meghatározó jelentőségű, az ország egyik legfejlettebb ipari térsége, mely főként Székesfehérváron és Dunaújvárosban összpontosul, a vármegyeszékhelyen több multinacionális vállalatnak is van telephelye.

A kisebb városokban, Bicske (BICSKE VÁROS ÖNKORMÁNYZATA, 2015), Mór, Polgárdi, Sárbogárd környékén is egyre több vállalkozás találja meg új telephelyét, így az utóbbi években ezen területek fejlődése is megfigyelhető.

Fejér vármegyében a mezőgazdaság elsősorban a Mezőföldre, illetve a Zámolyi-medence területére koncentrálódik. A Mezőföld Magyarország egyik legjobb búza, kukorica és árpa termőterülete. A hegységekben jelentős vadgazdálkodás folyik, illetve egyre nagyobb teret kap a vadászturizmus is.

Országos hírű a móri és az etyeki történelmi borvidék, azonban ezeken kívül több bortermő hely is található a térségben.

6.4. Közlekedés, megközelíthetőség

Fejér vármegye földrajzi elhelyezkedése kedvező, számos európai útvonal felé összeköttetéssel rendelkezik, valamint érvényesül a főváros vonzása is. Meghatározó útvonalak haladnak rajta keresztül: Bécs-Budapest tengely (M1), Budapest-Trieszt, illetve Budapest-Split vonal (M7), a Budapest-Eszék kapcsolat (M6), a 8. számú főút, a Móri-árok, Duna, mint nemzetközi vízi út.

Az országos úthálózat kiépítettsége megfelelő, közlekedésbiztonsági szempontból azonban szükséges az utak fejlesztése, valamint elkerülő utak és közlekedési csomópontok építése.

A mellékutak hálózata mennyiségi szempontból megfelelő a megyében, azonban számos helyen a mellékútvonalak állapota nem megfelelő, javításra szorul.

Az önkormányzati úthálózat kiépítettsége megfelelő, a településeken belül az utak állapota sok esetben balesetveszélyes, töredezett, elhasználódott. Az önkormányzatok számára nyitva állnak pályázati lehetőségek az utak állapotának javítására, ezek segítségével folyamatosan fejleszthető a települési úthálózat minősége.

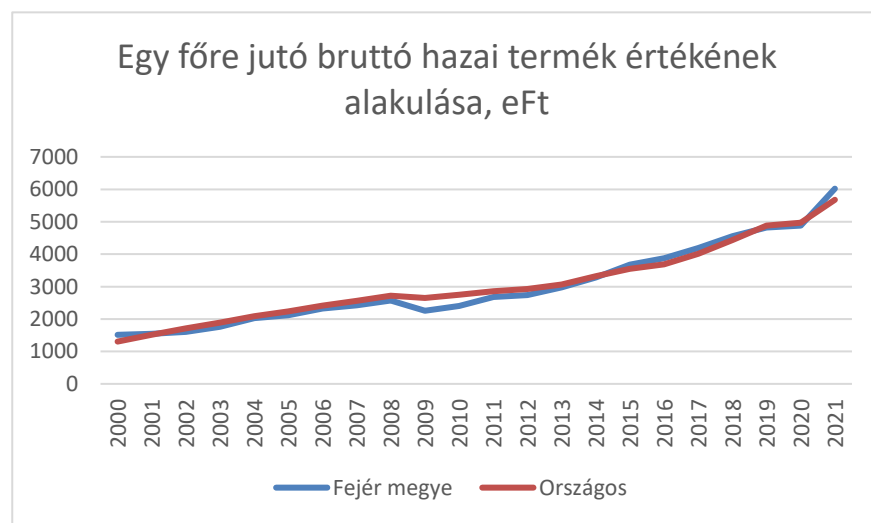
A vármegye számára a Duna fontos nemzetközi közlekedési kapcsolatot jelent, a logisztikai és az áruszállítás szempontjából egyaránt.

A kerékpárút-hálózat fejlesztése az elmúlt években dinamikusan emelkedett, kiépült többek között a Velencei-tavi kerékpárút, azonban szükségesek további fejlesztések is. A településeken belül pályázati forrásból létesültek kerékpárutak vagy kerékpáros nyomvonalak, azonban az összefüggő kerékpárút-hálózat még hiányos.

6.5. Bruttó hazai termék (GDP) alakulása

Az egy főre jutó bruttó hazai termék értéke 2021-ben 6.020 millió Ft , mely Budapest és Győr-Moson-Sopron vármegye után a 3. helyet jelenti, az országos átlagnak pedig a 106 %-át (országos átlag: 5.677 eFt).

A 8. ábrából jól látható, hogy Fejér megyében az egy főre jutó bruttó hazai termék értéke 2015 óta rendszeresen meghaladja az országos átlagot. Ennek oka, hogy a vármegyében folyamatosak a beruházások, az ipar kiemelkedő hozzáadott értékkel bír, ezért a GDP-hez való hozzájárulásban is élen jár a térség.

8. ábra: Egy főre jutó bruttó hazai termék alakulása 2000-2021

Forrás: KSH alapján saját szerkesztés

6. 6. A kutatásba bevont területek gazdasági és társadalmi jellemzőinek komplex elemzése

Székesfehérváron, a „Királyok Városában” megszámlálhatatlan műemlék, történelmi ereklye vonzza az érdeklődőket. A helybeli hagyományőrzők gondoskodnak arról, hogy a múzeumi látnivalókat szórakoztató formában is a ma embere elé tárják: színházi előadások, fesztivál programok idézik fel a történelmi eseményeket. A Székesfehérvári Királyi Napok, az Adventi rendezvénysorozat vagy a Hetedhét Játékfesztivál évről évre várják a látogatókat.

A vármegye több kastéllyal is büszkélkedhet: például Fehérvárcsurgón a Károlyi-, Martonvásáron a Brunszvik-, Nádasdladányban a Nádasdy-, Csákváron az Esterházy- kastély kiemelkedő értékű.

A Dunántúli-középhegység egy része is a megyéhez tartozik, mely az aktív turisták kedvelt célpontja. A hegyvonulaton végig haladó országos Kék-túra útvonal érinti a legszebb turisztikai célpontokat, a kirándulók eljuthatnak a természeti értékekhez, a történelmi műemlékekhez és a kisebb-nagyobb településekhez. A Vértesben vadban gazdag erdőségek találhatóak (BÉNI-VISZLÓ, 1996), a Bakonyban a Gajaszurdok hangulatos kirándulóhely, a vármegye tavai halban gazdagok, továbbá több golfpálya, wakeboard pálya, lovardák sokasága is csábítja az idelátogatókat.

A „Napfény tava”, a Velencei- tó a fürdőzés, vízi sportolás örömeit kínálja. Ezen kívül egyedi élővilága, természeti adottságai (például az úszóláp), természetvédelmi területei is csábítóak lehetnek. Kulturális attrakciói Pákozdon a Katonai Emlékpark -Nemzeti Emlékhely, a sukorói református templom, mely helyet adott a Pákozdi csata haditanácsának 1848-ban, továbbá Gárdonyban Gárdonyi Géza szülőháza tekinthető meg.

A vármegye déli részén a természeti kincsek sokaságát rejtő alföldi jellegű vidék, a Mezőföld helyezkedik el a Magyar Mikulás otthonával, Nagykarácsonnyal.

A vármegye gyógy- és termálfürdője, az Agárd Gyógy-és Termálfürdő igazodik a modern kor elvárásaihoz és kielégíti a bel- és külföldi vendégek igényeit. Népszerű továbbá a székesfehérvári Árpád-fürdő, a Velence Resort &Spa élményfürdője, valamint a dunaújvárosi Aquantis Wellness és Gyógyászati Központ is.

A vármegye számos egyedi kulturális értékkel rendelkezik, jelentős a néprajza (mohai tikverőzés, csákvári fazekasság) és turisztikai lehetőségei (Gorsium

Régészeti Park), melyek egymást kiegészítve változatos és tartalmas időtöltést kínálnak minden vendég számára.

Ezen felül gasztronómiája is különleges, specialitásai közé tartozik a tarkedli, vagy a kvircedli. Két történelmi borvidék is itt található: a Móri és az Etyek-Budai borvidék egy része is a vármegyéhez tartozik, melyek számos különlegességgel várják a látogatókat.

Mivel jelentősek a vármegye kulturális értékei, ezért kiemelt termékként jelenik meg a kulturális turizmus, mely a kastély- és városlátogatásokat, a bor- és gasztronómiát, továbbá az élő hagyományokat foglalja magában. Egyre nagyobb szerepet kap az egyházi/ zarándokturizmus is, tekintettel a szép számú egyházi fejlesztésre és az unikális szakrális emlékekre. Ezek közül kiemelendő a bodajki kegyhely, mely vallási központ, látogatóközpontja néhány éve épült és évente több ezer látogatót vonz, 2023-ban pedig basilica minor rangot kapott.

Fontos szerepet játszik az aktív turizmus is, vagyis a kerékpártúrák, lovasturizmus, természetjárás, ökoturizmus előtérbe helyezése, továbbá a vízi turizmus és vízparti üdülések, különös tekintettel a Velencei-tóra.

Fejér vármegye számos turisztikai vonzerővel bír, ugyanakkor a településeknek csak mintegy tizedében van jelentős szerepe a turizmusnak. A vármegyében a turizmus szinte minden ága megtalálható, országos és nemzetközi jelentőségű vonzerőkkel, mint például: kulturális-és kastélyturizmus, aktív-, lovas-, kerékpáros- és ökoturizmus, golfurizmus, horgászat, termálturizmus, rendezvény- és üzleti turizmus, falusi turizmus.

Fejér vármegyét turisztikai a szempontból hat területre oszthatjuk fel:

Székesfehérvár, mint történelmi város, vármegyeszékhely, Pannónia Szíve, Balaton környéke, Kelet-Bakony, Duna mente, Sárvíz-völgye.

Meghatározó a természeti, valamint a kulturális örökség vonzerőinek aránya. Kiemelkedő kulturális vonzerők és a ritka természeti környezet egyaránt megtalálható (Pannónia Szíve, Bakony, Sárvíz völgye, Sárrét, Duna-mente, történelmi borvidékek).

Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy jelentős a vármegyén keresztüli átutazás, elsősorban a Budapest és Balaton irányába, ezért a turisztikai vonzerőket olyan termékekkel kell alakítani, melyek több napra megállítják a megyében az átutazókat.

Gondot jelent sok esetben a nem megfelelő tájékoztatás, a tájékoztató táblák hiánya, illetve a kisebb települések honlapjain is kevés információ lelhető fel a turisztikai értékekről.

Továbbá fontos lenne a települések turisztikai jellegű rendezvényeinek összehangolása és népszerűsítése annak érdekében, hogy az ide érkező látogatók is tudomást szerezhessenek az egyes településeken fellelhető programokról.

Fejér vármegyében fontos, védett természeti területek is találhatóak: területének 15 %-a a Natura 2000 területén fekszik, további nemzetközi jelentőségű védett terület Velencei-tavi Dinnyési Fertő és a Rétszilasi-halastavak.

6. 7. Fejér vármegye turizmusának alakulása

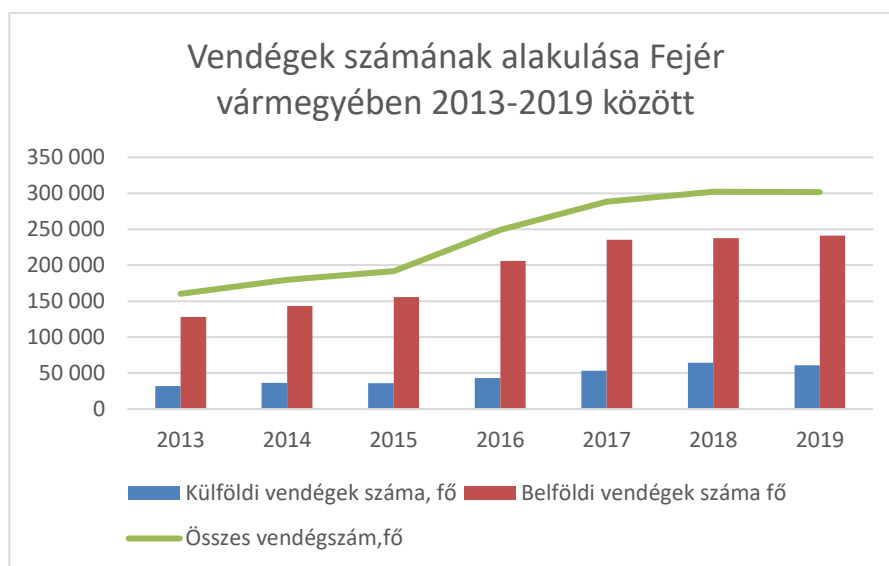
Az értekezés a vármegye turizmusának alakulását a 2013-2019 közötti időszakban vizsgálja, a rendelkezésre álló adatok szűkössége miatt. Ez az intervallum azonban jó lehetőséget ad a trendek vizsgálatára.

A fő küldőpiacokat vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a legtöbb vendég Németországból, Ausztriából, Romániából, Lengyelországból és az ázsiai kontinensről érkezik- az Ázsiából érkezők száma 2018- 2019-ben emelkedett dinamikusán.

2019-ben Fejér megyében 107 kereskedelmi szálláshely volt megtalálható, 17,4 ezer férőhellyel. A szálláshelyek száma a vizsgált intervallumban kismértékben emelkedett. A vendégforgalomban Velence, Gárdony, Székesfehérvár és Dunaújváros játszik jelentős szerepet.

A vizsgált időszakban a 9. ábra alapján a vendégszám változásáról összességében elmondható, hogy dinamikusán növekedett, csaknem duplájára emelkedett a

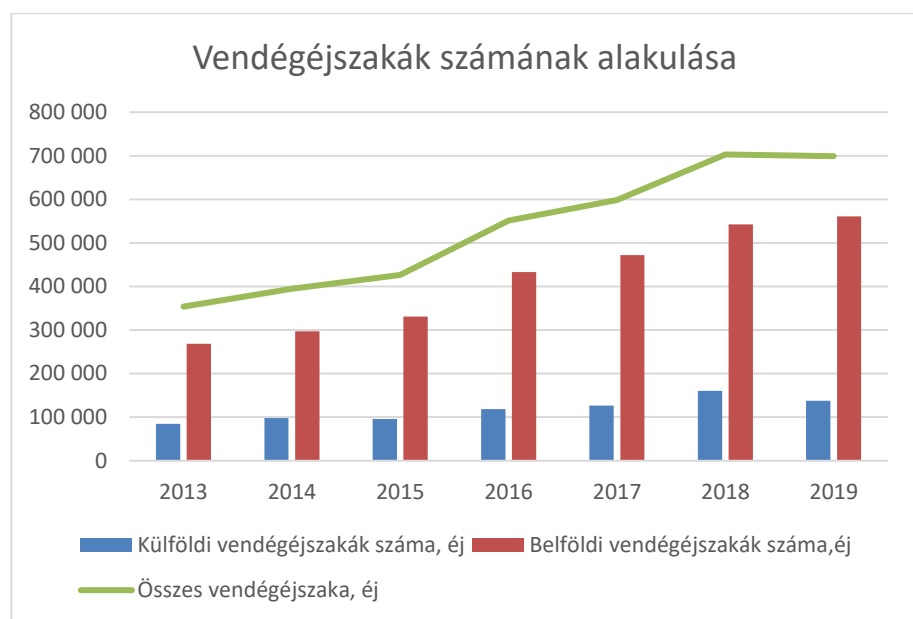
térségbe érkező vendégek száma, mely nagyrészt a turisztikai fejlesztéseknek köszönhető. Mind a külföldi, mind a belföldi vendégek száma csaknem megkétszereződött, ugyanakkor a belföldi vendégek aránya még mindig jelentősen magasabb, mint a külföldről érkezőké. Ennek oka valószínűsíthetően a nem megfelelő marketingtevékenység, a hazánkba érkezők kevés információval rendelkeznek a térség turisztikai értékeiről.

9. ábra: Vendégszám alakulása Fejér vármegyében 2013-2019

Forrás: KSH alapján saját szerkesztés

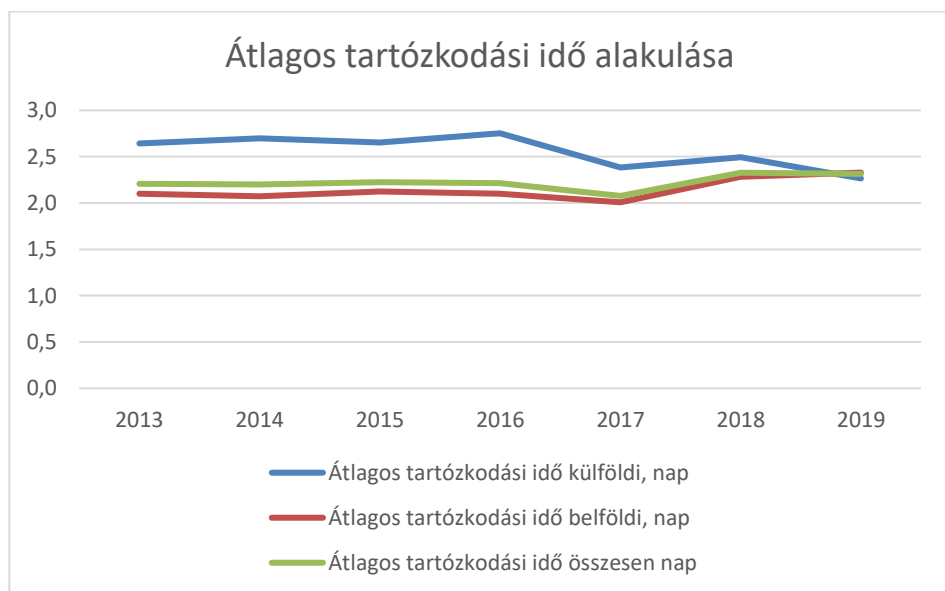
A 10. ábra szerint a vendégéjszakákat vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a belföldi vendégéjszakák száma ugyancsak a duplájára emelkedett és a külföldiek által eltöltött éjszakák száma is dinamikusán nőtt, így 2018-2019 során 700.000 körül alakult a vármegyében turisztikai céllal éjszakázók száma.

10. ábra: Vendégéjszakák számának alakulása Fejér vármegyében 2013-2019

Forrás: KSH alapján saját szerkesztés

A 11. ábra szerinti tartózkodási időt vizsgálva hullámzó tendenciát határozhatunk meg. A külföldiek átlagos tartózkodási ideje évről évre változott, de összességében 2,3 napra csökkent 2019-re, míg a belföldi vendégeké 2,1 napról 2,3 napra emelkedett. Ez összességében egy kismértékű emelkedést jelent az átlagos tartózkodási idő vonatkozásában, mely a vizsgált időszak végére 2,3 napra növekedett.

11. ábra: Átlagos tartózkodási idő alakulása Fejér vármegyében 2013-2019

Forrás: KSH alapján saját szerkesztés

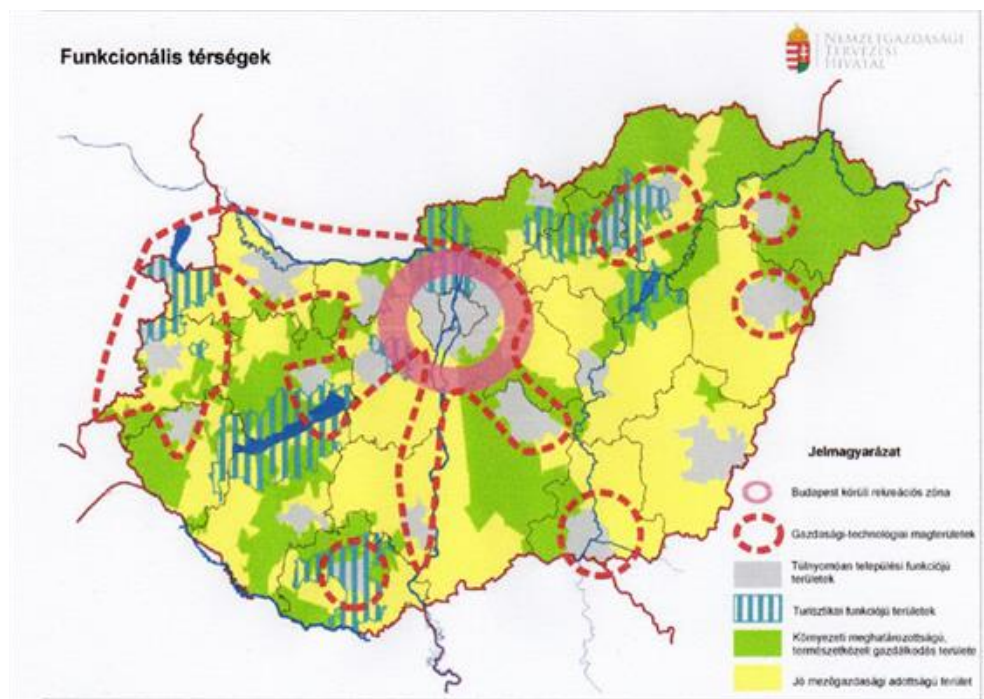
6.8. A vizsgált területeken megvalósuló fejlesztéspolitikai célkitűzések

A disszertáció által vizsgált területeken is érvényesek azok az alapidokumentumok, melyek meghatározzák a területfejlesztést, a következőkben ezek bővebb kifejtésére kerül sor.

6.8.1. Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió

Az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió elfogadására 2013-ban került sor, melyet az Országgyűlés az 1/2014. (I. 3.) határozatával fogadott el. Ez egy alapidokumentum, melyhez minden fejlesztésnek igazodnia kell. Célja, hogy hatékonyabbá tegye a területfejlesztési politikát és meghatározza a fejlesztéspolitikai célokat, továbbá a hosszú távú jövőképet. Ezek alapján jelölte ki a 2014-2020-as időszakra vonatkozó súlypontokat is. A Konceptió több prioritást határoz meg, ezek alatt találhatóak a fejlesztési tématerületek, melyek igazodnak az Európai Unió programozásához.

A Konceptió célja továbbá az egységes területi tervezés, a következetesség, a területi egyenlőtlenségek csökkentése és az összhang megteremtése az ágazati és területi tervek között. Ez alapján funkcionális térségek kerültek meghatározásra, melyek a 12. ábrán kerültek bemutatásra.

12. ábra: Funkcionális térségek Magyarországon

Forrás: Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció, p109)

A Koncepció az alábbi főbb fejlesztési irányokat fogalmazza meg Fejér vármegyére vonatkozóan:

- Székesfehérvár-Dunaújváros-(Paks)-Kecskemét közötti, továbbá nyugat-kelet irányú közlekedési kapcsolatok fejlesztése.
- Integrált vármegyei turisztikai fejlesztések a turisztikai fejlesztési térségek lehatárolásának figyelembevételével; a székesfehérvári és pákozdi Nemzeti Emlékhelyek vonzó kialakítása, Pannónia Szíve fejlesztési program és a Nemzeti Kastély- és Várprogram megvalósítása, a római kori emlékek turisztikai fejlesztései, az országos kerékpárút hálózat elemeinek, illetve az összekötő szakaszoknak a fejlesztése
- Fejér vármegye klímastratégiájában kijelölt feladatok megvalósítása, különös tekintettel az ÜHG kibocsátás csökkentésére.
- A termőföld és az ivóvízkincs védelme; a Velencei-tó vízminőség védelmi feladatai, a zöldterületek növelése.
- A két megyei jogú város felsőoktatási színvonalának, és bázisainak megtartása, illetve Székesfehérváron a műszaki és gazdasági közép-, duális és felsőfokú képzés választékának kiszélesítése.

(Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció)

6.8.2.Fejér Megyei Területfejlesztési Konceptió 2030

A 2021-ben elfogadásra került Fejér Megyei Területfejlesztési Konceptióban megerősítésre kerültek az előző ciklusban lefogatott funkcionális térségek. Ezek célja, hogy meghatározzák Fejér vármegye területfejlesztési célrendszerét, jövőképét, átfogó, stratégiai és horizontális céljait, valamint azok viszonyrendszerét. (Forrás: FEJÉR MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ 2030, p123.)

A megyét hat funkcionális térségre bontották fel a dokumentumban:

- Duna mente – Dunaújváros és térsége
- Budapesti agglomeráció vonzáskörzete
- Mór és térsége
- Székesfehérvár vonzáskörzete
- Velencei tó és térsége
- Váli-völgy
- Vértes térsége

A koncepció jövőképe:

„Fejér megye tradicionális társadalmi, kulturális, gazdasági-logisztikai szerepköreinek fenntartható és innovatív fejlesztése, egyenrangú nagytérségi együttműködések aktív tagjaként, kiváló termőhelyi adottságainak fenntartásával, a természeti és kulturális örökségének jövőtudatos kezelésével.”

(Fejér Megyei Területfejlesztési Konceptió 2030, p120.)

A vármegye 2021-2030-as időszakra vonatkozó célrendszerét az 5. táblázat mutatja be.

Célrendszer összefoglaló bemutatása

5. táblázat: Fejér vármegye célrendszere 2021-2030

Forrás: Fejér Megyei Területfejlesztési Konceptió 2030, p126.)

FEJÉR MEGYE Fejér megye tradicionális társadalmi, kulturális, gazdasági-logisztikai szerepköreinek fenntartható és innovatív fejlesztése							
Átfogó célok (2013-2030)	I. Gyarapodó, egészséges és összetartó népesség			II. Élhető megye és települések		III. Innovatív és fejlődő gazdaság	
Stratégiai célok 2021-2027	I.1 Helyi identitás és közösségek megerősítése	I.2 Népesség megtartása és munkaerő minőségi fejlesztése	I.3 Területi különbségek mérséklése, jobban összetartó, szociálisan érzékenyebb megye	II.1 Épített környezet, kulturális értékek megőrzése és fejlesztése	II.2 Természetes környezet megőrzése és klímaváltozás hatásaival szembeni ellenállóság fejlesztése, zöldbb Fejér megye	III.1 Innováció és kutatás lehetőségeinek megteremtése, elősegítése, intelligens megye	III.2 Gazdasági környezet fejlesztése
Területi célok 2021-2027	T.1 Fenntartható városok			T.2 Mezőföld Program (Dél-Fejér)		T.3 Székesfehérvár; Velencei-tó, Váli-völgy (Pannónia Szíve); Vértes és az előbbi térségekhez nem besorolható, a Budapest környéke turisztikai térséghez tartozó Fejér megyei települések	
Horizontális elvek és célok	1) Város – vidék együttműködésének erősítése 2) A fejlesztési programok hatékonyságának növelése 3) Fenntarthatóság 4) Esélyegyenlőség 5) Foglalkoztatás növelése 6) A klímaváltozás és a váratlan események, egészségügyi járványok kedvezőtlen hatásainak mérséklése, ellenállóság fejlesztése						

7. Kutatási eredmények

A disszertáció készítése során Fejér vármegye három kulturális attrakciója került mintaterületként vizsgálatra a 2017-2019 közötti időszakban. Azért ezt az időszakot vizsgáltam, mert a fejlesztések a 2010-es évek első felében történtek, majd ezek után követésére került sor a kutatás során. A disszertáció vizsgált időszaka 2020 elején véget ér, tekintettel a Covid-járványra, mely a következő két évben gyakorlatilag leállította a turisztikai iparágat és csak 2022 második felében kezdett feléledni újra az ágazat. Fejér vármegye kiemelkedő kulturális értékekkel rendelkezik, ezért ezt a turisztikai ágazatot elemeztem, a fehérváracsurgói Károlyi-kastély, a Tác-Gorsium Régészeti Park és Székesfehérvár bevonásával, ahogy azt a 13. ábra is szemlélteti.

13. ábra: Fejér vármegye térképe a mintaterületek jelölésével

Forrás: https://konyvtar.vmk.hu/hw/Fejer-termeszeti-ertekek/1_fejr_megye.html

7.1. Károlyi-kastély, Fehérvárcsurgó

7.1.1. Az attrakció bemutatása, történeti háttere

A fehérvárcsurgói Károlyi-kastély Fejér vármegyében, a Móri - borvidéken található. A kastély jelenleg a Magyar Állam tulajdonát képezi, vagyongazdálkodója a Magyar Nemzeti Vagyongazdálkodó Zrt. 1997 óta a kulturális és turisztikai üzemeltetést a Károlyi József Alapítvány végzi, mely tagja az Európai Kulturális Találkozó Központok nemzetközi hálózatának. Ennek célja, hogy az eredeti szerepét elvesztett műemlékeket szellemileg és művészetileg hasznosítsa.

Az Alapítvány által kidolgozott, történelmi műemlék és környezet rehabilitáció 1995-ben elnyerte az UNESCO által adományozott Kulturális Világörökség Évtizedének Emblémáját.

Az Alapítvány tevékenységei:

- Károlyi -kastély hasznosítása, bemutatása,
- Koncertek, kiállítások szervezése,
- Kulturális és Turisztikai Fogadóközpont működésének koordinálása,
- A Kulturális Találkozókörkép Hálózat információs helyszíne,
- A nemzetközi és hazai művészeti, tudományos kezdeményezések összefogása,
- Kapcsolattartás a hazai és külföldi művészeti, tudományos szervezetekkel,
- Működtetés biztosítása.

A korhűen helyreállított épületek, a berendezett helyiségek, az interaktív attrakciók és a kulturális programok széleskörű művelődési lehetőséget biztosítanak a látogatók számára, akik a kastélyt vezetett túrák keretében tekinthetik meg.

A kínálat hozzájárul a turisták kikapcsolódásához, valamint pozitív hatást gyakorol a látogatók személyiségfejlődésére is.

A kastély működtetésének célja egy olyan minőségi, komplex turisztikai termék kialakítása, amely megnöveli a térség turisztikai vonzerejét és hozzájárul a térség turisztikai arculatának alakításához.

További cél, hogy a legjelentősebb magyarországi kastélyok mellé felzárkózzon (Fertőd, Gödöllő, Keszthely), mint a magyar kastélyturizmus egyik legnemesebb építészeti, kertészeti hagyományokkal rendelkező kastélya. A kastély a frankofon művelődéstörténet és kultúra egyik magyarországi központja is, mely által kihasználtsága tovább növelhető.

A kastély a térség egyik fontos munkaadója, a fejlesztések által további munkahelyek jönnek létre, továbbá a beszállítók száma is növekedik, így hozzájárul a térség gazdasági fejlődéséhez is.

A kastély által megcélzott piaci célcsoportok az alábbiak:

- Egyéni vendégek (25-65 év közötti),
- Céges csoportos vendégek,
- Corporate partnerek,
- Esküvők,
- Tour operatorok, utazási irodák,
- Aktív pihenést előnyben részesítő kirándulók,
- Rendezvényszervezők.

A Károlyi-kastély multifunkcionális kulturális turisztikai attrakciónak tekinthető, a látogatók fogadására részben az eredeti működés fenntartása mellett kerül sor. A kastély rendezvény-és szálláshelyszíneként is funkcionál, továbbá étterem is megtalálható benne.

A kulturális turisztikai attrakciókat három csoportba sorolhatjuk:

- Épített és tárgyi emlékek, építészeti és művészeti alkotások.
- Események, fesztiválok, egyéb hagyományőrző rendezvények.
- Az adott desztináció lakosainak kultúrája, életmódja, a gasztronómiai vagy a szabadidő eltöltésének jellemző formái.

A fenti szempontok alapján a Károlyi-kastély kulturális turisztikai attrakciói a 6. táblázat szerint sorolhatóak be:

6. táblázat: A fehérvárcsurgói Károlyi-kastély turisztikai attrakciói

Forrás: Károlyi József Alapítvány

Építészeti és művészeti alkotások, tárgyi emlékek	Események, fesztiválok, egyéb hagyományőrző rendezvények	Desztináció kultúrája, gasztronómiája	Egyéb attrakciók
<ul style="list-style-type: none"> • Klasszicista kastély-épület, melléképületek, istálló 	<ul style="list-style-type: none"> • Európai Dísznövény és Kertművészeti Kiállítás 	<ul style="list-style-type: none"> • Károlyi Gasztro Műhely 	<ul style="list-style-type: none"> • Gyermekprogramok
<ul style="list-style-type: none"> • Kastélypark 	<ul style="list-style-type: none"> • „Quartettissimo” Vonósnégyes Fesztivál 	<ul style="list-style-type: none"> • Piknikezés a kastélyparkban 	<ul style="list-style-type: none"> • Mezőtlábas park
<ul style="list-style-type: none"> • Vayai Szabolcs heraldika és genealógiai professzor hagyatéka és könyvtára 	<ul style="list-style-type: none"> • Komolyzenei koncertek, hangversenyek 	<ul style="list-style-type: none"> • Open Kitchen 	<ul style="list-style-type: none"> • Corporate rendezvények
<ul style="list-style-type: none"> • Fejtő Ferenc hagyatéka és könyvtára 	<ul style="list-style-type: none"> • Nemzetközi tudományos konferenciák 		<ul style="list-style-type: none"> • Esküvők
<ul style="list-style-type: none"> • Frank Miklós egyháztörténeti hagyatéka és könyvtára 	<ul style="list-style-type: none"> • Időszakos kiállítások 		<ul style="list-style-type: none"> • Sétakocsizás a parkban
<ul style="list-style-type: none"> • Gróf Károlyi István távol-keleti és tengerentúli civilizációkról szóló gyűjteménye és könyvtára 	<ul style="list-style-type: none"> • Szabadtéri színházi előadások 		<ul style="list-style-type: none"> • Történelmi játszótér
<ul style="list-style-type: none"> • A Károlyi családot bemutató állandó kiállítás 			<ul style="list-style-type: none"> • Múzeumpedagógiai foglalkozások
<ul style="list-style-type: none"> • Zenetörténeti könyvtár 			
<ul style="list-style-type: none"> • 50 ezer darabos képeslapgyűjtemény 			

A rendezvények számos látogatót vonzanak, melyek közül kiemelkedő az Európai Dísnövény és Kertművészeti Napok, melyen évente általában 10- 13 ezer látogató vesz részt.

A kastély és parkja kiváló lehetőségeket nyújt a különböző családi és céges rendezvények megvalósítására is, továbbá a turisztikai kínálatot erősíti a francia kultúrához való kötődés is.

A kastély szállodaként is funkcionál, melyben 17 darab kétágyas szoba, valamint hat lakosztály kapott helyet.

Ezen kívül egy hatalmas könyvtár, 500 m²-es pince, közel 500 m²-en öt konferenciaterem, saját csónakázótó, valamint étterem várja a vendégeket, továbbá a kastély saját katolikus kápolnával is rendelkezik. A kastély egy 50 hektáros ősfás parkban található, mely nyitott a látogatók számára.

A szálláshely üzemeltetője az Accent Hotels. A szálláshely kapacitáskihasználtsága folyamatosan növekedik, melyekre jelentős igény mutatkozik rendezvények (esküvők, konferenciák) idején. A nagyobb létszámú események során a vendégek akár Székesfehérvár szálláshelyeit is igénybe veszik a kapacitás szűkössége miatt, így a kastély rendezvényei Székesfehérváron is generálnak vendégéjszakákat a kereskedelmi szálláshelyeken.

A hotelben legnagyobb arányban a belföldi vendégek szállnak meg, de a nyári hónapokban jelentős részt képviselnek a külföldi turisták. A legfontosabb küldőpiacok Nagy –Britannia, Németország és Franciaország, mely a nemzetközi kapcsolatoknak köszönhető elsősorban.

A térségben számos rendezvényt szerveznek egész évben, melyek közül a legjelentősebbek:

- Szent György-heti Vigasságok,
- Európai Dísnövény és Kertművészeti Napok,
- Nyári Zenei Esték,
- Csókakői Várjátékok,
- Móri Bornapok és Nemzetközi Fúvószenekari Fesztivál ,
- Márton-heti Rendezvénysorozat.

A kastélyon kívül számos turisztikai attrakció is található a térségben.

- Fehérvárcsurgón született Amerigo Tot világhírű szobrászművész. Emlékháza a településen található, továbbá szülőfaluja számára készítette egyik leghíresebb művét, a Csurgói Madonna című szobrot.
- Székesfehérvár a történelmi múlt örökségét jelképezi, épített öröksége kiemelkedő.
- A Velencei-tó-Vértes és a Bakony térsége az aktív és szabadidős turizmus szempontjából jelentős, így az ide érkezők számos lehetőség közül választhatnak a szabadidejük minőségi eltöltéséhez.
- A Bakony és Vértes találkozásánál található természeti értékekben gazdag vidéken számos túraútvonal található, Fehérvárcsurgót is érinti az Országos Kéktúra 09. számú túraútvonala (58,9 km).
- A Bakony és Vértes vonulatai gazdag erdőségekkel és vadállománnyal rendelkeznek, így jelentős a vadászati tevékenység is.
- A Velencei-tavi kerékpárút könnyen elérhető távolságban található, a térségben számos kerékpárút és kerékpáros nyomvonal került kialakításra.
- A térségben több lovas szolgáltató működik, a lovasturizmusnak szintén kiemelkedő szerepe van.

7. 1.2. SWOT-analízis

A kastély erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és veszélyeit a 7. táblázat mutatja be.

7. táblázat: A Károlyi-kastély SWOT-analízise

Forrás: saját szerkesztés

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> • Egyediség	<ul style="list-style-type: none"> • A térség turisztikai infrastruktúrájának hiányosságai
<ul style="list-style-type: none"> • Velencei-tó-Vértes és a Balaton közelsége	<ul style="list-style-type: none"> • Marketing lehetőségek kevésbé kihasználtak
<ul style="list-style-type: none"> • Változatos rendezvényprogramok	<ul style="list-style-type: none"> • Nem megfelelő tömegközlekedés
<ul style="list-style-type: none"> • Kulturális kínálat magas minősége	
<ul style="list-style-type: none"> • Francia kapcsolatok	
<ul style="list-style-type: none"> • Főúri millió	
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> • További magas minőségű kulturális rendezvények szervezése	<ul style="list-style-type: none"> • Látogatószám csökkenése
<ul style="list-style-type: none"> • Több programcsomag kialakítása	<ul style="list-style-type: none"> • Energiaválságból adódó nehézségek
<ul style="list-style-type: none"> • Marketingeszközök aktív használata	<ul style="list-style-type: none"> • Fejlesztési lehetőségek elmaradása
<ul style="list-style-type: none"> • Kulturális turizmus felértékelődése	<ul style="list-style-type: none"> • Pénzügyi nehézségek
<ul style="list-style-type: none"> • Minőségi turizmus iránti igény növekedése	
<ul style="list-style-type: none"> • Folyamatos támogatás igénylés a különböző konstrukciókra	
<ul style="list-style-type: none"> • Termékbővítés, turisztikai fejlesztések, innováció	
<ul style="list-style-type: none"> • Interaktivitás fokozása	

Fő stratégiai célok:

1. A település turisztikai vonzerejének növelése.
2. Versenyképesség fokozása új piaci szegmensek bevonásával.
8. Infrastrukturális fejlesztések.
9. Turizmus keresleti trendjeihez történő alkalmazkodás.
10. Fenntartható turizmus megvalósítása.
11. Kapcsolati hálók fejlesztése.
12. A fejlesztések által önfenntartó modell kialakítása.

7.1.3. Mélyinterjúk

A primer kutatás során több mélyinterjú lefolytatására is sor került az alábbi személyekkel:

- Károlyi Angelica grófnővel,
- A kastély adminisztratív igazgatójával, Szabó Szabolccsal,
- A Károlyi Alapítvány képviselőjével, Bendi Lajossal,
- A Móri Borvidék TDM Egyesület egykori irodavezetőjével, Szatzger Cecíliával,
- A kastély egyik dolgozójával, aki egyben helyi lakos is, azonban anonimitását kérte,
- Továbbá Dr. Bodrogai László Anzelm turisztikai szakemberrel.

Az interjú első részében annak vizsgálatára került sor, hogy a megkérdezettek hová helyezik el a Károlyi-kastélyt a turisztikai piacon, továbbá mennyire tartják azt ismertnek, népszerűnek, valamint hogyan ítélik meg a kastély turisztikai versenyképességét.

Az interjúalanyok nagyjából fele-fele arányban tartják feltörekvőnek és élenjárónak. A turisztikai piacon, a magyarországi kastélyok között feltörekvő pozícióban van, hiszen az értekezés készítésének időpontjában kezdték jobban megismerni a látogatók, azonban inkább még csak belföldön, külföldi ismertségét növelni szükséges.

A Közép-Dunántúlon azonban az egyik fő attrakció, így ebből a szempontból nézve élenjáró. ahogy az esküvői piacot tekintve is, az egyik legnépszerűbb esküvői helyszín lett az elmúlt évek során.

A kastély a turisták által látogatott, vonzó turisztikai célpont, rengeteg programmal, melyet jól kiegészít a szálláslehetőség, a konferenciák, a különböző kiállítások, nyáresti rendezvények, melyek ide tudják vonzani az érdeklődőket mind külföldről, mind belföldről.

Versenyképesség szempontjából a szakemberek óvatos megfogalmazásokat tettek. A Közép-Dunántúlon versenyképesnek számít, összehasonlítva a nagy magyarországi kastélyokkal, viszont inkább kiegészítő pozícióban van.. Óriási hátránya, hogy a felújítások már 20 éve zajlanak, de még mindig nem készült el teljesen a turisztikai termék. A wellness részleg nagyon hiányzik, valamint a piacot inkább követik, mint újítónak számítának, melyen változtatni kellene.

Az interjú következő részében a kastély erősségeit, gyengeségeit és a működtetés kockázatait mutatták be a megkérdezettek.

Erősségnek tekintik a kastély marketingjét és népszerűségét, viszont egyértelműen hiányoznak a wellness szolgáltatások, mely az interjúk során több alkalommal is elhangzott. További gyengeség, hogy a tartózkodási idő rövid, maximum 1-2 éjszaka, így olyan szolgáltatások bevezetése szükséges, mellyel meghosszabbítható a tartózkodás. Ez részben az áthaladó turizmusból fakad, hiszen a kastély elhelyezkedése egyrészt erősség, mivel közel van a fővároshoz és a Balatonhoz egyaránt, egyúttal gyengeség is, mivel az átutazók nem töltenek el itt hosszabb időt. Gyengeség továbbá, hogy a műemlék jellegből fajadóan bizonyos szolgáltatások nem, vagy csak korlátozottan elérhetőek.

Erősség ugyanakkor a kastélypark egyedi hangulata, valamint a minőségi programkínálat. Széleskörű és változatos rendezvényeket szerveznek mind a családoso k, mind az idősebbek számára, valamint a magas minőségű kultúra is folyamatosan elérhető a programkínálatban.

Szakmai szemmel kiemelendő továbbá, hogy a kastélyt egy elkötelezett, magas hozzáadott értékekkel rendelkező cégcsoport üzemelteti, mely garanciát jelent a minőségi működésre.

Üzemeltetési szempontból kiemelt kockázatot jelenthet a fejlesztések elmaradása. A GINOP 7.1.1-05-2016-00017 számú projektet például csak többéves késéssel sikerült befejezni, mely a megvalósíthatóság kockázatát is magában rejtette. A projekt ténylegesen 2023 nyarára valósult meg, többszöri átervezést követően.

Kockázat továbbá, hogy a turizmusban szűkül a munkaerőpiac, nagyobb a fluktuáció, és egyre magasabb bérek fizetése szükséges, melyet kigazdálkodni azonban fokozódó nehézségeket jelent.

A szálloda üzemeltetésének problémája, hogy a szobakapacitás kevés, nagyrendezvényt lebonyolítani ezért nehézkes, hiszen a térségben sem áll rendelkezésre megfelelő mennyiségű és minőségű szálláshely. Ez miatt előfordult már többször, hogy egy-egy többnapos nagyrendezvényt nem tudtak befogadni.

Az interjúalanyok ismertették véleményüket a kastély turisztikai kínálatáról és szolgáltatásairól is.

A wellness szolgáltatások hiánya itt is megjelenik, de néhány éve a masszázs szolgáltatást bevezették, mely egy kisebb előrelépés, de legalább már elérhető. Hiányzik továbbá a fürdési lehetőség, de ez egy félórás autózással orvosolható, a Velencei-tó partján van erre mód a nyári időszakban, télen pedig a tó körül található fürdők is nyújtanak ilyen jellegű szolgáltatást.

A kastély helyzete speciális, ugyanúgy, mint a hasonló létesítményeké, hiszen eredetileg nem szálláshelynek készült. . A szolgáltatások folyamatos bővítése szükséges a turisztikai piac erősödése miatt, mivel a különböző szolgáltatók is egyre több turisztikai szolgáltatást kínálnak vendégeiknek. Az egyediség hangsúlyozása fontos, nyaranta szerveznek például csillagles-éjszakákat, melyek nagyon népszerűek.

Céljuk továbbá, hogy az étterembe is többen térjenek be, akár csak egy kávéra is. Kiemelendő az esküvői szolgáltatások színvonala és népszerűsége, melyet profi módon szolgálnak ki. Itt hátrányként jelentkezik a szálláshely kapacitás hiánya, a vendégek jelentős részét a környező településeken kell elszállásolni.

A programokat tekintve a vezetett kastély-és parklátogatás nagyon népszerű, sok érdeklődőt vonzanak ezek az események.

A legnépszerűbb programok közé tartoznak az Európai Dísznövény és Kertészeti Napok, melyeket hosszú évek óta minden évben megrendeznek. Szűkebb közönséget vonz a Vonósnégyes Fesztivál, mely azonban sikeresnek számít a maga

nemében. Népszerűek továbbá a nyári szabadtéri színházi előadások is, ezek költsége azonban nagyon megemelkedett, a nyáresti koncertek iránt főként az idősebb korosztály érdeklődik.

Újdonság a Szent György vonal /Sárkányvonal mentén történő séta, melynek során a látogatók megismerhetik a parkban található két Szent György-vonal találkozását és a fák gyógyító erejét.

A piknik program várakozáson felüli érdeklődőt vonz, különböző csomagok rendelhetőek, és akár 2-3 órát el is lehet tölteni a kastélyparkban.

A mezítlábas park szintén nagy népszerűségnek örvend, főként a családoso k körében.

Az elmúlt évek fejlesztéseivel kapcsolatban elhangzott, hogy 2013-ban elkészült a kastély főépülete, majd a kastélypark és a tó 2015-ben, ami nagyon nagy előrelépés volt a kastély történetében. 2016-2017-ben a melléképületek és a Kapusház felújítása következett. A mosóházban kerttörténeti kiállítás található, ami az európai kertekről, arborétumokról szól. A Kapusház 2018-ban alkotóházi funkciót kapott, ahol komoly gyakornoki programot valósítanak meg külföldi egyetemistákkal. Ez ugyan nem tipikusan a turizmus célját szolgálja, de mivel melléképület a bejárat mellett van, az egész környezet állapotában pozitív változást mutat.

A kastély turizmusának jövőbeni fejlesztési terveivel kapcsolatosan a helyi szakemberek a következőket nyilatkozták:

- Szabadulószo ba kialakítása a kastély pincéjében.
- VR játékok.
- Történelmi játszótér.
- Erdei tornapálya, melynek első lépcsője a már elkészült mezítlábas park.
- A nagyobb jövőbeni tervek között szerepel továbbá a szálláshelybővítés is.
- A parkban található régi csikóistállóban lovas,- valamint zenetörténeti kiállítást szeretnének berendezni, ahol kisebb rendezvényeket is meg lehet valósítani.
- Szállodafejlesztési szempontból kiemelten fontos a hűtő- és a konyha kapacitás bővítése a rendezvények miatt.

A szakemberek szerint az egyedi kínálatra kell törekedni, az IT irányultságú szolgáltatókkal nem lehet felvenni a versenyt, annyira gyorsan változik a technika és nem térülnek meg a beruházások.

A következő években a fejlesztések tekintetében a hangsúly a turisztikai szolgáltatások szempontjából nem a kastély épületen lesz, hanem a kastély mellett található istállóépületen és kastélyparkon. Ez fogja generálni a kastélyon belül is a látogatószám növekedését.

A turisztikai piac fejlődésével kapcsolatban várják mind a belföldi mind a külföldi vendégek számának emelkedését, mivel az egyedi helyszínek egyre nagyobb népszerűségnek örvendenek a látogatók körében. Egyre népszerűbbek a családi programok és az esküvők, a 2019. év volt az esküvőszervezés szempontjából a legsikeresebb év, melyet a 2020-as év az előzetes várakozásoknak megfelelően felülmúlt volna, ha nem tör ki a koronavírus-járvány.

Az interjú keretében sor került a vendégéjszakák és a látogatószám elemzésére is.

A szakértők elmondták, hogy amikor a kastély 2002-ben először megnyitott, 1.250 látogató váltott belépőjegyet, akkor még szállodai szobák sem voltak. A látogatószám 2019-re elérte az 52.000 főt.

2006-ban készült el az étterem és néhány vendégszoba, melyek kihasználtsági szintje minimális volt, mindössze néhány százalék. 2013-ban kötöttek szerződést egy szállodamenedzsment céggel, ekkor a kihasználtsági szint 10% -ra emelkedett. Az 5 éves együttműködés során a kihasználtsági szint 46%-ra nőtt 2018-ig, 2019-ben pedig jelentősen megemelkedett a szálloda kihasználtsága és elérte az 52 %-ot.

A látogatók területi eloszlását vizsgálva megállapítható, hogy Magyarországon belül főleg Budapestről és vonzáskörzetéből, valamint Pest megyéből érkeznek az érdeklődők, ezt követik a közép-dunántúli látogatók.

A külföldi vendégek esetében a fő küldőpiacok Németország, Hollandia, Svájc és Ausztria, valamint emelkedik a keleti vendégek száma is.

Tekintettel arra, hogy az értekezés a covid világjárvány előtti időszakot vizsgálja, a látogatók számának alakulása 2020-2022 között érezhetően megcsappant, azonban ezt és a 2023-as évtől kezdődő fellendülést jelen értekezés már nem vizsgálja.

A kastélyban megvalósult turisztikai fejlesztések meghatározóak a térség és a település regionális fejlődésére. A kastély meghatározó pontja a kistérség arculatának, több szálláshely, vendégház fejlesztése is a kastély turisztikai szolgáltatásaihoz kapcsolódva jött létre.

A Móri Borvidék TDM Egyesülettel kiemelten fontos az együttműködés, hiszen a kastély a térség egyik meghatározó nevezetessége. Fontos az együttműködés Székesfehérvárral is, vannak közös programok, konferenciák is, valamint támogatják marketinggel egymás programjait is.

Kiemelendő a helyi szereplőkkel történő együttműködés, a települési óvoda, iskola, önkormányzat szintjén, valamint a különböző nagykövetségekkel és kulturális intézetekkel is.

Kiemelkedően fontos a szálloda üzemeltetésében az Accent Hotels. A szervezet komoly háttérrel rendelkezik, olyan üzemeltetési és értékesítési standardok vannak, amivel minőségibb szolgáltatásokat tudnak nyújtani az érkező vendégeknek.

Az interjú végén a szakemberek arról fejtették ki véleményüket, hogy a turizmus fejlődése az itt élők helyzetét, véleményét hogyan befolyásolta. Ezt egyöntetűen pozitívnak értékelték, mivel elkezdtek emelkedni az ingatlanárak, ami nem csak az általános ingatlanpiaci tendenciáknak köszönhető. Fehérvárcsurgó értékén a kastély is emelt, ha az ingatlanokat és az itt élők helyzetét vizsgáljuk.

A kastély ma már egy húzóerőként működik, az emberek véleménye néhány esetben nagyon megosztó. Van, akinek az a véleménye, hogy ez az irány nem ide való,

De a többség örül annak, hogy a 30 évvel ezelőtti romos műemlékből egy szép, felújított kastélyépületet sikerült létrehozni, felújítani a környezetét. A grófi pár folyamatosan tájékoztatja a lakosságot a megvalósult és a tervezett fejlesztésekről, a falu lakosságának többsége nagyon jó véleménnyel van a kastélyról, akik értékelik ezeket a megnyilvánulásokat. Ez összhangban van Bichler (BICHLER, 2021) kutatásával, mely szerint a turisztikai fejlesztésekbe szükséges bevonni a lakosságot is. A kastély dolgozóinak egy része helybéli, így a település egyik komoly munkáltatójaként is megjelenik.

A GINOP 7.1.1-05-2016-00017 számú projekt első ütemében antik bútorok és műtárgyak beszerzésére került sor, melyek hozzájárultak a kastély korhű berendezéséhez. Készültek továbbá bútormásolatok is, melyeket a látogatók is kipróbálhatnak, ezáltal növelve a turisztikai élményt. A berendezés során kiemelt figyelmet fordítottak a minőségi anyagok kiválasztására, így a modern technikával készült darabok is korabeli hatást keltenek.

7.1.4. Kérdőíves kutatás

A kérdőíves kutatás megvalósítása során 100 db kérdőív kitöltésére került sor az Európai Dísnövény és Kertművészeti Napok alkalmával, melynek során személyes beszélgetésekre is sor került a kitöltőkkel.

A látogatók területi eloszlását vizsgálva a 14. ábra alapján megállapítható, hogy a legtöbben a vármegyéből érkeztek. Jelentős súlyt képviselt még a budapestiek és a pest megyeiek aránya, illetve néhányan Szerbiából érkeztek.

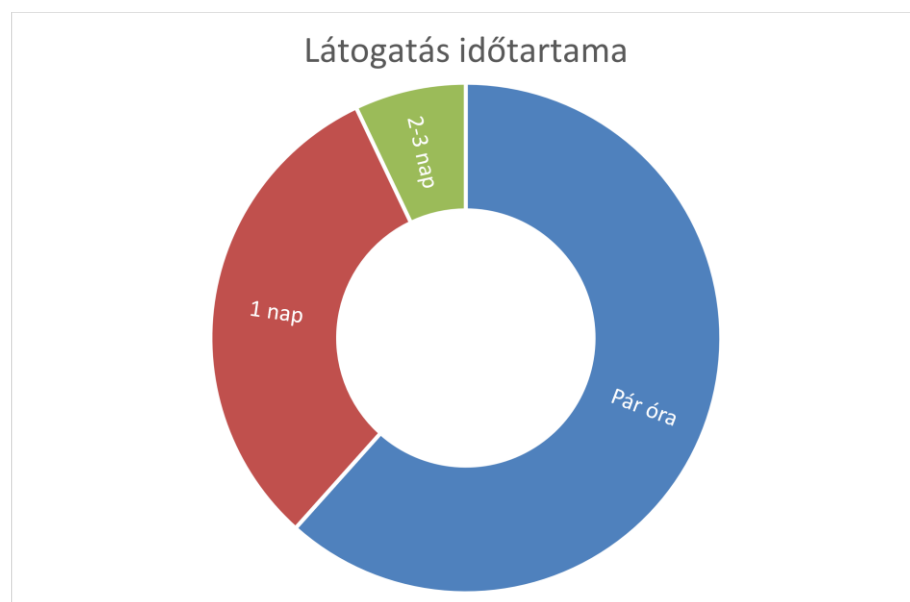

14. ábra: Látogatók megoszlása

Forrás: saját szerkesztés

A területi arány megoszlása összefüggésben van a látogatás időtartamával is, hiszen a látogatók túlnyomó része kirándulóként, mindössze néhány órára érkezik, ahogy azt a 15. ábra szemlélteti. A kutatás időpontjában még Budapestről és Komárom-Esztergom megyéből érkeztek számottevően a kastélyba, de számuk meg sem

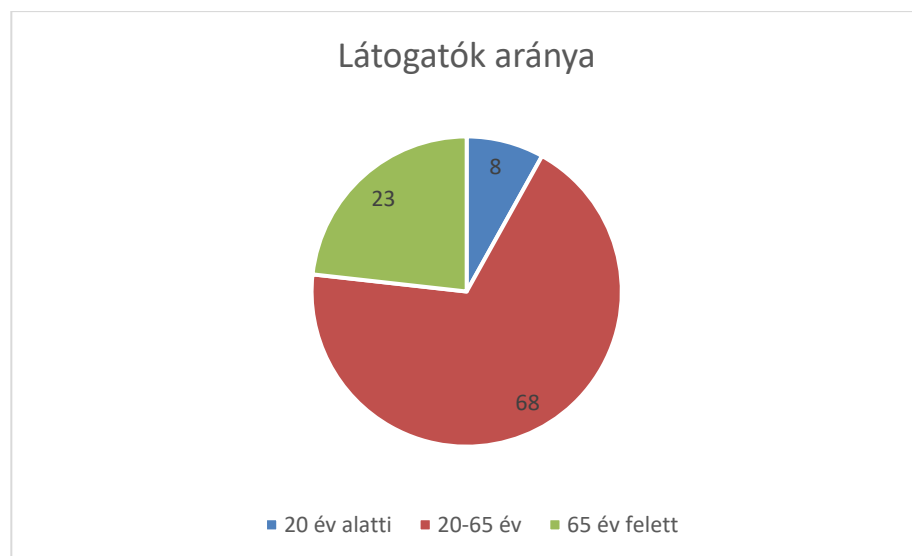
közelíti a vármegyei lakosok arányát. Ez azért is érdekes tény, mert a rendezvény országos ismertségű, a szervezők komoly marketingkommunikációt folytatnak a promóciós során, mégis a kutatás alapján inkább térségi rendezvényként jelenik meg.

15. ábra: Látogatás időtartama

Forrás: saját szerkesztés

A korcsoportok szerinti megoszlást vizsgálva a 16. ábra alapján azt a megállapítást tehetjük, hogy az ide érkezők döntő többsége a középkorosztályba tartozó 20-65 év közötti. A férfiak általában többen vannak, mint a nők. A látogatók jelentős hányada többször járt már itt, ugyanakkor érdekes adat, hogy aki volt már a kastélyban, az általában 10 alkalomnál többször járt már itt. Ez a tény is megerősíti azt a korábbi adatot, hogy a látogatók jellemzően a vármegyéből érkeznek és a kastély egy kedvelt kirándulóhely, ahova rendszeresen járnak a környéken élők rövidebb kirándulásokra. A látogatók jellemzően a családjukkal érkeznek. Pihenés céljából a látogatók 61 %-a érkezett, illetve nagyjából ugyanennyien emelték ki a rendezvényre való érkezést is, tekintettel arra, hogy ezen kérdésnél több válaszlehetőség megjelölésére is volt lehetőség. Nem turisztikai céllal mindössze a válaszadók 1 %-a érkezett.

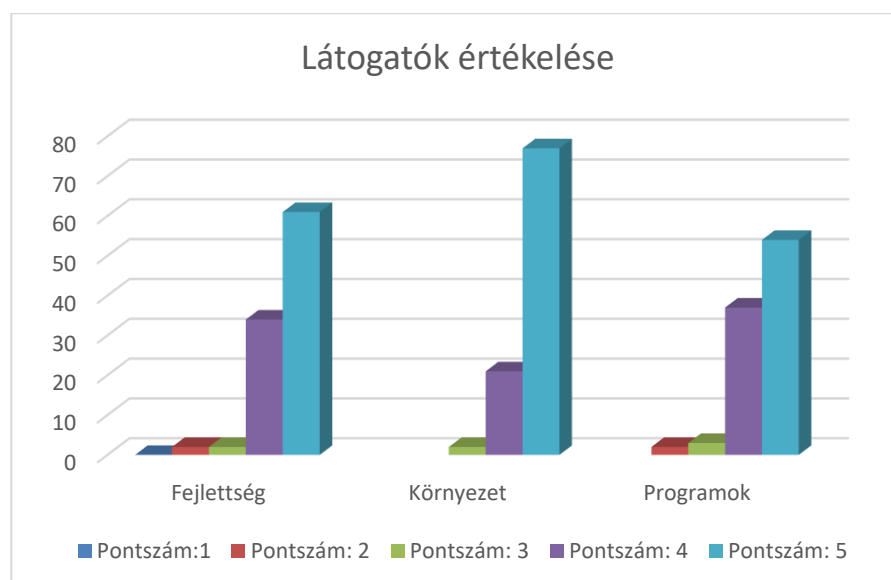

16. ábra: Látogatók aránya

Forrás: saját szerkesztés

A kérdőív alapvetően zárt típusú , azonban a kitöltők számára lehetőség volt véleményük kifejtésére, fejlesztési javaslatok megtételére is. A legtöbb kitöltő több pad elhelyezését, párapuk kihelyezését, wellness szolgáltatásokkal történő bővítést javasolt, valamint több esetben megjelölték a játszótér építését is. Számos kitöltő javasolta az éttermi szolgáltatások kedvezőbb áron történő értékesítését.

A látogatók összesítve is értékelték a kastély és a park nyújtotta lehetőségeket, melyeket mindösszesen kiemelkedően pozitívnak értékelték a 17. ábra alapján. A látogatók közel 80 %-a a környezetet emelte ki, ezt követte a fejlettségi szint és a programok minősége, mennyisége.

17. ábra: Látogatók értékelése

Forrás: saját szerkesztés

7.1.5. Aktualitások

A Károlyi-kastély a kutatás óta eltelt időszakban is számos fejlesztésen ment keresztül. Ezek közül a legfontosabb, hogy 2023 második felében került átadásra az Istállóépület, melyben egy korszerű látogatóközpontot alakítottak ki, ahol a Károlyi-család élete, története tekinthető meg, audiovizuális elemek kíséretében, továbbá egy digitális eszközökkel felszerelt rendezvénytermet is létrehozta. A kiállítás modern, interaktív, izgalmas, jól kiegészíti a kastély látnivalóit. Megvalósult ezen kívül egy néhány elemből álló történelmi játszótér a legkisebbek öröme, továbbá a kastély parkja is megújult, számos növény telepítése történt meg, melyeket vezetett botanikai séták keretében is meg lehet tekinteni.

Többször megrendezésre került a Zenélő kastélypark program, melynek során a park különböző pontjain a botanikai séta alkalmával az Alba Regia Szimfonikus Zenekar kamaraegyüttese játszanak például Bach és Haydn műveiből.

Nagy sikert aratott a gyertyafényes éjszakai kastélylátogatás, illetve több időszak kiállítás megszervezésére is sor került, melyek szintén számos látogatót vonzanak. Az iskolai csoportok számára múzeumpedagógiai szolgáltatások is elérhetőek, külön az alsós és a felsős korosztály részére.

A kastély honlapján interaktív virtuális séta tehető, valamint egy prezentáció is elérhető a kastély történetéről, továbbá a kastélylátogatásra is lehet időpontot

foglalni. Dicséretes, hogy kastélylátogatásra az év minden napján van lehetőség, naponta több alkalommal.

Jól látható tehát, hogy a kastély folyamatosan fejleszti szolgáltatásait, programjai magas színvonalúak, sok érdeklődőt vonzanak és a kutatás óta eltelt időszakban számos minőségi változás történt, mely a desztináció fejlesztése szempontjából kiemelkedő fontosságú. Érdeemes lenne ugyanakkor állandó programokat is megvalósítani, melyek nem rendezvényekhez kötődnek, hanem a garantált idegenvezetések során is igénybe vehetőek és a nagyobb élményszerzést szolgálják. Ilyen lehetne például a kosztümös tárlatvezetés, vagy a grófi élet „kipróbálásának” lehetősége korhű ruhában és eszközökkel. A tavasztól őszig tartó időszakban érdemes lenne a parkot is jobban kihasználni, a sétakocsizás mellett akár lovaglási lehetőséget biztosítani vagy kerékpárbérlési szolgáltatást nyújtani. A kastélyparkban található tó is számos lehetőséget rejt magában, akár csónakázásra is alkalmas lehetne. Célszerű lenne a padok és a hulladékgyűjtők számát növelni a parkban, jelenleg ezekből még kevés áll rendelkezésre, illetve a park nagy látogatottsága miatt érdemes lenne ivóutak kihelyezése is .

7. 2. Tác- Gorsium Régészeti Park

7.2.1. Az attrakció bemutatása, történeti háttere

A disszertáció másik kutatási területe a Fejér vármegyében található TÁC-Gorsium Régészeti Park, mely Székesfehérvártól 14 km távolságra fekszik. 1958-ban alapították, a nagyközönség számára 1962-től látogatható. A Park 28 hektáron terül el, amelyből a bemutatásra alkalmas feltárt terület 6 hektár. A terület a római kor eredeti úthálózatát felhasználva két korszakot köt össze: a 2-3. század és a 4. század városát. A feltárt település a látogatók számára nyitott, korlátozás nélkül közlekedhetnek a régészeti emlékek között.

A római kori emlékek Európa történelmében különösen fontos szerepet töltenek be. Magyarország számos különleges, egyedi emlékekkel rendelkezik ebből a korból is. A mintaterület kutatásának célja annak vizsgálata, hogy egy régészeti park fejlesztésével, a modern kor igényeinek megfelelő látogatópark kialakításával hogyan változik annak turizmusban betöltött szerepe. A kutatás során azt vizsgáltam, hogy a TÁC- Gorsium Régészeti Park felújítását követő 2. évben hogyan változott a látogatók száma, s milyen véleménnyel vannak a Park fejlesztéséről. A kérdőíves kutatás két évvel később, 2019-ben megismétlésre került, így átfogó képet kaphattam a már felújított és újra ismertté vált park népszerűségéről is.

A TÁC- Gorsium-i romterületen 1962-ben létesült a Szabadtéri Múzeum. Az ásatási terület, a régészeti feltárás egyedi adottságokkal rendelkezik, melyek a következők:

- Az antik településre nem települtek rá a későbbi korokban. A legközelebbi községtől, Táctól is 1, 5 km távolságra helyezkedik el. Mezőgazdasági művelésű részekkel körülvett, melyen egy teljes római kori település feltárható, bemutatható. Ezáltal egy római kori provincia, Pannónia egyik jelentős települése napjaink civilizációjától zavartalanul megismerhető, bemutatható.
- A romterület lakóterületen kívül fekszik, ami kedvező adottság az egykori település, a hozzá kapcsolódó létesítmények (műhelyek, villák, vízvezeték stb.) teljes feltárására, bemutatására.

- A mai napig feltárás alatt lévő településen rekonstruált romok, mediterrán vidéket idéző növények, az utak mellett felállított faragott kőemlékek (szobrok, sírkövek, reliefek, oszlopok) sajátos hangulatot árasztanak.
- Az ásatás területén kialakított, görög-római jellegű színháztér alkalmat ad színházi előadások, egyéb programok megtartására.
- Idegenforgalmi szempontból kedvező a fekvése, közel van Székesfehérvárhoz (16 km), Budapesthez (75 km), a Velencei-tóhoz, a Balatonhoz (40 km) és az M7-es autópályához (5 km).
- Gorsium egyedülálló létesítmény Magyarországon, s jól ki lehet használni a szabad területen fekvő ókori település sajátosságait, attraktívan bemutatva a római kori életmódot.
- A fejlesztési tervek készítése során figyelembe vették Gorsium azon egyedi sajátosságát, hogy több korszak található egymáson. A látogató a Kr. u. IV. századi konzervált, bemutatott településrészről átmegy a korábbi, II. – III. századi időszakot bemutató romterületi részbe. Az „átmenetet” a freskókat bemutató védőépület képezi, majd a lakomaterem (II. század második fele) védőépülete következik az ókori pincével. Ez a mai romterület északi része, ahol bonyolult a látogatók számára a korszakok elkülönítése. Ezt követően a IV. századi városfalszakasz rekonstrukcióját tekinthetik meg, mely tömegében érzékeltetni fogja a római kori építészet monumentális méreteit. A kiállítóterek információi, a bemutatott nagy mennyiségű leletanyag elősegítik a római kori életmód és Gorsium történetének megismerését.
- A parkban ókori fűszernövénykert is látható, ahol az ókorban használt fűszernövényekkel ismerkedhetnek a látogatók.

Történeti háttér

A Kr.u. I. század közepén egy katonai tábor létesült a területen, mely fából készült, beleértve, a tábort körülvevő falakat, a táboron belül elhelyezkedő épületeket, barakkokat, parancsnoki épületet, tábor szentélyt, raktárakat. Az ide helyezett segédcsoportnak, azaz auxiliának az volt a feladata, hogy védje a Sárvíz átkelőhelyét. A tábor mellett létrejött egy falusias település, földbe mélyített, sövényfalú házakkal, ahol a 25 évi katonai szolgálatra kötelezett katonák családtagjai, továbbá iparosok és kereskedők éltek. A század végén a csapattestet

elvezényelték, a tábort lerombolták, majd ezt követően egy új település alakult ki, kőből, vályogtéglából épült épületekkel. Ez a település Traianus császár korában Kelet- Pannonia császárkultuszának színhelye lett. Templomok, szentélyek, a császárkultuszhoz tartozó reprezentatív kiviteli épületek létesültek. A császárkultusz színhelyén tartományüléseket is tartottak, így az azt kiszolgáló épületeknek is helyet adott a település. Gorsium a Kr.u. II. század közepén, a markomann háborúk idején súlyos károkat szenvedett, mely pusztítást a háború végét követően helyreállítottak, vagy új épületeket emeltek. A Kr.u. III. század közepe táján a szarmata - roxolán támadás idején a település az előző háborúnál súlyosabb károkat szenvedett. Ezután már nem épült újjá, a régi épületeket nagyrészt elbontották, helyére egy erőd épült, az erődön kívül egy villa, illetve a temető lett eddig feltárva.

A terület kiterjedéséről, főként a Kr.u. II- III. században, nem áll rendelkezésre pontos információ, ebből a korszakból a késő római erőd mérete ismert, de az erőd környékén elhelyezkedő épületeké, villáké nem. Fitz Jenő légi felvételek alapján 150 - 200 hektárra becsüli a terület nagyságát, melynek kb. 6-7%-a van jelenleg feltárva. Ez azonban még igazolásra szorul.

A római lakosságot kb. a Kr.u. V. század közepéig tudjuk nyomon követni. Ezt követően megjelentek a hunok, keleti gótok, longobárdok, avarok, akik betelepültek a még álló romok közé. A település pusztulása a meginduló középkori építkezéshez köthető, mikor kőbányának használták. A középkorban egy falu jött létre a területen, Fövenypusztá. Jelentős lehetett, mivel határában, okleveles adatok szerint, országgyűlést is tartottak.

7.2.2. SWOT analízis

Tác- Gorsium SWOT analízise a 8. táblázatban kerül bemutatásra.

8. táblázat: Tác- Gorsium SWOT-analízise

Forrás: saját szerkesztés

<i>Erősségek</i>	<i>Gyengeségek</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Gazdag történelmi, kulturális hagyományok, egyedi hangulat 	<ul style="list-style-type: none"> • Működési, fejlesztési források korlátozottsága
<ul style="list-style-type: none"> • Európai szinten is unikális kiállítóhely turisztikai és szakmai szempontból egyaránt 	<ul style="list-style-type: none"> • PR és marketing tevékenység nem kellően eredményes
<ul style="list-style-type: none"> • Jelentős fejlesztési potenciál 	<ul style="list-style-type: none"> • Szezonalitás
<ul style="list-style-type: none"> • Kedvező fekvés, jó megközelíthetőség, kerékpárutak közelsége 	<ul style="list-style-type: none"> • Meglévő kapcsolatrendszer nem megfelelően kihasznált
<ul style="list-style-type: none"> • Sokrétű szakember gárda 	<ul style="list-style-type: none"> • Kevés a kiegészítő, kiszolgáló egység
<ul style="list-style-type: none"> • Széles partnerség 	
<ul style="list-style-type: none"> • Fenntartói támogatás 	
<i>Lehetőségek</i>	<i>Veszélyek</i>
<ul style="list-style-type: none"> • A történelmi és kulturális értékek ápolásának felértékelődése 	<ul style="list-style-type: none"> • Osztálykirándulások számának csökkenése
<ul style="list-style-type: none"> • Általános igény az összetett élmény-együttesre 	<ul style="list-style-type: none"> • Klimatikus változások miatt nő a szabadtéri rendezvények megrendezésének kockázata
<ul style="list-style-type: none"> • Érdeklődés az interaktív kiállítóterek iránt 	<ul style="list-style-type: none"> • Széles körben elfogadott térségi turisztikai koncepció hiánya
<ul style="list-style-type: none"> • Nemzetközi ismertség 	
<ul style="list-style-type: none"> • Tematikus kapcsolódási lehetőségek 	
<ul style="list-style-type: none"> • Lehetőség egyedi programok szervezésére 	
<ul style="list-style-type: none"> • Római kori gasztronómia bemutatása 	
<ul style="list-style-type: none"> • Erősödik a történelmi helyszínekhez igazodó szabadtéri programok piaca 	

7.2.3. Mélyinterjúk

A primer kutatás során egyrészt mélyinterjúk elkészítésére került sor, másrészt kérdőíves kutatást folytattam terepbejárás keretében, két alkalommal, 2017-ben és 2019-ben.

Az empirikus kutatás keretei között felmérésre került, hogy a fejlesztésből fakadóan hogyan változott a látogatók attitűdje, valamint milyen véleményekkel vannak a felújított létesítményről.

A mélyinterjúk elkészítésében az alábbi személyek voltak segítségemre:

- Nádorfi Gabriella, a Tác- Gorsium Régészeti Park vezetője a kutatás időszakában. Szomorú adalék jelen értekezéshez, hogy Ő időközben elhunyt, s egyik utolsó mélyinterjút éppen jelen kutatáshoz adta, így kutatásommal Nádorfi Gabriellának (aki Édesanyám) is szeretnék emléket állítani.
- Dr. Kovács Loránd Olivér, a Tác- Gorsium Régészeti Park vezetője,
- Dr. Cser-Palkovics András, Székesfehérvár Megyei Jogú Város polgármestere,
- Pokrovenszki Krisztián, a Szent István Király Múzeum főigazgatója.

A Régészeti Park vezetésében történt változások miatt először a Nádorfi Gabriellával készült interjú kerül elemzésre és a kutatásba bevont projekt bemutatásra, tekintettel arra, hogy ezen mélyinterjú elkészítését követően a kérdések finomításra, pontosításra kerültek.

Az interjú első részében Nádorfi Gabriella ismertette a római kori település feltárásának előzményeit. Elmondta, hogy a település a XIX. század óta ismert. A század közepén járt itt Rómer Flóris, a magyar régészet megalapítója, aki a felszíni a nyomok alapján felismerte, hogy itt egy római kor település található. Rómer Flóris a már kiszáradt, vizenyős Sárvíz alapján a település nyomokat egy katonai táborral azonosította. Meg kell azonban említeni, hogy kb. 100 évvel korábban, II. József idejében készült, első katonai felmérés térképén is szerepel egy négyszögű fal, mely a Rómer Flóris által azonosított területtel egyezést mutat. A területen földművelést folytattak és ennek során már a XVIII. században kerültek elő kőfaragványok, feliratok. Az első régészeti feltárás 1934-ben történt, mikor földművelés közben a terület északi oldalán falak, déli oldalán sírok kerültek elő.

A feltárást a székesfehérvári Szent István Király Múzeum, akkor még István Király Múzeum végezte, a régészeti kutatás vezetője a Magyar Nemzeti Múzeum egyik gyakornoka volt. A kutatások 1939-ig évente folytatódtak. A háború ideje alatt leálltak a feltárások, a háborút követően 1954-ben irányult a figyelem ismét e területre, amikor a Sárvíz fölött épített új híd alapozása során sírok kerültek elő. Az ásatást ekkor már dr. Fitz Jenő végezte, aki 1949 óta a Szent István Király Múzeum igazgatója volt. A kutatások vezetője haláláig dr. Fitz Jenő volt, aki felismerte a területben adódó lehetőségeket, mind szakmai, mind turisztikai szempontból. Fitz Jenő előtt egyértelműen ismert volt, hogy a XIX. században előkerült két felirat alapján Székesfehérvár környékén kell keresni Kelet- Pannonia császárkultuszának színhelyét. A régészeti feltárás nagy lehetőséget hordozott magában, mivel a teljes település feltárható és bemutatható, hiszen nem épült fölé újkori település, szántóföldön helyezkedett el. Ezen felismerések alapján 1958-ban megindultak a tervásatások, melyet a Fejér Megyei Tanács és a Fejér Megyei Idegenforgalmi Hivatal finanszírozott. 1962-ben nyitotta meg kapuit a régészeti park a látogatók előtt. Azonban 1958 és 1962 között is látogatták a feltárásokat, továbbá a park a megnyitását követően a régészeti ásatások ideje alatt is látogatható volt. Minden évben, a feltárások befejeztével a Műemléki Hivatal konzerválta a falakat, hogy megakadályozza további pusztulásukat, ám ez az 1980-as évek elején anyagi okok miatt megszakadt.

A kutatások 2006-ig folytak, 2007-ben azonban a település történetét bemutató kiállítást le kellett bontani, mivel nagyon vizesedett az épület és a kiállított műtárgyak romlásnak indultak. A kiállítóhely már nem felelt meg a műtárgyvédelmi követelményeknek. Ezután egy kiállítóhely volt, az úgynevezett Freskós-ház. Ez az épület az 1970-es közepére készült el, felújítása azóta nem történt meg, és a kopolit üvegek már eltörték, mozogtak. A feltárt falmaradványok fokozatosan romlottak, dőltek össze a falak. Egyre erőteljesebben megmutatkozott, hogy a területet rendbe kell tenni. Egy kisebb felújítás történt 2004-ben, amikor az erődfal nyugati saroktornyát megemelték és helyreállították a két nympheumot. Ebben az időszakban a látogatószám erősen megcsappant, az emberek azonban még így is nagyon szerették Gorsium-ot. Azonban a Park eljutott arra a szintre, hogy már programokat sem lehetett szervezni a területre.

Nádorfi Gabriella ezt követően ismertette a fejlesztést, mely európai uniós forrásból, Quies Gorsienae – Gorsium a kikapcsolódás antik szigete” címmel, KDOP-2.1.1/B-2f-2010-0002 projekt azonosítószámmal valósult meg. A támogatás összege: nettó 651 880 835 Ft, melyhez az önrészt Székesfehérvár Megyei Jogú Város Önkormányzata biztosította.

A fejlesztés eredményeképpen létrejött attrakció, a Régészeti Park megújulása a térség turisztikai arculatának fő elemévé vált, amelynek több pontján megtalálható új látnivaló, kiállítótér, azért, hogy a látogató körbejárja a területet és legalább egy napot eltöltsön a helyszínen, valamint minden fontosabb pontra kerüljön élményt nyújtó attrakciós elem. Az a látogató, aki mélyebben érdeklődik a régészeti park története iránt, vissza kell, hogy jöjjön a későbbiekben, mivel egy nap nem lesz elég minden látnivaló megtekintésére.

A másik cél volt, hogy a római kor minden korszakából mutassanak be egy-egy épületet. Így megtalálható egy, a Kr.u. II. század közepén, a markomann háborúk idején elpusztult lakomaterem és pince, a Kr.u. III. század közepéig, a szarmata - roxolán támadásig használatban lévő lakóház, a Freskós- ház, illetve a Kr.u. IV. századi erődfal egy részének műemléki rekonstrukciója. Az iroda- és raktáráépület római kori, úgynevezett peristylumos villa mintájára épült - amely nem csak bemutatja ezt az épület típust, hanem a helyszíni adminisztrációs munkáknak is helyet ad, valamint itt raktározzák a több százezer, a feltárások során előkerült műtárgyat, továbbá rendbe hozták a Zichy- pince belső terét és homlokzatát is. A pince fog helyet adni azoknak a kőfaragványoknak, melyek a helyszínen kerültek elő. Természetesen nagy szükség volt egy Látogatóközpontra a kiállítóterekkel, fogadótérrel, kiszolgáló egységekkel, vizesblokkal. A parkolóból a Látogatóközponton keresztül lehet be-és kijutni a parkba. A parkoló területét Tác Község Önkormányzata biztosította, melyet 99 évre ingyen és bérmentve átadott a múzeum számára.

A fejlesztés céljai az alábbiak voltak:

- Hosszabb tartózkodási idő az attrakció helyszíneken és környezetükben.
- A látogatás magasabb élményértéke, szélesebb körű látogatói célcsoport elérése.
- Visszatérő vendégek magasabb aránya.

- A színvonalas, szolgáltatás arányos költségi feltételek biztosításával, a bevételek növelése, ezáltal magasabb adó és egyéb helyi bevételek képződnek.
- A térség turisztikai kínálatát meghatározó, a régióban gyökerekkel, hagyományokkal rendelkező turisztikai termékek kialakítása és piacra jutásának biztosítása.
- A térség, mint turisztikai desztináció piaci pozíciójának erősítése.
- A természeti, illetve kultúrtörténeti értékek turisztikai hasznosítása által a fenntarthatóság gazdasági hátterének biztosítása, a társadalmi ismertség és elfogadás megalapozása.
- Az attrakció helyszínek üzemeltetéséhez szükséges munkahelyek teremtésével új foglalkoztatási lehetőségek biztosítása.
- A turisztikai attrakció élményértékének emelése, interpretáció módszereinek fejlesztése.
- Hasonló érdeklődésre számot tartó helyszínek kínálati összekapcsolása, tematikus kínálat kialakítása.
- A vendégek tartózkodási idejét növelő kínálati szerkezet kialakítása.

Kiállítások, kiállítóterek:

- Gorsium - Herculia történetét bemutató attraktív kiállítás, mely az új múzeumi épületben került elhelyezésre.
- Szintén az új múzeumi épületben kapott helyet az időszakos kiállítóter, ahol lehetőség nyílik tematikus kiállítások rendezésére, vándorkiállítások bemutatására.
- 2017-ben került bemutatásra a Nápolyi Nemzeti Archeológiai Múzeum anyagából készült válogatás „Élet és Halál a Vezúv árnyékában” címmel, mely az újranyitott Régészeti Park eddigi legnagyobb és legsikeresebb attrakciója volt.
- Freskós ház: II. – III. századi lakóház új védőépületében két helyiség került bemutatásra, korhű lakószoba berendezésével, melyben falfestmények és római kori bútormásolatok láthatók.
- Lakomaterem, lakomaterem pincéje, két kiállítóter egy védőépület alatt., ahol egy ókori pince került berendezésre autentikus leletekkel, bútormásolatokkal A római kori gasztronómia bemutatását is érintő

kiállítóterek kapcsolódnak a már megvalósult gorsium-i Herbáriumhoz, az ókorban használt fűszernövényeket bemutató kerthez.

- Városhal egy szakaszának rekonstrukciója. A római kori építészet monumentalitását tükröző rekonstrukció teteje kilátóterként is szolgál, melyről az egész település jól látható és áttekinthető.
- Zichy - borospince. A tematikus köemlék kiállítás a Gorsium-ban előkerült különféle típusú kőfaragványokat mutatja be.
- Római kori lakóház mintájára épült épület helyreállítása. Ez egy római kori mintára készült, belső udvarral rendelkező épület, amelynek peristylumában, a belső udvart oszlopsorral körülvéő folyosóján köemlék kiállítás látható, belső udvara pedig római kori udvar mintájára kerül bemutatásra - itt megtalálhatóak kőből készült bútormásolatok, hat darab pad, két darab vízgyűjtő, asztal, és a következő év tavaszán kerül felállításra a már elkészült szökőkút.
- Az épület bővítésével lehetőség nyílt a látványraktár kialakítására is, melyben az előkerült tárgyi anyag a raktári rendszernek megfelelően került elhelyezésre és raktározási rendben mutatja be a kiállított műtárgyakat

A fejlesztés eredményeként a római kultúra értékeit, hagyományait, szokásait sokoldalúan, élményszerűen, korszerű eszközök segítségével tárja a látogatók elé a Régészeti Park, úgy, hogy az eseményeknek a látogató is aktív részese (kiállítások, interpretációs foglalkozások, audiovizuális programok, informatikai szolgáltatások, kulturális rendezvények).

Közönségszolgáltatások

A Régészeti Park a régészeti, történelmi, művelődéstörténeti ismereteket, a kutatások eredményeit nem kizárólag a hagyományos interpretációs módszerekkel közvetíti, teszi átélhetővé:

- Kiállítások,
- Interpretációs szolgáltatások: Kocka- és társasjátékok,
- Audiovizuális programok,
- Információs szolgáltatások,
- Kulturális rendezvények,
- Színházi előadások,

- Táborok,
- Vezetések.

Szakmai szolgáltatások:

- Konferenciák szervezése,
- Tudományos kiadványok megjelenítése,
- Kutatási lehetőség.

Kényelmi szolgáltatások:

- Múzeumi bolt,
- Parkoló,
- Szabadtéri pihenőhelyek.

Háttérszolgáltatások:

- Jegyárúsító/információs pult,
- Honlap: részletes információk a parkról, a programkínálatról,
- Pihenőhelyek,
- Ruhatár,
- Vizesblokk.

Stratégiai célok:

1. Magas színvonalú, élmény alapú, látogatóbarát szolgáltatáskínálat kialakítása,
2. Interaktivitás,
3. Fenntarthatóság,
4. Innovatív technológiák alkalmazása,
5. Kulturális funkciók kialakítása,
6. Látogatók számának növelése,
7. Érték közvetítése a mai kor emberének,
8. Esélyegyenlőség biztosítása,
9. Partnerség kialakítása, kapcsolatépítés,
10. Nemzetközi szinten is versenyképes turisztikai attrakció kialakítása.

A projekt megvalósítása közben átalakították a múzeumi rendszert. 2013 január 1-től a Szent István Király Múzeumnak és vele együtt Gorsium-nak is fenntartója Székesfehérvár Megyei Jogú Város Önkormányzata lett. Ezután a régészeti park a fenntartó jóvoltából hatalmas fejlődésnek indult, mivel a város vezetőinek fontos a római kori település bemutatása, megvédése a pusztulástól. Nádorfi Gabriella elmondása szerint: „Folyamatosan fejlesztjük és szépítjük, és az Önkormányzat igyekszik számunkra mindent biztosítani - de 40 éves lemaradást kell behozni. Az Ő nagy - nagy érdemük, hogy így tudunk fejlődni.”

A romterület fokozatosan szépül. Új utak kijelölésére került sor, murvával töltötték fel a látnivalókhoz vezető utakat, új vörös és fehér murvát kaptak és kapnak az épületek (a fedett részek vörös, nyitottak fehér), új kültéri kordonok kerültek kihelyezésre, melyek jelzik, hova lehet menni és hova nem. Irányjelző táblákat helyeztek ki az épületekhez, a látogatók kérésének megfelelően táblák kerültek az épületek elé, az épület funkciójának és korának jelölésével, később ezek is bővülni fognak. Nagyon fontos lenne szakmai és turisztikai szempontból is a díszkútak előtti tér feltárása, melyet a déli oldalon oszlopsoros épületek zártak le, és az oszlopok rekonstrukciójával nagyon szép reprezentatív tér fog elénk tárulni. A rekonstruált oszlopok számát is bővíteni kell a látvány és az értelmezés miatt. A romok konzerválása nagyon időszerű, ehhez viszont műemléki tervet kell készíttetni.

Nádorfi Gabriella az infrastrukturális fejlesztéseket követően beszélt a programokról és a látogatószám alakulásáról is.

Régebben három nagy program volt, melyeket bővített változatban terveztek újra feleleveníteni. Az egyik a tavaszköszöntő ünnep, a Floralia, ez az évadnyitó program is egyben. A Ludi Romani-t, a színházi előadást többnyire augusztusban tartották, ezt is szeretnék a későbbiekben újra megtartani, az Augustalia pedig az évadzáró ünnep. Néhány évnyi kihagyás után újra megrendezik a Floralia ünnepét, mely kiegészül tematikus napokkal, nyugdíjasok számára rendezett programokkal, valamint kérhető múzeumpedagógiai foglalkozás is.

Az 1970-es évek közepén egy felújítás után a látogatószám egy-két év alatt felugrott 80 000 főre. Egy rövid ideig évről évre elérték ezt a számot, majd a szám elkezdett

folyamatosan csökkenni és a pályázat beadása előtt alig érte el a 15 000 főt. A felújított park- mely 2016. április 2-án nyitotta meg újból a kapuit- látogatószáma, a kiállítások hiányában is már az újra nyitás évében elérte a 17 000 főt, 2017-ben pedig a több, mint 50 000 főt.

Nádorfi Gabriella záró gondolatai szerint: „Szerintem a látogatószámot növelni tudjuk és újra elérni az évi 80 000 főt, részben a további fejlesztésekkel és persze jó marketinggel. Az emberek szeretik Gorsium-ot, szívesen vannak itt és sokan visszajárnak. A parknak egyik nagy előnye, hogy távol esik a civilizációtól, és itt a római élet, hangulat bemutatható, visszavarázsolható.”

A mélyinterjúk készítésének második fázisában a Múzeum és Székesfehérvár vezetőségével készültek interjúk, azonos kérdések alapján.

A múzeum vezetői Gorsium-ot a feltörekvő kategóriába sorolják, melynek a felújítás jelentős ismeretséget generált. Versenyképességét nem tartják megfelelőnek a Velencei-tó és a Balaton közelsége miatt, ez hátránként jelentkezik.

Székesfehérvár Megyei Jogú Város polgármestere, az Önkormányzat, mint a Szent István Király Múzeum fenntartója szerint Gorsium a feltörekvő kategóriába tartozik. Kategóriájában ugyanakkor a régióban gyakorlatilag egyedüli szereplő, és országos szinten is kiemelkedik a versenytársak közül, hiszen a legnagyobb régészeti park, kedvező az elhelyezkedése és különleges, hiszen a római kori maradványok az egykori település egészét mutatják, mivel nem épült rá modern kori város, így versenyképessége is megfelelő.

Az erősségek kapcsán az interjúalanyok kiemelik, hogy a település és ezáltal a romterület megközelíthetősége kiváló, mivel saját autópálya lehajtóval rendelkezik és így lehetőség van a Balatonra irányuló forgalom megállítására. Erőssége maga a romterület, hiszen ez egy egyedülálló nevezetesség Magyarországon, kiemelkedő látnivalókkal. További erősséget jelent a Floralia, mely már egy önálló brand-nak is tekinthető, ez a legnépszerűbb program, mely évről évre több ezer látogatót vonz. A korábban megtartott Főveny-nap nem volt sikeres, így ezt levették a programkínálatból.

Gyengesége ugyanakkor a Balaton közelsége, mely elszívja a vendégeket, továbbá problémát jelent a garantált programok hiánya is, melynek oka elsősorban a munkaerő-és a fedezethiány. A romok állapota sem kielégítő, további fejlesztésekre lenne szükség a digitális területen is.

Veszélyt jelenthet a versenytársak erősödése, illetve az országos turisztikai kommunikációból való kimaradás, mely a kiemelt desztinációk irányába tolja a fókuszot.

A turisztikai infrastruktúra tekintetében az alapinfrastruktúra épült ki, a romterület a slow turizmus kiszolgálására alkalmas a kulturális turizmus keretein belül (PÉCSEK, 2018).

Megfelelő információs szolgáltatással, látogatóközponttal, kedvező nyitvatartással, és parkolási lehetőséggel rendelkezik és akadálymentes látogatóközpont.

A további fejlesztések a pályázati lehetőségektől függenek, pedig óriási szükség lenne az érdeklődés fenntartása érdekében a folyamatos újításokra, a meglévő szolgáltatások és a romterület fejlesztésére. Gorsium turisztikai kínálata korlátozott- több interaktív lehetőségre lenne szükség (pl. digitális játékok), az állandó múzeumpedagógiai szolgáltatás és a büfé is hiányzik. Tervezik továbbá, hogy hajóval is meg lehessen közelíteni a területet, akár a Gaja, akár a Sárvíz oldaláról. Erre már kezdetleges lépések vannak, de a turizmusnak igazán megfelelő szolgáltatás még nem épült ki.

A látogatókat tekintve azt tapasztalják, hogy főként Budapestről és környékéről jönnek az érdeklődők, külföldről pedig a lengyel, holland, német vendégek vannak többségben. Sok a buszos kirándulócsoporthoz, iskolás, nyugdíjas csoportok is jellemzőek.

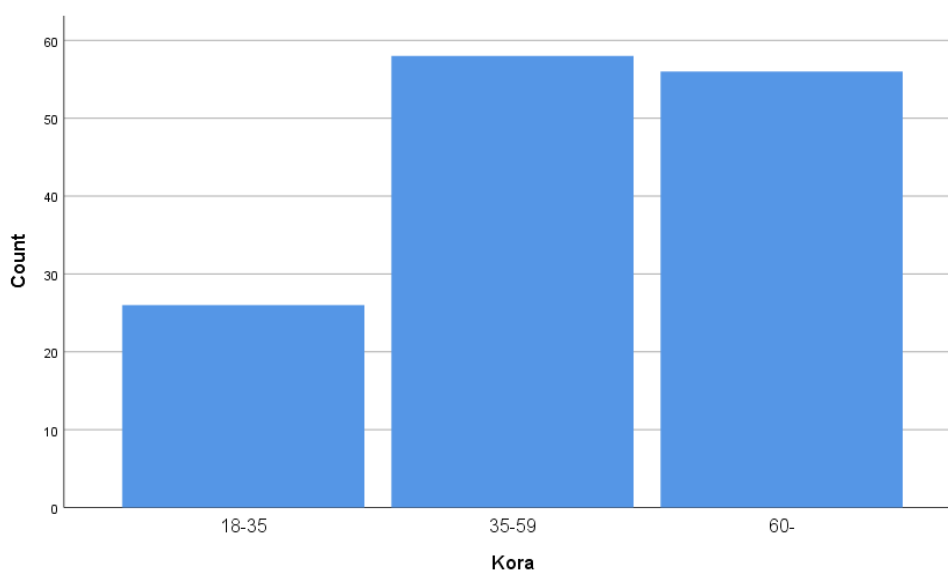
A megkérdezettek véleménye szerint az itt élők életét a fejlesztés pozitívan befolyásolta, hiszen a Régészeti Park a helyieknek is munkalehetőséget biztosít, megfelelő körülmények között.

7.2.4. Kérdőíves kutatás

2017. március-május között kérdőíves kutatás készült a Parkban, ahol a látogatók által 140 db kérdőív kitöltésére került sor, továbbá személyes beszélgetéseket is folytattam a terepmunka során.

A 18. ábra alapján a látogatók korcsoportját vizsgáltam. Elmondható, hogy a legtöbb látogató a 35-59 éves korcsoportból kerül ki, azonban szép számmal képviseltetik magukat az idősebb korosztály képviselői is.

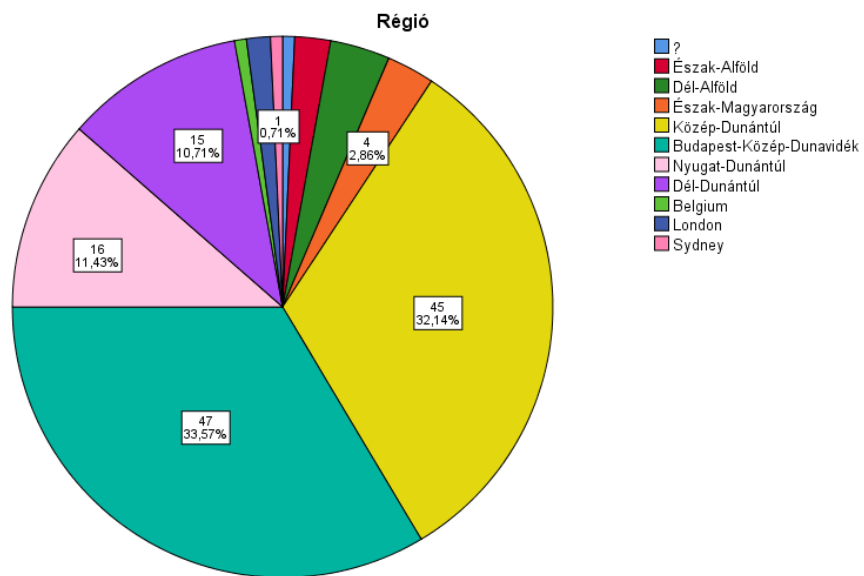
Érdekes adalék, hogy a kérdőívet 18 évesnél fiatalabb látogatók nem töltötték ki.

18. ábra: Látogatók korcsoportonkénti megoszlása

Forrás: saját szerkesztés

A kutatás vizsgálta a látogatókat abból a szempontból is, hogy honnan érkeztek a Régészeti Parkba, melyet a 19. ábra szemléltet. Ez alapján elmondható, hogy a vizsgált időszakban a látogatók jelentős része, közel 34 %-a a Budapest- Közép- Dunavidéki Régióból érkezett, de közel ennyien érkeztek a Közép- Dunántúlról is. Továbbá külföldről érkező vendégek is meglátogatták a parkot, egy válaszadó pedig nem kívánta megnevezni, honnan érkezett.

19. ábra: Látogatók megoszlása érkezési területük szerint

Forrás: saját szerkesztés

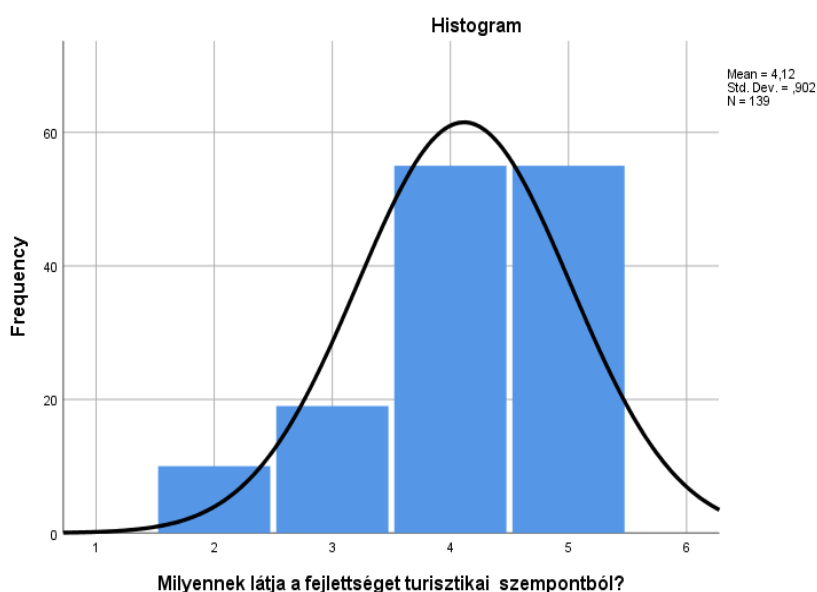
A kutatás arra is kereste a választ, hogy a látogatók mennyire elégedettek a Park fejlesztésével.

A következő oldalon található 9. táblázat alapján a kitöltők 39%-a kiválónak és ugyanennyien átlagos fejlettségűnek ítélték meg a létesítményt. Mindössze 7 %-uk gondolta azt, hogy fejlesztésre szorul a terület.

Milyennek látja a fejlettséget turisztikai szempontból?

		Gyakoriság	Összes százalékában	Érvényes válaszok százalékában	Relatív gyakoriság
Érték	Fejlesztésre szorul	10	7,1	7,2	7,2
	Közepes fejlettségű	19	13,6	13,7	20,9
	Átlagos fejlettségű	55	39,3	39,6	60,4
	Kiváló	55	39,3	39,5	100,0
	Total	139	99,3	100,0	
	Hiányzik	1	,7		
	Összesen	140	100,0		

A turisztikai fejlesztést megvizsgáltam csúcsosság (Kurtosis) szempontjából is, mely az eloszlás alakját vertikálisan mutatja meg a 20. ábrán. A csúcsosság azt jelzi, hogy az eloszlás az azonos középértékű és szórású normális eloszláshoz viszonyítva csúcsos vagy lapos. Az ábrából kitűnik, hogy a turisztikai fejlettség vizsgálatának alakzata csúcsos és szimmetrikus, tehát összességében pozitív.

20. ábra: Csúcsosság vizsgálata

Tekintettel arra, hogy a személyes beszélgetések során többen jelezték, hogy már sokadjára járnak a helyszínen, a kutatás arra is kereste a választ, hogy vajon van-e összefüggés aközött, hogy minél idősebb korcsoportba tartozik a látogató, annál többször járt-e már a Régészeti Parkban.

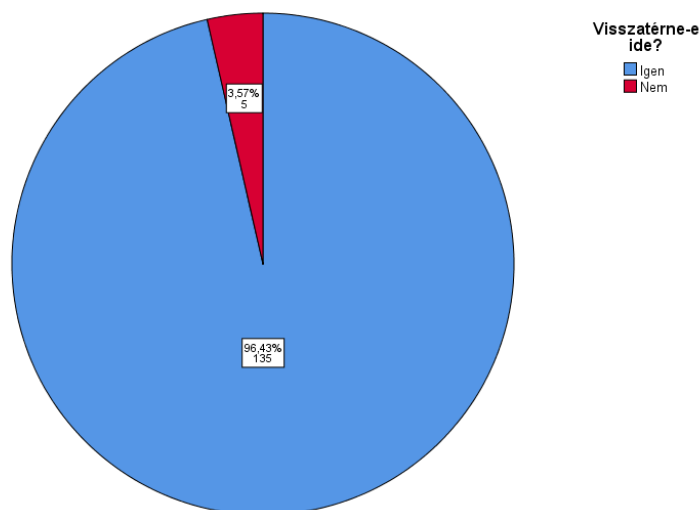
Ezt a korreláció segítségével vizsgáltam. Eredményeim azt mutatják, hogy közepes-negatív kapcsolat áll fenn ezen mutatószámok között, melyek szignifikanciát mutatnak és a korreláció elfogadható legalább 1%-os szignifikanciaszint mellett.

A negatív előjel azt jelzi, hogy ez az összefüggés ellentétes- tehát minél idősebb valaki, annál valószínűbb, hogy már járt a romterületen.

Vizsgáltam továbbá, hogy a látogatók szívesen visszatérnének-e a későbbiekben a Régészeti Parkba. Hipotézisem szerint igen, hiszen a folyamatos fejlesztések, az évről évre színvonalasabb programok folyamatos érdeklődésre tarthatnak számot. Kutatásom ebben megerősített, hiszen -ahogy a 22. ábra is mutatja- kiugróan magas számban, a válaszadók 96%-a térne vissza szívesen.

A „nem” választ megjelölők közül a főbb indokok a következők voltak:

- A Floralia érdekes, színvonalas, de egy alkalommal elég megtekinteni.
- Igényemet kielégítette az egyszeri látogatás.
- Még rengeteg más látnivaló van az országban, a tárgyi dolgok úgy sem változnak.

21. ábra: Visszatérési hajlandóság

Forrás: saját szerkesztés

A kutatás továbbá vizsgálta a látogatószám alakulását is, 2004-2017 között, melyet a 22. ábra mutat be. A felújítás időszakában a létesítmény néhány évig zárva tartott, nem volt látogatható. A megnyitás évében ugyanakkor-annak ellenére, hogy áprilisban nyitotta meg újra kapuit-rögtön elérte a zárás előtti év látogatószámát, majd a következő évben háromszorosára emelkedett az ide érkezők száma.

22. ábra: Látogatószám alakulása 2004-2017

Forrás: saját szerkesztés

A zárt típusú kérdőív végén lehetősége volt a látogatóknak javaslatokat tenni a Park fejlesztésére vonatkozóan. A legfontosabbak ezek közül a következők:

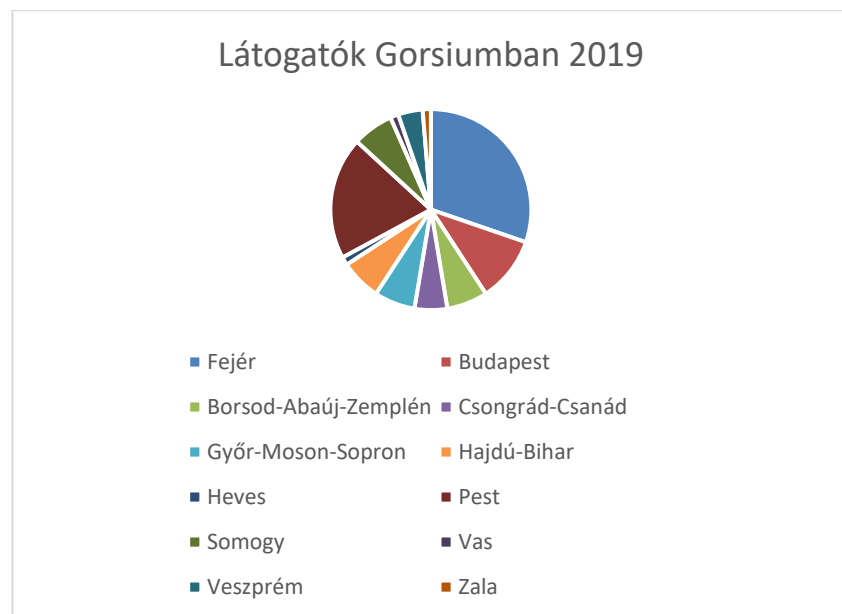
- A Régészeti Park messze van a buszmegállótól, naponta néhány járat bemehetne a Parkhoz vagy lehetne saját kisbusz-járat a buszmegálló és a Park között.
- Jobb marketing, mert a Parkot kevésbé ismerik az emberek.
- Több közérthető felirat, leírás, ismertető tábla.
- Interaktív filmek vetítése a római korról.
- Makettek készítése az ókori településről.
- Kávézó, büfé kialakítása.
- Néhány ház, utcarészlet élőképpé való átalakítása.
- Információk Magyarország más térségeiben meglévő, feltárás alatt lévő római kori emlékekről.
- Több pihenőhely a bel-és kültéren egyaránt.
- Távcső a kilátóra.

- Gyerekbarát, interaktív installációk kihelyezése.
- Az épületek mellé kiírni a neveket, céljukat.
- Ékszerek, edények anyaga, leírása.
- Többnyelvű információ.
- Több színházi előadás.
- Ásatások folytatása.
- Virágosítás.
- Épületek renoválása.
- Élő kosztümös tárlatvezetés.
- Interaktív játszótér.

2019 nyarán a kérdőíves kutatás megismétlésére került sor 77 fő bevonásával, melyről a következő megállapításokat tehetjük:

A legtöbb látogató a középkorosztályból került ki, jellemzően Székesfehérvárról, illetve Budapestről és környékükről, valamint a Balatonról érkeztek, ahogy azt a 23. ábra szemlélteti.

23. ábra: Látogatók megoszlása 2019

Forrás: saját szerkesztés

A látogatók mintegy harmada járt már itt, a többség azonban új látogató volt.

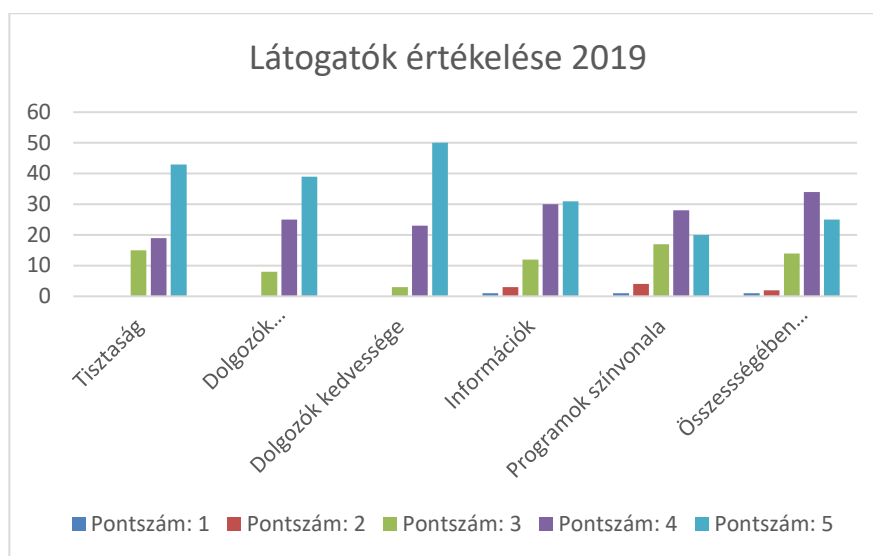
A szolgáltatások fejlettségét a 10. táblázat alapján a megkérdezett látogatók közel 40 %-a kiválónak értékelte, azonban 27 % közepesnek vagy annál rosszabbnak ítélte meg azokat.

10. táblázat: Turisztikai fejlettség vizsgálata 2019

Forrás: saját szerkesztés

		Gyakoriság	Összes százalékában	Érvényes válaszok százalékában
Érték	Fejlesztésre szorul	6	7,8	7,8
	Közepes fejlettségű	15	19,5	19,5
	Átlagos fejlettségű	25	32,5	32,5
	Kiváló	31	40,2	40,2
	Total	77	100	100,0
Hiányzik		0	0	
Összesen		77	100,0	100,0

A kérdőív kitért az egyes szolgáltatások pontozásos értékelésére is. Itt egytől ötig lehetett értékelni többek között az árakat, a tisztaságot, a dolgozók felkészültségét és kedvességét, vagy a programok színvonalát, ahogy a 24. ábrán látható:

24. ábra: Látogatók értékelése 2019

Forrás: saját szerkesztés

A kérdőívek kiértékelését követően az alábbiakat állapíthatjuk meg:

- Az árakat 23 % gondolta közepes árfekvésűnek.
- A tisztaságot a megkérdezettek mintegy ötöde közepesnek ítélte, a többségnek ezzel nem volt problémája.
- Az itt dolgozók kedvességét és segítőkészségét a legtöbb vendég kiválóra értékelte, mely mindenképpen elismerést jelent.
- A programok színvonalát és választékát a látogatók 2/3-a megfelelőnek ítélte.
- Az informatikai fejlettség a válaszadók 75%-a szerint elfogadható, 25 % szerint azonban fejlesztésre szorul.
- A látogatók közel 80 %-a összességében jónak ítélte meg a Park fejlettségét, mely figyelemre méltó eredmény.

A látogatók jelentős része információit az Internetről, illetve barátok, ismerősök ajánlása alapján szerezte, ugyanakkor nem elkerülhető az a tény sem, hogy a megkérdezettek egyike sem jelölte meg, hogy a szálláshelyek ajánlása alapján látogatott volna el a romterületre.

Az ide érkezők számára többségében meglepetést jelent a feltárt terület nagysága és az élő történelem. Visszatérő motívum, hogy az újonnan épített kilátót, valamint a színházat emelik ki, továbbá a park gondozottságát. A sok látnivaló és az áttekinthetőség szintén pozitívként szerepelt az értékelések során.

Negatívum ugyanakkor, hogy nincs büfé, italautomata, és kevés a pad. Hiányolták továbbá a programokat és a szakvezetéseket, erre a jövőben érdemes lenne odafigyelni.

A látogatók több mint 90 %-a visszatérne ide a későbbiekben is, aki nem, annak különböző okai vannak, például, hogy nem kisgyerekeseknek való a program, illetve sok más látnivaló is van még.

A kitöltők fejlesztési javaslatokat is tehettek a kérdőívben, melyek közül a legfontosabbak:

- Italautomaták telepítése,
- Kávézó kialakítása,
- Játszótér,
- Interaktív park a gyerekeknek,
- Több (gyermek) program,
- Jobb kitáblázás,
- Padok,
- Gyakoribb idegenvezetések,
- 3D modellek, látványvetítések, korhű ruhákba öltözött emberek.

Összegezve elmondható, hogy a Gorsium Régészeti Park és Szabadtáei Múzeum egyedülálló létesítmény Magyarországon. Fejlesztése időszerű volt és a hosszas építkezés ellenére a látogatók türelmesen kivárták a megnyitást. A Park népszerűsége évről évre növekedett a megnyitást követően, melyet a látogatószám jól tükröz. Érdemes ugyanakkor a kérdőívekben megjelenő fejlesztési javaslatokat figyelembe venni, továbbá megoldást keresni azon felvetésekre, melyeket a visszatérni nem kívánó vendégek jelentettek meg, hogy őket is vissza lehessen csábítani a Parkba.

A további fejlesztések, az interaktivitás előtérbe helyezése kiemelkedően fontos annak érdekében, hogy a látogatószám további növekedése legyen elérhető és a Park nemzetközileg is elismert látogatóközpontként funkcionálhasson.

7.2.5. Aktualitások

A Károlyi-kastélyhoz hasonlóan a TÁC-Gorsium Régészeti Parkban is több fejlesztés valósult meg a kutatás időszaka óta. A szabadtéri színházban felújításra került a nézőtér, a római korban használt borovi fenyő és vörösfenyő keresztezéséből készült padok a következő években komfortosabbá teszik a színházi előadásokat. Terveik között szerepel, hogy a nézőtér fölé ponyvákat helyeznek ki árnyékolás céljából, egy, a rómaiak által használt technikával. 2021-ben került átadásra a Hadrianus-színpad, mely korszerű fény-és hangtechnikával felszerelt és komolyabb koncertek, színházi előadások megtartására is alkalmas.

A nyári időszakban több alkalommal is táborok megszervezésére került sor, ahol a táborozók megismerkedhettek a római élettel, a légiós katonák kiképzésével, illetve a régészkedéssel.

A Régészeti Parkban elérhetőek múzeumpedagógiai foglalkozások is több témában, továbbá pozitív, hogy a tárgyalkotó foglalkozásokat bármely korosztály igénybe veheti.

Különleges látnivaló a valós méretű, közel 10 méter hosszú, másfél tonnás római kori folyami őrnaszád replikája, melynek készítésébe is betekinthettek a látogatók.

A legújabb, egyben kifejezetten izgalmas szolgáltatás, mely ugyan nem a Régészeti Park szolgáltatása, de kapcsolódik hozzá, a római kori hajózás felelevenítése a Sárvízen. Ennek során egy körülbelül 8 km hosszú vezetett evezős vízitúra keretében a résztvevők megismerhetik a Sárvíz régi vízrajzát, a hajózási útvonalakat, illetve a római hajók történetét. A könnyűszerkezetes hajók a római folyami őrnaszádok mintájára készültek. A túra során érintik a szabadbattyáni, Seuso-kincsekhez köthető palota egykori ásatási területét, a Kula-tornyot, végül a Gorsium Régészeti Parkot.

A Régészeti Park bővítette programkínálatát is és felelevenítették a Föveny-napi rendezvényt. Castrum néven légiós sportágválasztó és családi napot, valamint Föveny-napi Ifjúsági Hadtörténeti Találkozót szerveztek immár két alkalommal, melynek során katonai és technikai harci bemutatók, valamint hagyományőrzők műsorai tekinthetők meg, illetve különböző sportok kipróbálására van lehetőség.

2023-ban további apropója volt a rendezvénynek, mivel Nádorfi Gabriella emléktáblájának avatására is sor került egy megható megemlékezés keretében, mellyel szakmai munkássága előtt tisztelegnek.

A Tác- Gorsium Régészeti Park szépen fejlődik, egyre több szolgáltatás érhető el és a látogatók száma is érezhetően növekedik. Esetükben ugyanúgy érdemes lenne garantált szolgáltatásokat nyújtani a rendezvényeken kívüli időpontokban érkezőknek. A büfé szolgáltatás továbbra sem elérhető, az automaták telepítése mindenképpen indokolt lenne, ahogy több pad kihelyezése is a romterületen. A táblázás sokat fejlődött az elmúlt évek során, ezt célszerű lenne QR kódos megoldásokkal bővíteni és a digitális élményszerzést beilleszteni a történelmi keretek közé.

7.3. Székesfehérvár, a Királyok Városa

7.3.1. Attrakciók ismertetése, történelmi háttér

Székesfehérvár egyike a legnagyobb történelmi múlttal és népességgel rendelkező legjelentősebb magyar városoknak. Adottságainál fogva központi funkciókat is betöltött és betölt, történelmi korszakonként változó viszonylatban és erősséggel (DEMETER, 2017).

Székesfehérvárt Géza nagyfejedelem alapította 972-től, stratégiai fontosságú utak kereszteződésében, aki fejedelmi székházat és templomot is építtetett. Igazi nagyvárossá István király idejében vált a település. A király 1018-ban helyezte ide székhelyét, megépítette a Nagyboldogasszony Bazilikát és prépostságot alapított. A bazilikában őrizték a királyi ékszereket (trónt, koronát, koronázási palástot, jogart). A törvényhozásban is meghatározó szerepe volt a városnak. Itt tartották az „országglátó napokat” és a középkori országgyűlések döntő hányadát (1527-ig összesen 47-et).

István király Fehérvárt szabadságjoggal ruházta fel. A város szimbólumává vált Országalma emlékmű ezt a tényt örökölte meg. Fehérvár koronázóváros lett. 1038-tól 1527-ig 46 királyt és 1 királynőt (1382-ben Máriát) koronáztak itt meg. 15

királyt a városban temettek el. Több királyi esküvőnek is (pl. Mátyás és Beatrix) helyet adott a város.

Fehérváron fogadták el és hirdették ki 1222-ben az Aranybullát, amely az Alkotmány első változatának tekinthető.

A város életében jelentős volt az 1777. év: Mária Terézia püspökség székhelyévé tette Fehérvárt és támogatta a Szent István Bazilika újjáépítését.

A város kulturális életének kiemelkedő szakasza a 19.század első fele volt, továbbá 1872-ben országos szépművészeti kiállítást, 1879-ben országos ipari – termény- és állatkiállítást tartottak.

A város urbanizációs fejlődése a 19.század második felében erőteljes lett. Nagy jelentőségű volt a vasúti hálózat kiépítése: 1860-ban a Szöny- Székesfehérvár, 1861-ben a Buda- Székesfehérvár- Nagykanizsa, majd a Székesfehérvár- Veszprém vonalon indult meg a közlekedés.

Székesfehérvár 1870-ben törvényhatósági jogot kapott, ennek következtében a Közép- Dunántúli Régió központjának tekintették.

A folyamatosan növekvő idegenforgalom szükségessé tette a turisztikai fejlesztéseket. A Fekete Sas Fogadó a 18.sz. elején épült fel. 24 szálláshely és étterem fogadta a vendégeket. A Fogadó 1960-ig üzemelt. Vendéglátóhelyek, éttermek, kávéházak, cukrászdák, fogadók és szállodák épültek a városban. A Magyar Király Szálló 1870-től működik. A kezdeti 150 férőhely mára közel 400-ra bővült a négycsillagos szállodában.

Az Árpád Fürdő 1905-ben nyílt meg a belvárosban. A 20-as években szálloda, étterem és színházterem is épült hozzá. Elsőrendű turisztikai célponttá vált. Jelenleg csak fürdőként üzemel, népszerű wellness kínálatával.

Az említett turisztikai beruházások működtetése kedvezően hatott a gazdaságra, annak bővülésére. 1931-ben a városban már 78 vendéglő és 5 kávéház üzemelt.

Az 1930-as évek második felében a legdinamikusabban fejlődő város lett Székesfehérvár. A gazdasági sikereit a II. Világháborúra való hadiipari felkészülés alapozta meg, s majd a háború tönkre is tette.

1938-ban Szent István éve volt, ünnepek sorozatát rendezték meg. Augusztus 18-án ünnepi országgyűlést tartottak Székesfehérváron. Ekkor avatták fel a Romkertet is (FITZ, 1985).

A II. Világháborúban Székesfehérvár a legtöbbet szenvedő város volt Budapest után. Az 1950-es években erőteljes ütemű iparosítás következett be. 1980 óta az egyik leggyorsabban fejlődő város.

Székesfehérvár turisztikai vonzerői

Székesfehérvár számos turisztikai vonzerővel rendelkezik. Legfontosabb tényezők, hogy Fehérvár középkori koronázóváros, királyi székhely, országgyűlések, az Aranybulla kihirdetésének helyszíne volt. Ezekről kevés emlék maradt fenn.

A főbb nevezetességek:

- Országalma (Fehérvári jog a hivatalos neve), Ohmann Béla alkotása, 1943.
- A Romkert a Nagyboldogasszony templom maradványait őrzi. A jelenlegi kialakítása az 1931-es években végzett ásatásokkal vette kezdetét. A város egyik legfontosabb történelmi emlékének végső átalakítása még várat magára. 2013-ban az Árpád-ház Program szerint a romterületet egy modern látogatóközpont fogja kiegészíteni és mutatja be a koronázóváros múltját.
- Az Aranybulla emlékmű 1990 óta a Csúcsos-hegyen van, ahol a hagyomány szerint II. András kihirdette a király és a nemzet jogait, kötelezettségeit tartalmazó Aranybullát. Felirata: „Méltó szolgálattal szerzett birtokából soha senki meg ne fosztassék.” Alkotó: Rétfalvi Sándor, 1922.
- A 800. évfordulóra, 2022-re az Önkormányzat az Aranybulla környezete teljesen megújult, az emlékmű méltó környezetet kapott.
- A Szent Anna kápolna az egyetlen épségben megmaradt középkori emlék. 1474-ben építették és az 1720-as években restaurálták.
- A Szent István székesegyház az 1230-as évek elején építették. A 18. század második felében barokk stílusban alakították át.
- A Püspöki Palota 1780-1803 között épült barokk, és copf stílusban a középkori bazilika mellett.
- A város a 12-13. században mintegy 30 templommal rendelkezett, de nagy részük a török korban elpusztult. Jelenleg több katolikus templom mellett református, evangélikus, szerb ortodox templomok vannak a városban.
- A történelmi belváros az ország egyik legegységesebb barokk városrésze. A 2010-es évek elején modern burkolatot kapott a kövezetbe beépített LED világítású indacsíkokkal. A két korszak találkozása jól szimbolizálja a fejlett ipari központ és a történelmi örökség kettősségét.

- A Hiemer-Font- Caraffa épülettömb a belváros egyedileg védett műemléke. Tanúskodik a város dicső múltjáról, országos jelentőségéről. Jelenleg többféle terem (ét-, konferencia-, bál-, házasságkötő), a Hetedhét Játékmúzeum, valamint a Székesfehérvári Turisztikai Közhasznú Nonprofit Kft. is az épületben található.
- A Bory-várat a belváros központjától mintegy 5 km-re, az Öreghegyen építette – főként saját maga- Bory Jenő műegyetemi tanár és szobrászművész. Az épületet hét torony és reneszánsz jellegű udvar egészíti ki, melyben 100-nál több szobor és festmény is látható. A város egyik leglátogatottabb létesítménye.

Székesfehérvár gazdag képző-és iparművészeti alkotásokban is. Majdnem minden utca és tér őriz olyan művet, amelyben gyönyörködni lehet helyi lakónak és turistának egyaránt.

A város leghíresebb szobrai, emlékművei (MAGONY, 2004):

- Szent István lovasszobra (1938, alkotó: Sidló Ferenc), Szent István tér,
- Géza nagyfejedelem szobra (1972, Meszlényi János), Géza nagyfejedelem tér,
- Milleneumi emlékmű (1972, Kalló Viktor, Skoda Lajos), Püspökkertváros: a város fennállásának 1000. évfordulójára emelt 32 m magas alkotás. A körgyűrűn 120, a várossal kapcsolatban állt történelmi személy fémből készült portréja látható.
- Mátyás- emlékmű (1990, Melocco Miklós), Fő utca,
- Hősi emlékmű (1929, Pásztor János), Szent István székesegyház oldalában,
- Vörösmarty Mihály (1865, Vay Miklós), Vörösmarty tér,
- a Szent István székesegyház kapudísz, Pro Patria felirattal. Előtte a fekvő katona szobra áll (1938, Pásztor János),
- 10-es huszárok emlékműve (1937, Pátzai Pál), Városház tér,
- Püspökkút (1928, Bory Jenő), Piac tér: az eklektikus stílusú oszlop tetején páncélos vitéz áll. Az oszlopfőn a négy evangélista szimbólumai láthatóak.
- Kati néni (2001. Kocsis Balázs), Liszt Ferenc utca,
- Wathay Ferenc várkapitány (Lux Elek, 1937), Prohászka liget.

A szobrokon kívül mintegy 40 emléktábla található a városban.

A kulturális vonzerők közül kiemelkedik a Vörösmarty Színház és a Szent István Király Múzeum. A Vörösmarty Színház a magyar nyelvű színjátszás egyik bölcsője, melynek hosszú évek óta ismét saját társulata van. A közönség egy része a város környékéről, sőt még Budapestről is érkezik. Az épületében nemcsak a társulat, hanem az Alba Regia Szimfonikus Zenekar és a Székesfehérvári Balett Színház is fellép, azonban ezek székhelye nem itt található. Az országos hírű Alba Regia Táncegyüttes önálló épületben működik a Malom utcában.

A Szent István Király Múzeum központjában és a hozzá tartozó intézményekben számos rendezvényt tartanak. A központban 1992- től állandó kiállítás látható, mely 1993-ban díjat is nyert. Az Országzászló téri épületben a néprajzi kiállítás Fejér vármegye hagyományos népi kultúráját mutatja be.

A Fekete Sas Patikamúzeum a 19.század elején épült, 1975-ben restaurálták a berendezéssel együtt. Kisebb kiállítások, tárlatok kedvelt színhelye.

A Hetedhét Játékmúzeum a Hiemer-ház két szintjén található, melyben Moskovszky Éva babagyűjteménye, és Rábel Balázs társasjáték gyűjteménye tekinthető meg. .

A Csók István Képtárban található Aba-Novák Vilmos „Magyar-francia történelmi kapcsolatok” című pannója, mely továbbá időközi kiállítások és múzeumpedagógiai foglalkozások helyszíne is.

Az Új Magyar Képtár képzőművészeti gyűjtemény az ország jelentősebb kiállításai közé sorolható.

A Deák Képtár 1994 óta látogatható. Az állandó kiállítás anyagát Deák Dénes műgyűjtő ajándékozta a városnak.

A Székesfehérvári Egyházmegyei Múzeum 1998 óta működik a belvárosban, mely néhány éve egy teljesen új látogatóközpontba költözött és modern, interaktív kiállításoknak ad otthont. Liturgikus- ötvös és textiltárgyak, valamint festmények és szobrok is megtalálhatóak itt.

Jelentős még az Óramúzeum, a Tűzoltómúzeum és az Alumíniumipari Múzeum is. Székesfehérvár nevezetes területi egysége a Palotaváros, ahol a Skanzen és a Rác templom található, melyek egyedi kulturális-turisztikai értékek a városon belül.

A Koronás Park és történelmi játszópark nagy népszerűségnek örvend nemcsak a helyiek, de az ide érkezők között is.

Turizmus

A lakosság száma 1990-ben érte el a csúcspontot: 108.960 fő. Ezt követően a népesség folyamatosan csökkent, többen a környező településekre költöztek.

A város szellemi és gazdasági kisugárzása mintegy 40-50- km-re terjed ki. A vonzáskörzet lakossága sok szállal kötődik a városhoz: így- többek között- Székesfehérvár idegenforgalmának növeléséhez is hozzájárul. Az egy lakosra jutó GDP mutató alapján Budapest és Győr után napjainkban a harmadik a nagyvárosok között.

Székesfehérvár Megyei Jogú Város Önkormányzata évtizedek óta nagy súlyt fektet a turizmus fejlesztésére, a széleskörű lehetőségek kihasználására. Megteremtette a célszerű szervezeti kereteket, figyelemmel kíséri és megragadja a pályázati lehetőségeket. Nem utolsósorban saját költségvetéséből is jelentős összegeket fordít a turisztikai célok megvalósítására, ezáltal a város gazdaságának és társadalmi életének fejlesztésére.

Székesfehérvár pályázatot nyújtott be az Európa Kulturális Fővárosa 2023 cím elnyerésére is, melyben a város történelmi múltja, gazdasági ereje és innovatív jövőképe került hangsúlyozásra. A pályázat benyújtásával a város célja volt, hogy a történelmi rangjához méltó, szellemi központtá váljon és minőségi kulturális programokat nyújtson a térség lakói számára. A pályázatot ugyan nem nyerte el, azonban számos fejlesztés, a programkínálat bővülése a projektnek köszönhetően valósult meg.

Az Önkormányzat által elnyert, turizmussal kapcsolatos Európai Uniós és hazai forrásból megvalósuló pályázataik közül a legjelentősebbek:

- „Belváros rehabilitációjának folytatása”: Hiemer-Font-Caraffa épülettömb III. ütemének közösségi célú rehabilitációja és babamúzeum kialakítása, Fő utca és környéke rehabilitációja,
- Koronás Park kialakítása,
- Székesfehérvár- Sóstó Természetvédelmi Terület tómeder kialakítása,
- Új Belváros-Várkörút rehabilitációja,
- Túrósáki út mellett szabadidőpark és sétány kialakítása,
- Bartók Béla tér, Fehérvár új Agórája és környezete közösségi térré fejlesztése,
- Palotavárosi tavak sport és rekreációs célú hasznosítása,

- Zöld Város- Fehérvár Tüdeje program- folyamatban,
- Aranybulla emlékmű környezetének fejlesztése,
- Kerékpárutak fejlesztése,
- Árpád-ház program:
  - Nemzeti Emlékhely, a kőtár, az Árpád-ház kutatóintézet és a látogatóközpont megvalósítása - folyamatban
  - „Királyok és szentek. Az Árpád-ház kora” című kiállítás megvalósítása, Szent István Király Múzeum rekonstrukciója
- Bregyó-közi Ifjúsági-és Sportközpont, Regionális Atlétikai Központ komplex fejlesztése,
- „Magyar Szent Család nyomában”-tematikus zárandokút fejlesztése a Székesfehérvári Egyházmegye részvételével
(Középkori hagyományok újjáélesztése- Szent István király fejreklyéje, Szent Imre ujjának csontereklyéje, Boldog Gizella ereklyéje),
- Multifunkcionális csarnok építése- folyamatban.

A közelmúltban állami támogatásból megújult a vasútállomás (vágányhálózat, peronok, épület), mely tovább erősíti a város közlekedési csomópontját, és hozzájárul az utasok – így a bel-és külföldi utazók-közérzetének javításához. A tervek között szerepel az intermodális csomóponttá történő alakítás a tömegközlekedési lehetőségek jobb kihasználása és összehangolása érdekében, azonban ezt a projektet forráshiány miatt már többször elhalasztották.

A korábban létrehozott Tourinform Iroda feladatainak átvételével és a tevékenységi kör szélesítésével 2009-ben az Önkormányzat megalapította a Székesfehérvári Turisztikai Közhasznú Nonprofit Kft-t.

A város turizmusának koordinálása és összehangolt fejlesztése céljából 2012-ben jött létre a – a Székesfehérvári Turisztikai Közhasznú Nonprofit Kft. keretein belül- a helyi Turisztikai Desztináció Menedzsment Szervezet (TDM), mely az elmúlt években jelentősen hozzájárult a vendégek magasabb szintű kiszolgálásához, a turista komfort növeléséhez.

Egy régi, 1989-es Ikarus busz panorámabuszá történő átalakításával teltház programokat bonyolítanak le. székesfehérvári és velencei útvonalakon. A Kft.

továbbá két szelfipontot is kihelyezett a városban, melyeket a különleges fényképes emlékekre vágyó helyiek és vendégek gyakran felkeresnek.

Szállodák:

- Szent Gellért Hotel***
- Hotel Platán***
- Hotel Vadászkürt 2* superior
- Hotel Novotel****
- Szárcsa Hotel***
- Mercure Székesfehérvár Magyar Király****
- Best Western Plus Lakeside Hotel****
- Sport Hotel

A Hotel Magyar Király az 1820-as évek elején Pollack Mihály segédletével épült, 1870 óta szállodaként működik. Az államosítást követően új funkciót kapott, 1958-tól újra hotelként üzemel, 1990 óta pedig ismét eredeti nevét viseli. 79 szobával, négy lakosztállyal, 400 fős konferenciateremmel várja a vendégeket a történelmi belvárosban. 2023-ban üzemeltetését a Mercure szállodalánc vette át.

1991-ben nyitotta meg kapuit a Szárcsa Csárda, mely mára 46 szobás, 3*-os szállodával szélesítette a profilját, 250 fős étteremmel, 100 fős kerthelyiséggel.

1994-ben épült, majd 2014-ben felújították a 39 szobával rendelkező Szent Gellért Hotelt.

2001 óta a Novotel négycsillagos, 95 szobás szállodát működtet a belváros közvetlen közelében.

A Hotel Vadászkürt kétszillagos szálloda, mely 4 db egyágyas szobával, 15 db kétágyas szobával és 7 apartmannal rendelkezik.

A 24 szobás Hotel Platán gyönyörű platánfák árnyékában 2006-ban nyitotta meg kapuit.

2014 óta áll a vendégek rendelkezésére a Sport Hotel, mely fiatalos lendületével elsősorban az ide érkező sportolóknak nyújt szállást.

2015-ben épült fel a Csónakázó-tó partján az egészségügyi célokat is szolgáló üzleti és rendezvényszálloda, a Best Western Plus Lakeside Hotel 4*, mely Business Excellence díjat is nyert.

Továbbá több mint 20 motel és panzió is működik a városban, melyek megfelelően kiszolgálják az ideérkező vendégeket, ugyanakkor néhány tömegrendezvény alkalmával akár kevésnek is tűnhet.

Turisztikai ágazatok megjelenése a városban

A kulturális, városlátogató turizmus kiemelkedő fontosságú a település adottságaiból fakadóan, ugyanakkor nem generál többnapos itt tartózkodást. A város továbbra is megmaradt egynapos kirándulóprogramnak, félúton Budapest és a Balaton között. Az egészségturizmus céljait szolgálja az Árpád Fürdő a wellness kínálatával.

A 2015-ben a Csónakázó- tó partján felépült Best Western+ Lakeside Hotel épületén belül elhelyezkedő Medicover Egészségközpontban 11 kezelő és rendelő helyiség várja a gyógyulni vágyókat.

A gasztroturizmus legnagyobb eseménye a Lecsófőző Fesztivál, amelyen 200-250 csapat indul. A látogatók száma 1000-1500 fő között becsülhető.

A horgászturizmus elsősorban a Palotavárosi Tavakhoz kapcsolódik. A Palotavárosi Tavak jelentősége folyamatosan nő, egyre több horgász keresi fel. Évente számos versenyt rendeznek, időnként országos horgászbajnokság is van itt. A vallási turizmus kiszélesedését két tényező segíti elő:

- A tematikus zarándokút kiépítése
- A Magyar Szent Család ereklyéinek kiállítása

Az üzleti turizmus mértéke évtizedek óta magas arányt képvisel. A fejlett gazdasággal rendelkező városban sok vállalkozás működik, szerteágazó nemzetközi kapcsolatokkal. A külföldi tulajdonban álló cégek, telephelyek

mennyisége is kimagasló. Mindezek velejárója a partnerek látogatása és a vendégéjszakák növekedése Székesfehérváron.

Sportturizmus

A város turizmusának kiemelkedő ága a sportturizmus, Székesfehérvárt a Bajnokok Városaként is emlegetik. Az elmúlt 20 évben több beruházás eredményeként stadion, sportpályák, sportcsarnokok létesültek. Egyre több nemzetközi sportesemény zajlik a városban, bel-és külföldi szurkolókkal.

A néhány éve felújított Sóstói Stadionban a város labdarúgó csapata lát vendégül hazai és külföldi klubokat.

A város két jégkorongcsapata, osztrák, szlovák, román csapatokkal vesz részt a bajnokságban, itt szintén sok a külföldi szurkoló a hazai mérkőzéseken.

A város kosárlabdacsapata szintén nemzetközileg is jegyzett sportcsapat, melynek számos mérkőzését a városban rendezik meg.

Az I. osztályú női kézilabda csapat és a kétszeres magyar bajnok amerikai futball csapat mérkőzései is számos szurkolót vonzanak.

A Bregyó-közi Regionális Atlétikai Központban országos bajnokságokat is rendeznek. A legjelentősebb verseny a Gyulai István Memorial, amelyen kiváló külföldi és magyar versenyzők vesznek részt, nagyszámú nézőszám kíséretében.

Az utóbbi években megnőtt a kerékpározás jelentősége. A Tour de Hongrie mezőnye 2019-től áthalad Székesfehérváron is.

Szintén sok nézőt vonz a Fehérvár Rallye, a Börgöndi Repülőnap és a Hőlégballon Fesztivál is.

Jelenleg kialakítás alatt áll a multifunkciós csarnok, mely a nemzetközi jégkorongmérkőzések helyszíne lesz, továbbá koncertek, sportesemények, rendezvények megrendezésére is alkalmassá válik.

Rendszeres kulturális- közösségi rendezvények

Székesfehérvár számos kiemelkedő rendezvényt tudhat magáénak, melyek az év minden időszakára minőségi kikapcsolódást nyújtanak a helyieknek és az ide érkező látogatóknak egyaránt.

Az év első nagyrendezvénye a Floralia, melyet Tác- Gorsium-ban szerveznek meg hosszú évek óta. Flóra istennő ünnepén császári bevonulás, gladiátorjáték, római lakomák és ókori vásár várja az érdeklődőket. Számptalan római kori játék, harci eszköz kipróbálásra van lehetőség, sőt, még rabszolgát is vásárolhatunk a gyönyörű környezetben.

A Sportmajális minden évben május 1-jén kerül megrendezésre, ahol számos sportprogram közül választhatnak az érdeklődők és a város profi sportcsapatai is felvonulnak a városban.

Az Emlékhelyek Napján a Nemzeti Emlékhely is kinyitja kapuit, hogy a történelem iránt érdeklődők felfedezhessék a magyar királyok egykori koronázó templomának titkait.

A Kortárs Művészeti Fesztivál a Zichy- ligetben kerül megrendezésre, ahol minden művészeti ág képviselteti magát: képző-és iparművészeti tárlatok, színházi és táncelőadások váltják egymást, irodalmi programokkal, kertmozival színesítve. A program legnépszerűbb része a Jam- Bory- vár, mely családi programokat, koncerteket kínál.

Pünkösdi Virágálom: a belváros Pünkösöd napjaira virágba borul, melynek során a virágkötők egy-egy tematika köré építik fel a virágból készült installációkat.

A Hetedhét Játékfesztivál a gyermeknap hétfőjén kerül megrendezésre. A belváros egy hatalmas játszótérre és mesebirodalomá alakul, színpadi programokkal, koncertekkel.

A Tűzzel-Vassal Fesztivál az ősi magyar mesterségek hagyományait eleveníti fel, a Rác utca és a Skanzen történelmi falai között. A késesek, törösök, kovácsok az ország egész területéről érkeznek és bemutatókat is tartanak.

A Múzeumok Éjszakája évek óta nagy sikerű program Székesfehérváron, mely az adott tematika köré építve mutatja be a város rejtett kincseit.

A Harmonia Albensis koncertjeit Székesfehérvár barokk templomaiban tartják, ahol a klasszikus és a kortárs zeneirodalom dallamai csendülnek fel.

A Fehérvári Zenei Napok (FEZEN) a város déli részén négy napos esemény koncertekkel, hazai és világsztárok közreműködésével, mely nemzetközi szinten is elismert program.

Az Alba Regia Jazz Fesztivál a jazz, swing, blues zene kedvelőinek szóló többnapos koncertsorozat.

Kiemelkedő esemény a városban a Szent István király ünnepe köré szervezett tíznapos összművészeti fesztivál, a Székesfehérvári Királyi Napok.

A több mint két évtizedes múltra visszatekintő Királyi Napok Nemzetközi Néptáncfesztivál programjai táncszigetekkel, folkestekkel szórakoztatják a látogatókat. A Néptáncfesztivál ideje alatt Székesfehérváron táncol a világ, hiszen minden kontinensről érkeztek már ide táncosok.

A tíznapos programsorozat fénypontja a Koronázási Ünnepi Játékok, mely időutazásra hívja a látogatót: a belvárosban középkori díszletek elevenednek meg, három napon keresztül vásári hangulat, lovagok, gólyalábasok között sétálhatunk végig.

A Koronázási Szertartásjátékok 2013 óta minden évben megszervezésre kerültek 2022-ig, melyek egy-egy Árpád-házi nagy király koronázási szertartását és életét mutatták be a Vörösmarty Színház művészeinek közreműködésével a Nemzeti Emlékhely történelmi díszletei között. A mintegy 5 m magas királyi óriásbábok kíséretével „Fény utca” is működik: az adott évben szereplő király életének fő eseményeit a Fő utca falára vetítik. Esténként pedig könnyűzenei koncerteket is lehet hallgatni, illetve a rendezvénysorozat keretein belül katonazenekari találkozó is megszervezésre kerül. 2023-ban a Szertartásjátékok már az Aranybulla Emlékműnél kerültek megrendezésre Korona-túra néven, melynek során a koronázás előtti, illetve utáni események kerültek bemutatásra.

További kapcsolódó rendezvények: Öreghegyi Mulatságok (08.19.), a Magyarországi Borrendek országos találkozója és az Aranybulla Művészeti Napok (az Öreghegyi Művelődési Házban).

A Lecsófőző Vigasság az év gasztroturisztikai eseménye a városban, hiszen a több száz főzőcsapat mindegyike a Lecsókirály vagy Lecsókirálynő címét próbálja elnyerni vásári hangulatban, amely igazi kulináris élvezeteket rejt.

A Börgöndi Repülőnapon műrepülők, ejtőernyősök és harci bemutatók szórakoztatják a közönséget.

A Fehérvári Advent idején a belváros igazi csodavilággá alakul. Számptalan fény, karácsonyi animációk, fényvonal, koriliget, adventi kuckók várják az ide érkezőket, kézműves vásárral, Betlehemmel, meghitt karácsonyi koncertekkel.

7.3.2. Mélyinterjúk

Kutatásom során több, a turizmusban érdekelt szereplővel, valamint a város polgármesterével is készíthettem interjút a város turisztikai fejlődéséről. A mélyinterjúk alanyai a következő személyek voltak:

- Dr. Cser-Palkovics András, Székesfehérvár Megyei Jogú Város polgármestere,
- F. Szegő Krisztina, a Székesfehérvári Turisztikai Nonprofit Kft. ügyvezetője,
- Görög Viktória, a Székesfehérvári Turisztikai Nonprofit Kft. gazdasági vezetője (az interjúkészítés időpontjában),
- Pokrovenszki Krisztián, a Szent István Király múzeum főigazgatója,
- Kulcsár Marianna idegenvezető,
- Molnár Albert, a Magyar Király Szálló tulajdonosi jogait gyakorló Balance-99 Zrt. igazgatósági tagja,
- Ritter Judit, a székesfehérvári Szárcsa Hotel tulajdonos- ügyvezetője.

Interjúalanyaim egyöntetű véleménye alapján Székesfehérvár feltörekvő szereplője a magyar turisztikai piacnak. Ismertsége megkérdőjelezhetetlen, minden magyar ember számára ismert akár mint királyi város, akár mint gazdasági központ, ugyanakkor turisztikai célpontként a népszerűségét még növelni kell.

Kiemelendő ugyanakkor, hogy a településre jelenleg egyértelműen csak a kulturális turizmus vonatkozik, mivel sem fürdőkben, sem gyógyvizekben nem bővelkedik, viszont a kulturális paletta elég széles. A múzeumok szerepe is változott, néhány

évtizeddel ezelőtt kifejezetten a szakmai munkára kellett koncentrálni, ma már azonban a cél, hogy korszerű múzeumpedagógiai és látványtechnikai módszerekkel mennyire tudják vonzóvá és érdeklődésre számot tartóvá tenni a tárlatokat.

Az elmúlt 10 év alatt több mint duplájára nőtt a vendégéjszaka, a világjárvány előtti 5-6 év volt az igazán dinamikus növekedés időszaka. Érdekesség, hogy aki először érkezik a városba és csak néhány órás idegenvezetést vesz igénybe, később általában visszajön hosszabb időre.

A szállodai szakemberek szintén érzékelik a fejlődést, de álláspontjuk szerint nincsenek kihasználva a város értékei sem marketingben, sem attrakciófejlesztés szintjén. Nem elegendő egy-egy kiállítóhely létesítése, interaktív és családbarát programokra van szükség. továbbá aktív marketing tevékenységre.

Versenyképesség szempontjából a földrajzi elhelyezkedésből fakadóan egyrészt előnyben van a település, ugyanakkor gyengeségnek is tartják.

Erősség továbbá az unikális kulturális attrakciók megléte, a történelmi múlt, a felújított belváros, továbbá a térségi beágyazottság, mellyel egy komplex élmény adható a Velencei-tóval, Gorsium-mal, a környező kastélyokkal, és a Vértessel. Ezáltal az aktív turizmus szempontjából érintett térségekkel való összekapcsolódás nagyon előnyös lehet. Fontos továbbá a sportturizmus is, a város több sportágban is nemzetközi szinten jegyzett csapattal rendelkezik. Kifejezetten erős az üzleti turizmus, mely a városban található számos multinacionális vállalatnak köszönhető. A kulturális kínálat folyamatosan fejlődik, elérhető színház, szimfonikus zenekar, balettszínház is. Székesfehérvár a kulturális városlátogatások terén határozottan versenyképes desztináció.

Figyelembe kell azonban venni, hogy több hasonló adottsággal rendelkező város van Magyarországon, amelyeknek a kínálata bizonyos szempontból szélesebb körű, mint Székesfehérváré, melynek a városlátogatások terén a Közép-Dunántúlon Veszprém és Tata a versenytársa, közülük azonban kiemelkedik unikális történelmi öröksége és egységes barokk belvárosa. A megélhető élmények terén azonban hátrányban vagyunk. A minőségi programok azonban sok látogatót vonzanak, a város szlogenje is a rendezvények tekintetében:

„Tele élettel!”

A szállodai szakemberek némiképp árnyaltabban látják ezt a képet. Veszprémben például több attrakció és program van, pedig kisebb város. Azonban erősek a turisztikai programok, több, egyedi hangulatú kisebb szálloda működik. Székesfehérváron az év fő programsorozata augusztus 20. köré szerveződik, a koronázás miatt. Azonban figyelembe kellene venni azt is, hogy a városlátogató turizmus inkább a tavaszi-őszi időszakban jellemzőbb, így erre az időszakra is kellene nagy látogatószámú, többnapos programokat szervezni.

Gyengeség szempontjából a szakemberek kiemelték az átutazó turizmus jelentőségét. A legtöbben néhány órás programnak célozzák meg Székesfehérvárt egy hosszú hétvége vagy hosszabb nyaralás keretében belül. Így ténylegesen vendégéjszaka számot ezek a turisták nem generálnak. Sok a turistacsoport, ami erősségnek tekinthető, de ők is csak néhány órára érkeznek, azonban viszik a város jó hírét, mely további látogatásokat vonhat maga után.

Hiányzik a komplex turisztikai élménycsomag összeállítása és piacra vitele, azonban van lehetőség a fejlődésre és a pozicionálásra akkor, ha a környező attrakciók is bekapcsolásra kerülnek a kínálatba. További gyengeség, hogy a város nem elég attraktív az egyéb desztinációkhoz képest és nincs önálló utazási motivációt jelentő attrakció, például nagy wellness hotel vagy aquapark, állatkert, valamint rossz idő esetére korlátozottak a programlehetőségek.

A meglévő attrakciók fejlesztésében sincs aktív szolgáltatásfejlesztés. A Bory-várban a családi hagyaték őrzésére koncentrálnak, nem történik jelentős fejlesztés, ami az oda érkezőknek több élményt kínálna, de például az Árpád-fürdő törekedik a szolgáltatások folyamatos fejlesztésére. Hiányoznak az azonnal elérhető programok, az interaktív lehetőségek. A digitális turisztikai fejlesztések is elmaradtak a városban, fejlesztendő például a városkártya vagy a mesterséges intelligencia és a virtuális valóság által nyújtott lehetőségek.

A szálláshelyek komoly munkaerőhiánnyal küzdenek, mivel az ipari vállalatok elszívják a munkaerőt. Nagy a hiány recepciósból, felszolgálóból, szakácsból. Főként éjszakai személyzetet nehéz találni.

A parkolási helyzet, az autóbusszpályaudvar állapota sem kielégítő és sok esetben a szálláskapacitás sem megfelelő, illetve a magasabb minőségű szálláshelyeket is fejleszteni kellene. Kevés idegen nyelvű információs anyag áll rendelkezésre,

valamint nehézkes az idegennyelvi kommunikáció, azonban pozitív, hogy a Tourinform iroda látogatóbarát nyitvatartással várja az érdeklődőket, a különböző információs felületei pedig megfelelőek. A turisztikai infrastruktúráról elmondható, hogy a nyilvános mosdók mennyisége és minősége megfelelő, kerékpártárolók is kihelyezésre kerültek, de kerékpáros pontok kialakítására még lenne igény.

A legtöbb műemléki helyszínen az akadálymentesítés nem, vagy csak részben megoldott.

Fontos lehetőségként emelik ki a szakemberek az együttműködést a Velencei-tó környéki szolgáltatókkal. Elérhető olyan programcsomag is az idegenvezetések alkalmával, amibe beleteszik Gorsium-ot, Fehérvárcsurgót, a Velencei-tavat. Veszélyt jelent a turisztikai trendek és a kereslet gyors változása, illetve, ha az iparvárosi jellegből fakadó üzleti turizmus gyengül.

A szállásadók a legnagyobb kockázatot abban látják, hogy egy újabb gazdasági válság esetén a multinacionális vállalatok leállítják az utazásokat. A székesfehérvári szállásadók fő bevételi forrása az üzleti turizmusból fakad.

Veszélyt jelent továbbá, hogy a turisztikai trendek gyorsan változnak és ez magával vonja a kereslet folyamatos változását is, az állandósult kínálat mellett. A máshol megvalósuló új fejlesztések szintén veszélyt jelenthetnek, ahogy az is, ha a város kimarad az országos turisztikai kommunikációból. Problémás, ha a fejlesztések elmaradnak vagy nagyon elhúzódnak forráshiány, vagy egyéb okok miatt. Jó példa erre a Nemzeti Emlékhely fejlesztése, mely évek óta húzódik.

Székesfehérvár turisztikai kínálata a megkérdezettek szerint vegyes képet mutat. Fontos a folyamatos termékfejlesztés, mind a programok, mind a településfejlesztési projektek tekintetében. A Fő utca felújításával új életre, lendületre kapott a város 2013-ban, innen datálható a „turizmus kettő” Fehérváron. Az érdeklődés újra visszatért a városba és a turizmus különböző szereplőinek tekintetében is folyamatos fejlődés érzékelhető, nőtt a szálláskapacitás az évek folyamán, új szállások és vendéglátóhelyek létesültek több ár-és minőségi kategóriában.

A megkérdezett idegenvezető szerint a látogatók dicsérik a turisztikai kínálatot, sokszor nehéz a választás számukra. Ami problémát jelent, hogy nem tudják, milyen távolságra vannak a helyszínek, de a Tourinform iroda kínál kész programcsomagokat, melyek időben is meg vannak határozva. Újabb kínálat a

panoráma busz, van GPS-es idegenvezetés, valamint kisvonattal is megtekinthető a város. A garantált városnézésekre az itt élők is kíváncsiak, ebből a szemszögből nem ismerik a várost, a helyiek is nagyon kedvelik ezeket a programokat.

Székesfehérváron nagyon sikeres az összes nagyrendezvény, amelyek a városi vonzerőkön alapulnak és egyedi kínálattal rendelkeznek (Sportmajális, Játékfesztivál, Királyi Napok, Jazz Feszt, FEZEN).

A belváros azonban szűk, kevés az árnyék, nincs nagy tér, pedig maga a belváros gyönyörű, de hamar bejárható. A közlekedés nehézkes a városban, sok a dugó és kevés a parkolóhely, az utak állapota azonban többségében megfelelő a számos útfelújítás miatt.

A látogatók megoszlásáról elmondható, hogy jelentősen megnőtt a belföldi vendégéjszaka szám, külföldiek tekintetében pedig a keletre tolódás figyelhető meg. A Tourinform Iroda külföldi látogatói között a fő küldőterületek Németország, Lengyelország, Franciaország, Anglia, belföldről pedig Budapest után Győr, Debrecen, Békéscsaba és Szeged.

A turizmus következő éveire vonatkozóan a megkérdezettek szerint erősíteni kell a történelmi múltra vonatkozó arculatot, erős marketingtevékenységgel, és együtt kell működni a helyi egyetemekkel, környékbeli szolgáltatókkal, továbbá olyan programokat, szolgáltatásokat kell fejleszteni, melyek rossz idő esetén is igénybe vehetőek. Fontosak továbbá a szakmai együttműködések is:

- Tematikus együttműködések (pl. Székesfehérvár- Pozsony- Koronázóvárosok, Fehérvárak együttműködése, ókori települések közötti hálózatos együttműködés)
- Hazai keresztpromóciók (pl. Székesfehérvár- Debrecen)
- Testvérvárosi kapcsolatok mentén történő együttműködések
- Határon túli magyarokat tömörítő szervezetek
- Sportrendezvények kapcsán történő együttműködések (pl. Giro)

A turisztikai fejlesztések a térség regionális fejlődésére húzóhatással vannak a szakemberek szerint. Fontos, hogy a térségben kell gondolkodni, együtt kell kínálni a programokat a Velencei-tóval, Gorsium-mal, Fehérvárcsurgóval. A fejlesztések ugyanakkor nem befolyásolják negatívan az itt élők életét, sőt, az önkormányzat célja kifejezetten az, hogy a helyi közösségek identitástudata képezze az alapját a turizmusnak.

Fejlesztésre szorulnak ugyanakkor a szálláslehetőségek, ahol két véglet tapasztalható az igények terén. Egyrészt fejleszteni szükséges a jó komfortfokozattal rendelkező, minőségi, de olcsóbb, alacsonyabb érfekvésű butikhoteleket, diák- és turistaszállásokat, vagy ide sorolhatjuk akár a kollégiumokat is.

A másik oldalon viszont nagy az igény egy ötcsillagos szálloda létrehozására is, mely az üzleti és a szabadidős célú turizmust is kiszolgálja és a magas minőség iránti igénytel rendelkező vendégeket ide vonzaná nemcsak Székesfehérvárról, hanem a Balatonról és a Velencei-tó környékéről is.

Fontos kiemelni, hogy a fejlesztések által bővül a turisztikai kínálat, mely további vendégeket vonz, és bevételt generál, ugyanakkor a fejlesztések a helyiek számára is előnyöket jelentenek, így ami jó a turizmusnak, az jó a helyi lakosságnak is és ez fordítva is igaz.

A fejlesztések izgalmas szegmensét jelentik a városunkban megvalósuló katonai tevékenységek. A nemzetközi kontingens ideérkezésével, a Magyar Honvédség Főparancsnokságának városunkba költözésével több a protokoll látogatás, erősödik a katonai oldal, akik a helyi szolgáltatásokat veszik igénybe, így ez a turizmus és a gazdaság számára egy új lábat jelent.

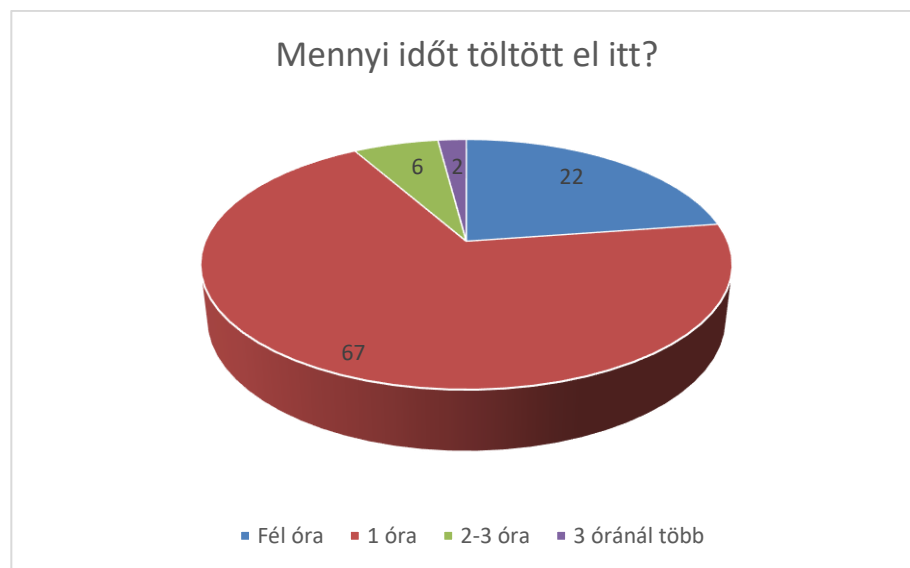
7.3.3. Kérdőíves felmérés

A kérdőíves kutatás során 97 fő megkérdezésére került sor a Nemzeti Emlékhelyen. A helyszín választásának oka, hogy a Középkori Romkert-Nemzeti Emlékhely Székesfehérvár legfőbb nevezetessége, hiszen királyainkat ide temették. A látogatók válaszaiból, illetve a személyes beszélgetésekből jól látható, hogy Székesfehérvár alapvetően egy néhány órás kirándulóváros leginkább az ide érkezők számára, ahogy azt a 25. ábra jól szemlélteti.

A Romkertbe érkezők döntő többsége mindössze egyetlen órát tölt az Emlékhelyen, a rendelkezésre álló lehetőségek nem kötik le jobban az érdeklődőket.

A terepbejárás során ugyanakkor az is nyilvánvalóvá vált, hogy a városban is összességében mindössze 2-3 órát terveznek eltölteni a látogatók, ezt maximum egy kellemes ebéd elfogyasztásával kívánják meghosszabbítani. Ez mindenképpen figyelemfelhívást jelent a turizmusban érdekelt szervezeteknek, hogy olyan

interaktív programot várnak el a látogatók, mellyel több időt tudnak a városban eltölteni.

25. ábra: Látogatások időbeli megoszlása

Forrás: saját szerkesztés

A látogatók ugyanakkor nagyon pozitívan értékelték a tapasztaltakat. Kiemelték a Romkert dolgozóinak kedvességét és szakmai felkészültségét. A felmerült kérdéseikre a látogatók azonnali és pontos választ kaptak, mindezt kiemelkedő udvariassággal megtéve, melyet az ide érkezők nagyra értékelték. Az informatikai fejlettség az egyetlen, mely alacsonyabb értékelést kapott a kérdőíves kutatás során. A látogatók több interaktív lehetőséget, több élményszerű megközelítést várnának el a látogatás alkalmával.

Kiemelték továbbá a terület rendezettségét, tisztaságát. Ez a turizmusban egy nagyon fontos tényező, mely, ha nem megfelelő, elriasztja a vendéget és a negatív élmény marad meg benne.

A vendégekkel történt személyes beszélgetések alapján leginkább a hely szelleme, hangulata fogja meg az ide érkezőket. A sajátos légkör, az élő történelem magával ragadó. Sokan kiemelték továbbá a Szent István szarkofágot is.

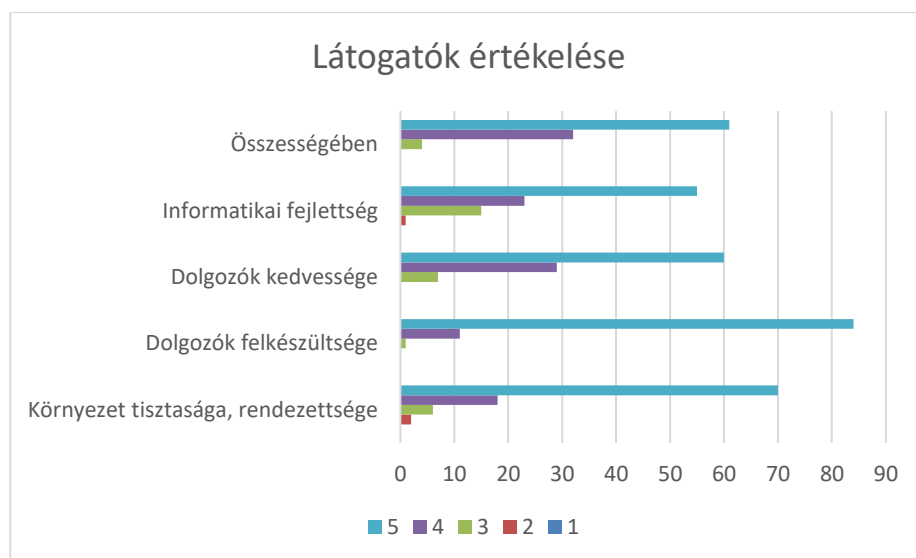
Amit hiányosságként emeltek ki, az a padok mennyisége. Javasolják, hogy több pad kerüljön kihelyezésre, így egyrészt megpihenhet az ide érkező, másrészt jobban elmélyülhet a történelmi romok közt. A látogatók elvárnának továbbá több

interaktivitást is. A mai technológia már számos lehetőséget kínál arra, hogy minél élményszerűbben, minél interaktívabban lehessen megmutatni a történelmet, mely így jobban meg is marad az emlékezetben. Erre mindenképpen érdemes lenne több figyelmet fordítani.

A látogatók kiemelték továbbá, hogy célszerűbb lenne az osszáriumot rendszeresebben nyitva tartani. Jelenleg ezt csak az augusztus 20-i ünnepségsorozat keretein belül nyitják meg a nagyközönség előtt, azonban az egyéb időszakokban idelátogatók is szívesen megtekintenék elhunyt uralkodóink földi maradványait.

A 26. ábra alapján a látogatók jelentős része összességében ötös értékelést adott a Nemzeti Emlékhelynek, megállapításait ugyanakkor érdemes hosszabb távon is megfontolni.

26. ábra: Látogatók értékelése

Forrás: saját szerkesztés

A látogatók fejlesztési javaslatokat is megfogalmazhattak, melyekben ismét megjelent az interaktivitás és a padok hiánya. Javasolnak továbbá többen filmvetítést vagy vizuális túrát, de az interaktívabb szemléletet, az élő történelem hangsúlyozását szinte mindenki kiemeli. A látogatók elvárnának továbbá alaposabb kitáblázást is, valamint több modellt vagy makettet a látottakkal kapcsolatban.

7.3.4. Aktualitások

A kérdőíves kutatás és a mélyinterjúk elkészítése óta a város turizmusában is számos pozitív változás állt be. Európai Unió támogatásból és önerőből több fejlesztés is megvalósult, melyek során a fenntarthatóságot és a klímavédelmet is kiemelten kezelik:

Kerékpárutak építése, így Székesfehérvárról már közvetlenül elérhető a Velencei-tó, továbbá elkészült a Budapest-Balaton kerékpárút is, mely a településen halad keresztül, biztosítva a hálózatos elérést.

Folyamatban van a Zöld Város-Fehérvár Tüdeje projekt megvalósítása, melynek keretében egy hatalmas szabadidőpark és 15 hektár erdő telepítése valósul meg, ezáltal klimatikus szempontból is kiemelkedő fontosságú.

A város egyik legkomolyabb beruházása a multifunkciós csarnok építése, mely a jégkorongcsapat nemzetközi mérkőzéseinek ad majd otthont, ugyanakkor számos egyéb, akár turisztikai célú program megvalósítására is lehetőség lesz az épületben. Folyamatban van az Árpád-ház Program keretében a Kőtár és látogatóközpont kialakítása, mely kutatóintézet is lesz egyben.

A desztináció elérhetőségét, a belváros tehermentesítését szolgálja a Déli összekötő út megépülése, mely ugyan kevésbé tölt be kifejezetten turisztikai funkciót, ám a közlekedés szempontjából kiemelkedő fontosságú.

Jelentősen fejlődtek a város turisztikai szolgáltatásai is. A turizmus.szekesfehervar.hu honlap modern, interaktív, mely részletesen összegyűjti a város nevezetességeit, főbb vendéglátóegységeit és szállásfoglalásra is lehetőséget biztosít, továbbá a MICE szektor részére is megtalálható egy külön felület. Az Úti tipp blokkban részletesen megtervezhető az itt tartózkodás, ugyanakkor a több napos tartózkodást kiválasztva is azok az információk jelennek meg, mint a két napos tartózkodás esetében, ezt érdemes lenne bővíteni.

Okostelefonon elérhető alkalmazás a Székesfehérvár app, mely azonban inkább a helyieknek nyújt információkat. Okostérképe alkalmas lehetne a turisztikai látnivalók, szolgáltatások megjelenítésére, azonban ez eléggé hiányos. Célszerű lenne egy külön turisztikai fület fejleszteni és ott megjeleníteni a releváns információkat.

A városi honlap alapján Székesfehérvár elérhető a 2GO! és a Pocket Guide applikációkban is. Előbbi a fejezet írásakor nem volt megtalálható a Google Play Áruházban, míg a Pocket Guide számos hiányosságot tartalmaz. Érdeemes lenne ezeket fejleszteni, hiszen a megfelelő online információszolgáltatás ma már elengedhetetlen.

A Tourinform irodában részletes, interaktív, tematizált kiadványok találhatóak, melyek külön-külön a kulturális, családi, aktív, illetve a város körüli nevezetességeket veszik számba.

A városban rendszeresen elérhető a városnéző kisvonat, a garantált városnéző séták minden hétvégén megszervezésre kerülnek. Rendszeresen részt lehet venni a Fűtőerőműben megtartásra kerülő sétákon, ahol a királyi óriásbábok is megtekinthetők. A Sóstó Látogatóközpont folyamatosan szervez hétvégeként családi, állatvédelmi programokat, a városban szinte minden hétvégén elérhető valamilyen program különböző tematikák alapján, így mindenki megtalálhatja a kedvére való programot.

A közelmúltban bevezetett szolgáltatás a szállóvendégek részére a Nyiss Fehérvárra! kedvezménykártya, mely már egy éjszakás foglalástól is elérhető és számos kedvezményt nyújt a városi és város környéki turisztikai szolgáltatások árából, egyes belépőjegyek akár ingyenesen vagy 50 %-os kedvezménnyel vehetők igénybe. Ez mindenképpen egy nagyon jó kezdeményezés, és várhatóan ösztönzőleg hat a vendégéjszakák számának emelésére.

Összességében elmondható, hogy Székesfehérvár turizmusa fejlődik, szolgáltatásait folyamatosan fejleszti, bővíti. A vendégéjszakák száma 10 év alatt 137 százalékkal nőtt, mely figyelemre méltó eredmény, ugyanakkor a szálláshely tulajdonosok elmondása alapján az üzleti turizmus mértéke az, ami növekvő tendenciát mutat. A város méretéből, megyeszékhely volta miatt a vármegyében itt és a Velencei-tónál a legmagasabb a vendégéjszakák száma. Figyelembe kell venni továbbá, hogy a kutatási eredmények alapján a vendégek többsége még mindig csak néhány óras kirándulóvárosként tekint Székesfehérvárra, mely értékei, látnivalói, programkínálata alapján azonban sokkal több itt tartózkodást igényel.

További kutatási téma alapja lehet a láthatatlan turizmus vizsgálata a néhány órát itt tartózkodó kirándulók körében, vizsgálva azt, hogy miért nem szándékoznak több időt a városban tölteni.

7.4. Mélyinterjú a Fejér Vármegyei Önkormányzat vezető tervezőjével

Kutatásom végén interjút készíthettem Kígyóssy Gáborral, a Fejér Vármegyei Önkormányzat vezető tervezőjével, területfejlesztési szakemberrel. Számára ugyanazon kérdéseket tettem fel, mint az egyes mintaterületek interjúalanyainak, ő azonban összesítve válaszolta meg, vármegyei szemszögből kérdéseimet.

A szakember Fejér vármegyét egyértelműen feltörekvőnek látja a turisztikai piacon. Székesfehérvár ismertsége jelentősen nőtt az utóbbi évtizedben, mely elsősorban a megújított és újonnan bevezetett rendezvényeknek köszönhető. Ez megmutatkozik a vendégéjszakák számának alakulásában is. A vármegyeszékhelyen kívül ugyanakkor csak a Velencei-tónál van jelentősebb vendégéjszaka- szám a megyében. A Károlyi-kastély ismertsége is nő, bár nyilván nem hasonlítható Fertőd, Keszthely, Gödöllő népszerűségéhez.

A régióban Veszprém vármegye a legversenyképesebb turizmus szempontjából, a Balatonnak köszönhetően. Székesfehérvárnak a kulturális turizmus területén alapvetően csak Veszprém a versenytársa a térségben, bár Tata, Esztergom és Pápa is erős pozíciókkal bír. Gorsium-ot a legjelentősebb római kori attrakciónak tartja a térségben. Bár nagyon sok nagy főúri kastély található a Dunántúlon, Fehérvárcsurgó pozíciója megfelelő az előrehaladott turisztikai fejlesztéseknek és a Károlyi név húzóerejének köszönhetően.

Interjúalanyomat megkérdeztem a vármegye erősségeiről, gyengeségeiről, lehetőségeiről és veszélyeiről is, válaszainak összegzését a 11. táblázat tartalmazza.

11. táblázat: Fejér vármegye turizmusának SWOT-analízise az interjú alapján

Forrás: interjú alapján saját szerkesztés

<i>Erősségek</i>	<i>Gyengeségek</i>
<ul style="list-style-type: none"> • A vármegye központi fekvése, jó elérhetősége, Budapest és az agglomeráció piacának közelsége. 	<ul style="list-style-type: none"> • Országosan a turisztikai köztudatban nem annyira van jelen a vármegye, nem megfelelő a turisztikai infrastruktúra és a szolgáltatások kiépítettsége.
<ul style="list-style-type: none"> • Székesfehérvár: történelmi és épített örökség, egyedi rendezvénykínálat, üzleti és sportturizmus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Székesfehérvár: kerékpárhálózat fejletlensége, koronázó templom ügyének és turisztikai bemutatásának megoldatlansága.
<ul style="list-style-type: none"> • Gorsium: egyedisége abban áll, hogy nem épült rá későbbi város, tehát jól feltárható és bemutatható. 2020-tól kerékpárúton is megközelíthető Székesfehérvár-Szabadbattyán irányából. 	<ul style="list-style-type: none"> • Gorsium: a jelentős fejlesztések ellenére még mindig nem nyújt olyan turisztikai élményt, mint pl. Ausztriában Carnuntum.
<ul style="list-style-type: none"> • Károlyi-kastély: Károlyi név, bejáratott rendezvények, felújított kastély főépület és park. 	<ul style="list-style-type: none"> • Károlyi-kastély: kerékpáros összeköttetés hiánya Székesfehérvár/Velencei-tó/Vértes irányában.
<i>Lehetőségek</i>	<i>Veszélyek</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Budapest és agglomerációja hétfélig szabadidő turizmusának kihasználása, kiemelt turisztikai térség kínálta lehetőségek, komplex turisztikai csomagok, hálózati együttműködések. 	<ul style="list-style-type: none"> • Más térségek erőteljesebb forrásbevonása és fejlesztései nyomán a térséget nem sikerül markánsabban „felhelyezni” a turisztikai térképre.
<ul style="list-style-type: none"> • Székesfehérvár: Nemzeti emlékhely fejlesztése a koronázó templom turisztikailag „értelmezhető” bemutatásával. 	<ul style="list-style-type: none"> • Székesfehérvár: a lehetőségeknél említett fejlesztés nem valósul meg; továbbra is csak félnapos városnéző túrák célpontja marad a város.
<ul style="list-style-type: none"> • Gorsium: feltárások és azok turisztikai bemutatásának folytatása, turisztikai „élmény” fokozása a szolgáltatások fejlesztésével, potenciálisan egy római tematikájú fürdő megépítése. 	<ul style="list-style-type: none"> • Gorsium: a Limes program keretében jelentős fejlesztést kapó helyszínek látogatókat csábítanak át.
<ul style="list-style-type: none"> • Károlyi-kastély: melléképületek és a park további részeinek bevonása a turisztikai vérkeringésbe, hálózatos együttműködések fejlesztése. 	<ul style="list-style-type: none"> • Károlyi-kastély: hálózatos együttműködések hiányában „szigetszerű” attrakció marad.

A turisztikai kínálat tekintetében bár látható fejlődés, sajnos továbbra sem erős a vármegye jelenléte a turisztikai térképen. Székesfehérvár erősíteni tudta turisztikai kínálatát és szolgáltatásait, sikeresen működnek a TDM által nyújtott csomagajánlatok. A Velencei-tónál és a Váli-völgynél is látható a fejlődés, bár ez utóbbinál ez vendégéjszakában még nem realizálódik. Problémát jelent, hogy a vármegye déli része szinte teljesen hiányzik a turisztikai térképről, nincs TDM szervezet sem.

A turisztikai infrastruktúrát tekintve elmondható, hogy jelentős előrelépés történt az attrakciófejlesztések terén (elsősorban az épített örökség turisztikai hasznosítását tekintve). Ugyanakkor probléma, hogy ezek hálózatba szervezése nem megoldott. Folyamatosan épülnek a turisztikai kerékpárutak is, de még mindig számos folytonossági hiány van és így nem alkotnak egybefüggő hálózatot. Nem kellően kihasznált még a digitális turisztikai infrastruktúra eszköztára, mely versenyelőnyt jelenthetne.

A programok kapcsán a szakértő elmondta, hogy a legnépszerűbb programok Székesfehérváron a Királyi Napok, Gorsium-ban a Floralia, míg a Károlyi-kastélyban az Európai Dísznövény és Kertművészeti Napok. Ez összhangban van a többi interjúalany válaszaival.

A szakember a következő években a térség erősödését várja, mely ugyanakkor függ attól is, hogy a megváltozott körülményekhez a térség turisztikai szolgáltatói hogyan tudnak alkalmazkodni. Kiemelten fontosnak tartja a különböző hazai és nemzetközi együttműködések erősítését. A TDM szervezetek már elindultak ezen az úton (pl. Székesfehérvár, Gorsium, környező kastélyok egy csomagban kínálása, Székesfehérvár ezt a Velencei-tóval is erősíteni kívánja.). Érdekes megfontolni a 2000-es évek elején elindult Királyi és Királynői Városok (Székesfehérvár, Veszprém, Tata, Esztergom) újraindítását. A vármegye jelentős kastélyai is hálózatos együttműködés révén tehetőek csak versenyképesek a turisztikai piacon, önmagukban nem versenyképesek hazánk három nagy kastélyával. Gorsium esetében is érdemes megfontolni a szorosabb együttműködést a Limes projekt megújuló helyszíneivel, illetve a térségben a nemesvámosi (Balácsa) római kori villagazdasággal.

A nemzetközi együttműködések kapcsán érdekes, hogy Székesfehérvár korábban tagja volt a Fallal Körülvev Városok Szövetségének, amiből kilépett. Átgondolást érdemel, hogy turisztikai szempontból megéri-e csatlakozni egy hasonló szövetséghez. A kastélyok szempontjából is érdemes átgondolni, hogy a megújult

és megújuló kastélyok hálózata milyen hasonló, európai együttműködésekhez csatlakozhatna (pl. English Heritage).

A vármegyében megvalósult turisztikai fejlesztések pozitív hatással vannak a térség és az egyes települések regionális fejlődésére, ugyanakkor látni kell, hogy nem minden település számára a turizmus jelenti a kitörési pontot. A turizmussal érintett területeken nőnek az adóbevételek, új munkalehetőségek jönnek létre, azonban negatív hatásokkal is számolni kell, például zsúfoltsággal a turisztikai főszezonban, vagy a helyi lakosok és a turisták konfliktusaival.

8. Összefoglalás

A térség gazdasági, társadalmi fejlődése magával hozta a turisztikai tevékenységek erőteljes növekedését, ami visszahatott a gazdaság növekedésére is.

Ezek hatása megmutatkozott az egyes korszakokban, de különösen érvényesült az elmúlt évek során, a fejlesztések megvalósítását követően.

A települések összességében jól használják ki az adottságaikat, mindegyikük főként a dicső történelmi múltat.

A turizmus szinte minden ága kialakult a vizsgált térségben és jelentős fejlődésen ment keresztül. Legfontosabb a kulturális turizmus a vizsgált területeken, de Székesfehérváron az üzleti és a sportturizmus is jelentős.

A jövőben továbbra is fő feladat a történelmi múlt tiszteletben tartása, az ehhez kapcsolódó rendezvények, programok, szolgáltatások körének bővítése.

A Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030 szerint Magyarország turisztikai potenciáljának növelése, a turizmus a turisztikai desztinációkban rejlik. Olyan komplex turisztikai élménycsomagok biztosítása szükséges, amelyek jelentős keresletbővítést jelentenek.

A jövőben egyre inkább olyan vendég várható, aki részt kíván venni a helyiek tevékenységében, azonosulna velük. Mindezek feltételeit kell megteremtenie az érintett vállalkozóknak, intézményeknek, szolgáltatóknak.

Nagyon fontos a térségek közötti együttműködés, hiszen a modern turizmusban a komplex élménycsomagok kialakítása szükséges. A vizsgált térségben ez teljeskörűen rendelkezésre áll, azonban a turisztikai szolgáltatóknak össze kell fogniuk a vendég idecsalogatása érdekében, hiszen a meglévő attrakciók önmagukban csak néhány órás tartózkodást generálnak, komplex csomagok kialakításával azonban többnapos tartózkodásra is alkalmas a desztináció. Ez már részben megvalósult, a hálózatosodás elindult, ugyanakkor a közös marketingtevékenységet szükséges erősíteni és kialakítani a látogatókban az élményszerzés lehetőségének vízióját, ezt pedig erőteljes marketingkommunikációval közvetíteni a célcsoportok felé.

A fenntarthatóságot mindegyik vizsgált terület kiemelt szempontként kezeli és megjelennek a klímavédelmi szempontok is, mely előreutató a jövőre nézve.

A mintaterületek mindegyike jelentős erőfeszítéseket tesz a minőségi turizmus fejlesztésére, növelik az interaktivitást és az élményfaktort, magas színvonalú programokat kínálva a vendégeknek. Munkájuk eredménye a vendégszámban már szépen megjelenik, ugyanakkor fontos feladat, hogy a vendégéjszakák száma is emelkedjen. Érdemes lenne további kutatásokat végezni annak érdekében, hogy az ide érkezők mit várnának még el a hosszabb itt tartózkodás megvalósításához.

A minőség több tekintetben is megjelenik az érintett desztinációban. Egyrészt a megfelelő turisztikai infra- és szuprastruktúra kialakítása szükséges, mellyel kapcsolatban az elmúlt évtizedben komoly beruházások történtek. Amit a továbbiakban fejleszteni szükséges, a desztinációk elérhetősége. A kistelepüléseken található desztinációkra való eljutás tömegközlekedéssel nehézkes, az autóutak helyenként nem korszerűek. Székesfehérváron az utak minősége alapvetően megfelelő, azonban a forgalmi dugók és a parkolási problémák megoldása még várat magára, mely turisztikai szemszögből is kihívást jelent. A minőség szempontjából kiemelten fontosak a programok és szolgáltatások, hiszen ezek adják az élményt, melyet a vendégek elraktároznak és időről időre visszaemlékeznek rájuk, ezt adják tovább ismerőseiknek. A vonzerőfejlesztések során erre fokozott figyelmet szükséges fordítani, illetve biztosítani az olyan garantált szolgáltatásokat, melyek egész évben elérhetőek, biztosítva ezzel az idő-és térbeli koncentráció oldását.

8.1. Summary

The economic and social development of the region has brought about a significant growth in tourist activities, which has had a positive impact on economic growth as well. These effects have been evident in different periods, but they have particularly manifested in recent years following the implementation of various developments. Overall, the settlements make good use of their advantages, with each of them primarily focusing on their illustrious historical past. Almost every branch of tourism has developed in the examined region and has undergone significant progress.

Cultural tourism is the most important in the studied areas, but in Székesfehérvár, business and sports tourism are also important.

In the future, the main task will continue to be the preservation of historical heritage and the expansion of related events, programmes and services.

According to the National Tourism Development Strategy 2030, the increasing of Hungary's tourism potential lies in the tourism destinations. It is necessary to provide comprehensive tourism experience packages that lead to substantial demand expansion.

In the future, there will be an increasing number of guests who wish to participate in the activities of the locals and emotionally identify with them. The relevant entrepreneurs, institutions, and service providers need to create the conditions for this.

Interregional cooperation is crucial as it is necessary to develop comprehensive experience packages in modern tourism. In the examined region, this is fully available; however, tourism service providers must collaborate to attract guests, as existing attractions alone only generate a few hours of stay, while with the development of comprehensive packages, the destination becomes suitable for multi-day visits.

It has been come true partly, networking has beenn started, but it is necessary to strengthen collective marketing activities to create the vision of an experiential destination in visitors and relay it with intensive marketing communication to target audiences. Sustainability and climate protection are treated as keypoints in the model areas, which are far-seeing for the future.

Each of the model areas are making heavy efforts to develop quality tourism, increasing interactivity and the experiential factor by offering quality programs to the guests. The results of their work are already appeared in the number of guests, however, it is also important to increase the number of guest nights. It would be worthy to do further research to determine what visitors would expect to extend their stay in the destination.

Quality is manifested in various aspects in the destination. The tourism infrastructure and superstructure is well- developed, and significant investments have been made in the past decade. However, the accessibility of the destination needs further developments. Getting to small villages is challenging with public transportation, and the roads in some places are not the best. In Székesfehérvár, the quality of roads is generally adequate; however, solving traffic jams and parking problems is still pending, which also poses a challenge from a tourism perspective. In terms of quality, programs and services are very important because they provide the experiences for that guests would remember and would share with their friends and family. During the development of the attractions, decision makers should pay attention to these aspects, and it is essential to ensure guaranteed programmes that are available throughout the year, because it would provide a solution 125ot he concentration of time and space.

9. Következtetések, javaslatok

A hipotézisben meghatározott feltételezések a kutatás eredményeként a következőképpen alakultak, melyek meghatározzák a javaslataimat is:

H1. A fejlesztések pozitívan járulnak hozzá a vizsgált térség gazdaságának fejlődéséhez és a munkahelyek számának növekedéséhez.

A gazdasági növekedés és a munkahelyteremtés mindegyik vizsgált terület esetében megvalósult, így a hipotézis igazolódott. A látogatószám növekedésével az attrakciók bevételei is emelkedtek. Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy a fejlesztések a vendégéjszaka-szám növekedéséhez önmagukban kevésbé járultak hozzá, az adott helyszínen történő látogatás idejének meghosszabbítását jelentették. A vizsgált területeken megvalósult a munkahelyteremtés, a két kisebb településen a vizsgált turisztikai attrakciók az egyik legfőbb munkaadónak számítanak, továbbá Székesfehérváron is számos helyi megélhetését biztosítja az ágazat. A bevételek növekedése a gazdasági fejlődéshez is hozzájárult, mely elősegíti a térség fejlődését. Fontos, hogy a bevételek egy része további fejlesztéseket indukáljon, mivel a minőséget folyamatosan növelni kell, a látogatói érdeklődés fenntartása, az élményszerzés fokozása szükséges. A rohamosan változó igények, fejlesztések minden attrakciótól megkövetelik a folyamatos fejlődést, annak érdekében, hogy a régi látogatók időről időre visszatérjenek, továbbá új látogatók is érkezzenek a desztinációba. A fejlesztéseknek továbbá olyan irányba kell hatniuk, hogy a vendégéjszakát növeljék, és a mintaterületek kilépjenek a kirándulóhely státuszából, A láthatatlan turizmus résztvevőinek kutatása hasznos lenne a további fejlesztési irányok meghatározása érdekében

H2. A fejlesztések ösztönzik a további infrastrukturális beruházásokat a térségben, mely a helyiek részére is számos előnnyel jár, amennyiben azok nem túlzott mértékben valósulnak meg.

A hipotézis igazolódott a kutatás során. Székesfehérvár esetében egyértelmű ösztönző határról beszélhetünk, az elmúlt években főként vendéglátóhelyek nyíltak, illetve a szálláshelyek is bővítették, alakították szolgáltatásaikat. Fehérvárcsurgón a szálláshelyek hiánya miatt kisebb panziók, falusi vendéglátóhelyek alakultak. Tác esetében kerékpárút építésére került sor, így az

aktív turizmus kedvelői kerékpárral is elérhetik a Régészeti Parkot, továbbá elindult a vízi túrázás lehetősége is a Sárvizen.

A 2014-2020-as európai uniós ciklusban számos további infrastrukturális fejlesztés is megvalósult a mintaterületeken, melyek ugyan nem a turisztikai fejlesztések következményeként valósultak meg, de növelik a térségi és a turisztikai infrastruktúra fejlettségét, melyek az itt élők számára is számos előnyt jelentenek, növelve életminőségüket és az elérhető szolgáltatásokat.

A fejlesztések nem érintették hátrányosan a lakosságot, nem túlzó mértékben valósultak meg, így a turisták és a lakosság békés együttműködése tapasztalható, nincs zsúfoltság a turisztikailag frekventált időszakokban sem.

H3. A fejlesztések által növekedik a regionális imázs és vonzerő, mely fokozza a látogatottságot és a versenyképességet :

A fejlesztések hozzájárultak a térség ismertségének növeléséhez, a látogatók száma a fejlesztések megvalósulását követően dinamikusan emelkedett, így a hipotézis igazolódott. Sajnálatos módon a desztináció azonban továbbra is inkább kirándulóhely maradt, a többnapos itt-tartózkodást nem sikerült érdemben megvalósítani. A kirándulók száma érezhetően nőtt a vizsgált területeken, tehát a desztináció vonzereje megnőtt, számos egyéni és csoportos látogató fordul meg a mintaterületeken. Az infrastruktúra adott a többnapos tartózkodáshoz is, azonban intenzívebb marketing tevékenységgel kell hangsúlyozni az elérhető élményeket annak érdekében, hogy a vendégek egy hosszú hétvégére vagy akár egy teljes hétre ideérkezzenek és felfedezzék a környéket. Fontos továbbá, hogy az online felületeket naprakészen kell tartani, minden szükséges információval ellátva, biztosítva az interaktivitást. . A térség látnivalói, attrakciói akár egy teljes hétre vonatkozó időtartamban is megfelelő kikapcsolódási lehetőséget nyújtanak több célcsoport számára is. Nagyon fontos lenne megfelelő csomagajánlatok összeállítása és a szolgáltatók együttműködése a közös siker elérése érdekében, továbbá nagyobb hangsúlyt fektetni az interaktivításra és az egyes célcsoportok szerinti üzenetek közvetítésére.

10. Új tudományos eredmények

Az értekezés egy ritkán kutatott térséget, Fejér vármegyét vizsgálja turisztikai szempontból. Szakirodalmi kutatásaim során nemigen találkoztam a mintaterületek turisztikai szempontú kutatásával, leginkább történelmi, régészeti témájú szakirodalom született a vizsgált területekről.

1. A térség turisztikai szempontból ritkán kutatott terület, melyről hasonló munka nem készült korábban, így vizsgálataim új tudományos eredmények. A mintaterületek a vármegye legfőbb kulturális nevezetességeit ölelik fel, vizsgálatuk közel azonos szempontok szerint történt.

2. Az értekezés eredményei a térségi turizmusban érdekeltek és a döntéshozók számára jó alapot jelenthetnek döntéseik meghozatalához és a további fejlesztési irányok meghatározásához. Hasonló jellegű munka még nem született e témában a vizsgált területeken.

3. Munkám egy összegzést ad a vármegye turizmusáról és a statisztikai adatok alakulásáról, melyek ismereteim szerint hasonló módon még nem kerültek korábban összesítésre, így ez is új eredménynek tekinthető.

4. A turisztikai fejlesztések hatásairól, után követéséről nem készült korábban kutatás a térségben. A látogatók véleményét a döntéshozók nem ismerték alaposan, holott ezek a felmérések kiemelten fontosak annak érdekében, hogy a szolgáltatások minőségén javítani lehessen.

5. Értekezésem eredménye egyfajta látogatói elégedettségmérésként is szolgál, melyekből világosan látszik, hogy az érkezők mit várnának még el, mire lenne igényük és mi az, amivel elégedettek.

6. A szolgáltatások és az infrastruktúra fejlesztése szempontjából is új eredményekkel szolgált kutatásom, melyeket a turizmusban érdekeltek felhasználhatnak a későbbiekben, továbbá munkám összehasonlítási alapul szolgálhat a későbbi fejlesztések, látogatói elégedettségmérések után követésénél.

7. A kérdőíves kutatás hozzájárul a látogatói attitűd vizsgálatához, jól kirajzolódnak a térségbe érkezők preferenciái, érdeklődési köre, elvárásai, mely egy fontos és új tudományos eredmény.

8. Munkám során javaslatokat fogalmaztam meg az együttműködés erősítésére vonatkozóan, hiszen a kutatás során egyértelművé vált, hogy az alapvetően fél-egynapos desztinációk több vendégéjszaka generálást csak közös programcsomagok kialakításával és a szolgáltatók hálózatos együttműködésével érhetnek el, mely értekezésem egyik legfontosabb tudományos eredménye. Fontos ugyanakkor a láthatatlan turizmus szereplőinek vizsgálata is, hiszen számuk jelentős, így a turisztikai szolgáltatásokat jellemzően ők veszik igénybe.

9. A kutatás megállapította, hogy a vizsgált területeken szükséges az interaktivitás növelése és a folyamatos szolgáltatásfejlesztés annak érdekében, hogy a korábbi látogatók is visszatérjenek a térségbe. A digitalizációs fejlesztések kiemelkedő fontosságúak, melyekre nagyobb hangsúlyt szükséges fektetniük az attrakciók üzemeltetőinek.

10. A kutatás eredménye továbbá, hogy a megfelelő minőségű és rendszeres programkínálat kiemelkedő fontosságú, érdekes, vendégcsalogató programokkal növelhető a mintaterületek látogatottsága.

11. További eredmény, hogy a szolgáltatóknak nagyobb hangsúlyt szükséges fektetniük a marketingtevékenységre, valamint a célcsoportoknak megfelelő üzeneteket kellene közvetíteniük. A közös marketingkommunikációnak az élményszerzésre kell a hangsúlyt helyezni, kiemelve, hogy Fejér vármegye az élményt adó desztináció.

Mellékletek

M1. Irodalomjegyzék

- A NEMZETGAZDASÁGI MINISZTERIUM TURIZMUSÉRT FELELŐS HELYETTES ÁLLAMTITKÁRSÁGA Nemzeti turizmusfejlesztési koncepció 2014–2024.
Forrás: Nemzeti Tervezési Hivatal:
<https://www.nth.gov.hu/hu/media/download/260> Letöltés ideje: 2017.04.23.
- AUBERT A. (2006) Magyarország idegenforgalma: szakkönyv és atlasz Budapest, Cartographia Tankönyvkiadó
- AUBERT A. (2011) Turizmus-menedzsment, Pécsi Tudományegyetem
- AUBERT A.–ET. AL. (2009) A TDM modell adaptálásának differenciált megközelítése in HANUSZ Á. (szerk.): *Turisztikai desztináció. „Desztinációs menedzsment”*. Nyíregyháza. (a Nyíregyházán 2009. május 20–21-én megtartott konferencia előadásai)
- AUBERT A.- BERKI M.-SZABÓ G. (2008): A turisztikai magterületek kutatása és regionális jellemzői, in Szabó V.-Orosz Z.- Nagy R.-Fazekas I.-(szerk.) *IV. Magyar Földrajzi Konferencia*, Debreceni Egyetem, Debrecen
- BARBERSTOCK (2019): Artificial Intelligence (AI) in the Tourism Industry: What Every DMO Needs to Know.
<https://www.barberstock.com/website/blog/artificial-intelligence-ai-in-the-tourism-indust-ry-what-every-dmo-needs-to-know>. Letöltés ideje: 2023.09.11.
- BENCKENDORFF, P. J., XIANG, Z., & SHELDON, P.J. (2019). *Tourism Information Technology* (3rd ed.). Wellingford, UK: CABI.
<https://doi.org/10.1079/9781786393432.0000>
- BÉNI, K.-VISZLÓ, L. (1996): Egy cseppnyi Magyarország- A Vértes hegység és környéke, Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvány
- BICHLER, B. F. (2021): Designing tourism governance: The role of local residents. *Journal of Destination Marketing & Management*. 19. 100389.
- BIEGER T. (2001): Perspektiven der Tourismuspolitik in traditionellen alpinen Tourismusländern, In: *Europäische Akademie Bozen: Gemachter*

oder gelebter Tourismus? Destinationmanagement und Tourismuspolitik, Linde Verlag, Wien

- BÓDIS, G. (2017): A turizmus láthatatlanságának paradoxona: kommunikációs kihívások. *Turizmus Bulletin*, 17 (3-4). pp. 33-45.
- BUDAY-SÁNTA A. (2006): Turizmus szerepe a vidékfejlesztésben. *Gazdálkodás*, 2006, (50/5).
- BUHALIS, D. (2000). Marketing the Competitive Destination of the Future. *Tourism Management*, 21(1), 97-116. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(99\)00095-3](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(99)00095-3)
- BUJDOSÓ Z.-GYÖRKI M. (2011): A biztonság szerepe a turizmusfejlesztésben, *Acta Carolus Robertus*, 1. évf, (2) pp.45-55.
- BUTLER R. (2004): The Tourism Area Life Cycle in the Twenty-First Century. in LEW, A. A. – HALL, C.M.–WILLIAMS, A. M. (eds.) *A Companion to Tourism*. Blackwell Publishing, Malden–Oxford–Carlton.
- BICSKE VÁROS ÖNKORMÁNYZATA Nagy Károly Integrált Városfejlesztési Stratégia, Bicske. Forrás: http://www.terport.hu/webfm_send/3651 Letöltés ideje: 2016.07.21.
- COHEN, E. (1984) : The sociology of tourism: Approaches, issues and findings. *Annual Review of Anthropology*, 10
- CSAPÓ J. (2012): The role and importance of cultural tourism in modern tourism industry. In: *Kasimoglu, M. (ed.) Strategies for Tourism Industry – Micro and Macro Perspectives*. InTech Open Access Publisher, Rijeka, 201-232
- CSAPÓ, J. (2019): A turizmuspolitika és turizmusirányítás elmélete és gyakorlata az Európai Unióban, Akadémiai Kiadó, Budapest
- CSAPÓ, J. – LŐRINCZ, K. (2020): A turizmus gazdaságban betöltött szerepe és irányai Magyarországon a Covid-19 előtt és után, *GeoMetodika* 4. 3. pp. 5–16.
- DANYI P. (2018). A mesterséges intelligencia alkalmazása az árazásban. *Marketing és Menedzsment*, 52(3-4), 5-18. <https://journals.lib.pte.hu/index.php/mm/article/view/1056>
- DANYI P.-IVÁNYI T.-VERES I. (2020): Turizmus jelene és várható változása a mesterséges intelligencia integrálásával, különösen a Z generáció igényeire fókuszálva, *Vezetéstudomány/Budapest Management Review*, LI.

évf. 2020. KSZ/ISSN 0133-0179 Doi: 10.14267/VEZTUD.2020.KSZ.03, p19-34

- DÁVID L. (2005): A turizmus szerepe a területfejlesztésben és a regionális versenyképesség növelésében, Pécsi Tudományegyetem, Közgazdaságtudományi Kar, Regionális Politikai és Gazdaságtan Doktori Iskola Évkönyve
- DÁVID L. – MOLNÁR F. – BUJDOSÓ Z. – DERESKEY A. (2007): Biztonság, terrorizmus, turizmus. *Gazdálkodás*, 51(20). pp. 160–166.
- DÁVID L. (2015) Turisztikai erőforrások: a földrajzi alapoktól a termékfejlesztésig c. tantárgy Gyakorlatorientált Tankönyv és Kézikönyv, Eszterházy Károly Főiskola
- DÁVID L. - JANCsik A - RÁTZ T. (2007): Turisztikai erőforrások: a természeti és kulturális erőforrások turisztikai hasznosítása. Budapest: Perfekt Gazdasági Tanácsadó, Oktató és Kiadó Zrt.
- DEMETER ZS. (2017.): A derék város, Székesfehérvár Anno...3. Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár, 2017
- DEMUNTER- DIMITRAKOPOULOU (2008) : Slight decrease in nights spent in hotels in 2008 *Statistics in Focus Population and social conditions in* 13/2009 Eurostat
- DOXEY, G. (1975). A Causation Theory of Visitor-Resident Irritants: Methodology and Research Inferences. *Proceedings of the 6th Annual Conference of Travel and Tourism*
- ERCSEY I. (2019): „Közös az értékteremtés a kulturális szektorban?”, *Marketing & Menedzsment*, 48(3), pp. 36–46
- FEJÉR MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT Fejér megye területfejlesztési koncepció környezeti értékelés tematika. Forrás: http://www.fejer.hu/_user/browser/File/Ter%C3%BCletfejleszt%C3%A9s/k%C3%B6rnyezeti%20%C3%A9rt%C3%A9kel%C3%A9s%20tematikax.pdf. Letöltés ideje: 2019.06.26.
- FEJÉR MEGYEI ÖNKORMÁNYZATI HIVATAL Fejér Megye Területfejlesztési Koncepciója. Forrás: Fejér vármegye honlapja: http://www.fejer.hu/_user/browser/File/Ter%C3%BCletfejleszt%C3%A9s/12_FM_koncepc_1_sz_%20mell.pdf. Letöltés ideje: 2019.06.26.

- FEKETE M. (2006) Hétköznapi turizmus A turizmuselmélettől a gyakorlatig, Doktori PhD értekezés, Nyugat-Magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar Doktori Iskola, Sopron
- FITZ J. (1985): Székesfehérvár, Panoráma Magyar Városok
- FIGUEROLA, M. (1976): A Case Study in Tourist Saturation, regional seminar on tourism and environment, WTO Commission for Europe, Nicosia, Cyprus, 2-4 June, 1980
- FORMÁDY K.- MAYER P. (2005): Bevezetés a turizmusba társadalomtudományi megközelítésben, Egyetem, Turizmus Tanszék
- GÁSZNÉ BŐSZ B. (2020): Dél-Dunántúl, a kulturális turisztikai régió? *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, V. évf. 3.szám, p74-90.
- GLÜKSMANN, R. (1929): Das Ziel des Forschungsinstituts für den Fremdenverkehr. *Verkehr und Bader*, 23. sz. 5. Schmid
- GOELDNER, C. R. – RITCHIE, J. R. B. (2012): Tourism- Principles, Practices, Philosophies. John Wiley and Sons, Inc., New Jersey
- GONDA T. (2016): A turisztikai termékfejlesztés elméleti alapjai, PTE-KPVK
- HAPP, É. (2011.). Doktori (Ph.D.) Értekezés. Forrás: <http://ilex.efe.hu/PhD/ktk/happeva/disszertacio.pdf>
- HOLLOWAY C.-HUMPHREYS C. (2012) .: The Business of Tourism (9th edition), Pearson Education Canada
- HORVÁTH Z. – MAGYAR-PAPP J. – PÁLFI A. A turisztikai térhasználat és a desztináció menedzsment összefüggései, *Modern Geográfia*, 11 (4). pp. 1-14. ISSN 2062-1655
- HUNZIKER W.- KRAPF K. (1942): Grundriss der allgemeinen Fremdenverkehrslehre, Zürich
- JANDALA CS. A turizmus közgazdasági elemzésének módszerei 1992 Budapest, Kit
- JAKULIN, J.T: (2017): System Approach to Tourism: A Methodology for Defining Complex Tourism System, *Organizacija*, Volume 50
- JHA, D. (2016): Guest Engagement in Luxury Hospitality. Budapesti Corvinus Egyetem, Science Café. Előadás – 2016. október 24. <http://gazdalkodastudomany.uni-corvinus.hu/index.php?id=60636>, Letöltve: 2016. október 28.

- KOZMA, B. M. (2000). Desztinációmarketing. *Tér és Társadalom*, 14(2-3), 195-202. <https://doi.org/10.17649/TET.14.2-3.586>
- LEIPER, N. (1981): Towards a cohesive curriculum tourism: The case for a distinct discipline, in *Annals of Tourism Research*, Volume 8, Issue 1.
- LENGYEL I. (1999): A regionális versenyképességről, in *Közgazdasági Szemle*, XLVII. évf.2000. december, p962-987
- LENGYEL I.–RECHNITZER J. (2004): Regionális gazdaságtan. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs
- LENGYEL, M. (1992) A turizmus általános elmélete, Viva, Budapest
- LENGYEL, M. (2004) A turizmus általános elmélete, Heller Farkas Gazdasági és Turisztikai Szolgáltatások Főiskolája, Budapest
- LINDBERG, K. (2001). Economic impacts. In: *Encyclopedia of ecotourism* (ed.: D. Weaver, D. B.). CAB International, Wallingford. 363–377.
- LŐRINCZ K. (2021) Turizmus fókuszú tanulmányok a Comitatus folyóiratban, 1991-2021, *COMITATUS 30 ÉV/KÖNYV*, Comitatus Könyvek Veszprém, szerk: Agg Z. és Zongor G.
- MAGONY I. (2004): Székesfehérvár szobrai, Ma Kiadó Székesfehérvár
- MAGYAR TDM SZÖVETSÉG TDM szervezetek. Forrás: http://www.tdmszovetseg.eu/tdm_szervezetek Letöltés ideje: 2018.04.15.
- MÁHR T. (2019): Innovatív turisztikai desztinációmenedzsment, a turizmus jövője? Doktori Phd értekezés, Pannon Egyetem, Gazdálkodás-és Szervezéstudományi Doktori Iskola, p19
- MATHIESON, A., & WALL, G. (1982). *Tourism: Economic, physical, and social impacts*. London, New York: Longman
- MICHALKÓ G. 2001: Turizmus és területfejlesztés. In: Beluszky P.–Kovács Z. (szerk.) *A terület és településfejlesztés kézikönyve*. CEBA Kiadó, Budapest, 113–120
- MICHALKÓ G. (2007a) A turizmuselmélet alapjai Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár
- MICHALKÓ G. (2007b): Magyarország modern turizmusföldrajza. Budapest ; Pécs : Dialóg Campus Kiadó, 2007. 288 p. (Studia geographica). (Dialóg Campus tankönyvek). (Dialóg Campus szakkönyvek).
- MICHALKÓ, G. (2007c) Turizmusföldrajz és humánökológia, Kodolányi János Főiskola

- MICHALKÓ G.- ILYÉS N. (2020): A nemkonvencionális turisztikai mobilitásmagyarországi sajátosságai, különös tekintettel a turizmusból származóbevételek növelésének lehetőségére. In: *Turizmus Bulletin*, Évf. 20. szám Különszám, p6-18.
- MICHALKÓ G.- RÁTZ T. (2009).: A tér vonzásában: a turisztikai termékfejlesztés térspecifikus vonásai, Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár
- MORLEY: Domestic communication — technologies and meanings, in *Media Culture and Society Volume 12 Issue 1*, January 1990 p5-7
- NAGYNÉ MOLNÁR M.(2011) Terület-és térségmarketing elméleti jegyzet, Szent István Egyetem, Gödöllő
- NEMES NAGY J. (2014) Térrelmélet, tudománytörténet, tértudományok, *Tér és Társadalom*, 2014.
- NEMES NAGY J. (2005): A területi adatgyűjtések sajátos módszerei, In: NEMES NAGY J (szerk.) *Regionális elemzési módszerek*. Budapest: ELTE Regionális Földrajzi Tanszék - MTA-ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoport, 2005
- NEMES NAGY J. (1998): A tér a társadalomkutatásban, Budapest: Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, *Ember-Település-Régió*
- NEMZETI TURIZMUSFEJLESZTÉSI STRATÉGIA 2021-2030
<https://www.edutus.hu/wp-content/uploads/2020/10/Nemzeti-Turizmusfejlesztasi-Stratagia-2030.pdf> Letöltés ideje: 2023.04.10.
- PALANCSA A. A turizmus hatása a gazdasági rendszerekre in Dr. Józsa László, Dr. Varsányi Judit (szerk.): *Marketingoktatás és kutatás a változó Európai Unióban*. Széchenyi István Egyetem: Győr. ISBN: 963 717 525 3 pp. 536–551.
- PEARCE, D.G (1981) : Tourist development, Topics in applied geography, Longman Scientific & Technica
- PEARCE, P.L. (1993) : Fundamentals of Torusit Motivation, in D. PEARCE AND R. BUTLER (editors) : *Tourism Research: Critiques and Challenges*
- PÉCSEK B. (2018): A lassú turizmus, mint a városi turisztikai desztinációk fejlesztésének fenntartható alternatívája, PhD értekezés, Szent István Egyetem, Gödöllő

- PIZAM, A. - MILMAN, A (1984): The Social Impacts of Tourism” *Industry and Environment* (a UNEP publication), Vol. 7, No.1, (1984)
- PROVENZANO, D. – HAWELKA, B. – BAGGIO, R. (2018): The mobility network of European tourists: a longitudinal study and a comparison with geo-located Twitter data. *Tourism Review*. 73(1). pp. 28–43
- PUCZKÓ L.–RÁTZ T. (2000): Az attrakciótól az élményig. A látogatómenedzsment módszerei. Geomédia Kiadói Rt. Budapest
- QUAN, S., & WANG N. (2004). Towards a structural model of the tourist experience. *Tourism Management*, 25(3), 297-305. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(03\)00130-4](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(03)00130-4)
- RÁTZ, T. (2011): Kulturális turizmus. In: *Turisztikai terméktervezés és fejlesztés*. Szerk.: Michalkó G. PTE. 2011.
- RECHNITZER J.- DÓRY T. (2008): A regionális fejlődés és az innováció, In: BODÓ B (szerk.) *Európai Unió és regionális politika*. Kolozsvár: Scientia Publishing House
- RICHARDS, G. (2016):The challenge of creative tourism, *Ethnologies* 38 (1-2), p31-42
- RICHARDS, G. (2021): Emerging cultural tourism practices: new opportunities for smallcities. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 6(4).
- ROE, D.- LEADER, N.- DALAL- CLAYTON, W. (1997): Take only photographs, leave only footprints:the environmental impacts of wildlife tourism- IIED *Wildlife an Development Series 10*. Environmental Planning Group International Institute for Environment and Development, London, 73.p.
- SCUTTARI, A. – LUCIA, M. – MARTINI, U. (2013): Integrated planning for sustainable tourism and mobility. A tourism traffic analysis in Italy’s South Tyrol region. *Journal of Sustainable Tourism*. 21(4). pp. 614–637
- SOMOSSY, E. – LŐRINCZ, K. (2014): A turisztikai desztináció menedzsment rendszer fejlesztése Magyarországon. In: Tózsá, I. (szerk.) *Turizmus és településmarketing*, Budapest, pp. 27-37
- SZALAI K.-MICHALKÓ G. -RÁTZ T.: A turizmus válságjelenségei, Kodolányi János Egyetem, Székesfehérvár, 2023

- SZIMÁNDI SZ.-BENKEI-KOVÁCS B.: Tudástár a közösségi művelődésben XII. kötet, Kulturális turizmus, Nemzeti Művelődési Intézet, 2018
- SZIVA I. (2010): Turisztikai desztinációk versenyképességének értelmezése és mérése, PhD értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, Gazdálkodástani Doktori Iskola, Budapest, 2010
- TASNÁDI J.(2002): A turizmus rendszere. Aula Kiadó, Budapest.
- TASSIOPOULOS, D. (2008.). New Tourism Ventures: An Entrepreneurial and Managerial Approach. Cape Town, Dél-Afrika: Juta & Co Ltd.
- TSAIH, R. H., & HSU, C. C. (2018), Artificial Intelligence in Smart Tourism: A Conceptual Framework. In *Proceedings of the 18th International Conference on Electronic Business* (pp. 124-133). ICEB, Guilin, China, December 2-6, 2018.
- TURIZMUS (2019). Nyolc utazási trend 2019-ben. <https://turizmus.com/desztinaciok/nyolc-utazasi-trend-2019-re-1161575>. Letöltés ideje: 2023.09.11.
- TURIZMUS 2.0. STRATÉGIA https://mtu.gov.hu/dokumentumok/NTS2030_Turizmus2.0-Strategia.pdf Letöltés ideje: 2023.04.10.
- UNWTO (2017): Definitions Committee on Tourism and Competitiveness (CTC). <http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/docpdf/ctcdefinitionsweb.pdf>. Letöltés ideje: 2023.08.31.
- VÁRHELYI T. (2009): A turizmus fejlesztése. Főiskolai jegyzet, Líceum Kiadó, Eger, p22-23
- VERES, Z. (2014). A szolgáltatásmarketing alapkönyve. Budapest: Akadémiai Kiadó. <https://doi.org/10.1556/9789630597395>
- VINCZE, D. (2019): „Élmények a fiatal fogyasztók közösségi média posztjaiban”, *Marketing & Menedzsment*, 53(Különszám), o. 57–68. doi: 10.15170/MM.2019.53.EMOK.06
- VOLO, S. (2009). Conceptualizing experience: A tourist based approach. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 18(2), 111-126. <https://doi.org/10.1080/19368620802590134>
- WTO (1980) Manilai Nyilatkozat
- WTO (1989) Hágai Nyilatkozat

- WYNEN, J. (2013): Explaining travel distance during same-day visits. *Tourism Management*. 36(June). pp. 133–140.
- ZÁTORI, A. (2014). Élményszemlélet a turizmusban: A turisztikai élményteremtés koncepciói. *Turizmus Bulletin*, 16(2), 51-60
- ZSARNÓCZKY M. (2020): Turizmus és desztináció tervezési folyamatok a Johnston modell alapján a Matra Resort szenior üdülőhely esettanulmánya. In: Csapó, János; Csóka, László (szerk.) *Kreativitás, változás, reziliencia*. III. Nemzetközi Turizmusmarketing Konferencia: Tanulmánykötet Pécs, Magyarország : Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar (2020) 350 p. pp. 72-82.
- ZSARNÓCZKY M. -MOLNÁR L.- GARAMVÖLGYI L.(2019): Bünmegelőzés a turizmus által érintett közösségekben. In: Marton, Zs; Németh, K; Péter, E (szerk.) *III. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia : tanulmánykötet* Nagykanizsa, Magyarország: Pannon Egyetem Nagykanizsai Campus (2019) p. 142
- ZSARNÓCZKY M.- GYÖRGY O.- ZSARNÓCZKY-DULHÁZI F. (2018): Külföldi és belföldi turisták "kedvenc" turisztikai helyszíneinek különbségei. In: Svéhlik, Csaba (szerk.) *XIII. KHEOPS Nemzetközi Tudományos Konferencia: Gazdasági és társadalmi útkeresés : fiatal kutatók tudományos fóruma: előadaskötet*. Mór, Magyarország : Kheops Automobil-Kutató Intézet (2018) p. 103
- ZSARNÓCZKY, M. (2017): Contradictions of Medical Tourism. *Deturope – The Central European Journal of Regional Development and Tourism* 8(3) p212–22

Jogszabályok

- Az Európai Parlament és Tanács 692/2011/EU rendelete a turizmusra vonatkozó európai statisztikákról és a 95/57/EK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:192:0017:0032:HU:PDF> Letöltés ideje: 2023.09.10.
- 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99600021.tv> Letöltés ideje: 2022.12.28.

- 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100189.tv> Letöltés ideje: 2022.12.28.
- 2016. évi CLVI. törvény a turisztikai térségek fejlesztésének állami feladatairól. Forrás: Nemzeti Jogszabálytár: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=199214.331389 Letöltés ideje: 2023.04.10.
- 429/2016.(XII.15.) Korm.rendelet a turisztikai térségek és a kiemelt turisztikai fejlesztési térségek meghatározásáról
<https://njt.hu/jogszabaly/2016-429-20-22> Letöltés ideje: 2023.03.12.
- 4/2000 (II.2.) GM rendelet a Regionális Idegenforgalmi Bizottságok, valamint a Regionális Idegenforgalmi Bizottságok munkaszervezeteinek feladatairól szóló 28/1998 (VI.13.) IKIM rendelet módosításáról
https://jogkodex.hu/jsz/2000_4_gm_rendelet_6339899 Letöltés ideje: 2021.02.18.
- 429/2020. (IX. 14.) kormányrendelet a turisztikai térségek meghatározásáról
<https://njt.hu/jogszabaly/2020-429-20-22> Letöltés ideje: 2023.04.10.
- 1/2014. (I.3.) OGY határozat a Nemzeti Fejlesztés 2030-Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióról
<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a14h0001.OGY> Letöltés ideje: 2023.03.12.

Internetes források

- www.fejer.hu
- www.gorsium.org
- <https://www.karolyi.org.hu/>
- <https://karolyikastely.accenthotels.com/>
- www.ksh.hu
- www.mtu.hu
- www.provertes.hu
- www.szekesfehervar.hu
- www.telelettel.hu
- www.szikm.org

M2. Mélyinterjú kérdések

1. Kérem, fejtse ki, hogy Ön hová helyezné az attrakciót a turisztikai piacon (hova sorolja azt (pl. feltörekvő, élenjáró), mennyire tartja ismertnek/népszerűnek).
2. Ön milyennek ítéli meg az attrakció turisztikai versenyképességét a Közép-dunántúli régióban/Magyarországon?
3. Mik az attrakció erősségei és gyengeségei turisztikai szempontból az Ön véleménye szerint?
4. Milyen problémákat, veszélyeket, kockázatokat lát az attrakció turizmusa kapcsán?
5. Milyennek ítéli meg Ön az attrakció turisztikai kínálatát, szolgáltatásait?
6. Melyek a legnépszerűbb programok és melyek voltak a kevésbé sikeresek?
7. Véleménye szerint mennyire fejlett az attrakció a turisztikai infrastruktúra tekintetében?
8. Tapasztalt-e és ha igen, milyen jellegű változásokat az attrakció turizmusában az elmúlt 2-3 évben?
9. Véleménye szerint hogyan változik az attrakció turisztikai piaca az elkövetkezendő 2-3 évben?
10. Milyen turisztikai jellegű fejlesztések várhatóak az attrakció esetében az elkövetkező években?
11. Kérem, ismertesse az elmúlt 5-6 év turisztikai fejlesztéseit!
12. Mit tapasztal, a turisztikai fejlesztések hatására hogyan változott a vendégéjszaka és a látogatószám az attrakció esetében?
13. Kik látogatják az attrakciót, honnan, milyen magyar településekről és mely országokból?
14. Véleménye szerint az attrakció esetében megvalósult turisztikai fejlesztések milyen hatással vannak a térség és a település regionális fejlődésére?
15. Milyen hazai és nemzetközi turisztikai együttműködési lehetőségeket lát az attrakció vonatkozásában?
16. Véleménye szerint a turizmus fejlődése az itt élők helyzetét, véleményét hogyan befolyásolta?

M3. Kérdőív minta

Kérdőív a .....-ről

Tisztelt Vendégeink!

A .....-ban történt fejlesztésekkel kapcsolatban kíváncsiak vagyunk az Önök véleményére is annak érdekében, hogy a további fejlesztéseket látogatóbarát módon, az igényeknek megfelelően alakíthassuk ki.

Kérjük, az alábbi kérdőív kitöltésével segítse munkánkat!

A kitöltés kb. 5 percet vesz igénybe.

Szíves közreműködésüket köszönjük!

1. Az Ön neve:

1 - Férfi

2 - Nő

2. Az Ön életkora:

..... év

3. Az Ön iskolai végzettsége:

1 - Általános iskola

2 - Középiskola

3 - Főiskola

4 - Egyetem

4. Melyik településen él Ön?

Település neve .....

Irányítószáma: .....

5. Járt már .....-ban?

1 - Igen

2 - Nem

6. Ha igen, hány alkalommal?

Az alkalmak száma: .....

7. Egyedül érkezett?

1 – igen, egyedül

2 - nem

8. **Ha többen érkeztek**, jelölje be azt, ami Önökre jellemző. Többet is megjelölhet!

1 – családtagok

2 – barátok

3 – csoportos látogatás

9. Felsoroltunk néhány tényezőt. Kérem értékelje azokat 1- től 5- ig az iskolai osztályzatnak megfelelően. Jelölje be, hányas osztályzatot adna.

Tényező	Osztályzat, értékelés				
1. A szolgáltatások minősége	1	2	3	4	5
2. Az árakkal való elégedettség	1	2	3	4	5
3. A környezet tisztasága, rendezettsége	1	2	3	4	5
4. Az itt dolgozók felkészültsége, tudása	1	2	3	4	5
5. Technikai felszereltség	1	2	3	4	5
6. Az itt dolgozók kedvessége, szolgálatkészsége	1	2	3	4	5
7. A látogatók rendelkezésére álló információk	1	2	3	4	5
8. Az elérhető programok színvonala	1	2	3	4	5
9. A programok választéka	1	2	3	4	5

10. A szolgáltatások informatikai fejlettsége	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---

11. **Összességében** hogyan értékelné a ..... fejlettségét?
Osztyálozzon 1-től 5-ig.

1   2   3   4   5

12. Honnan szerezte információit a .....-ról? Többet is megjelölhet.

- 1 – Internetről
- 2 – Barátok, családtagok
- 3 – Turisztikai Irodák
- 4 – Tévé, rádió, újság
- 5 - Könyvek
- 6 – Ismertető kiadványok, szórólapok, plakátok
- 7 – Szállodák, üdülőhelyek ajánlásai

13. Megfelelt a ..... az előzetes elképzeléseinek, elvárásainak?
Osztyálozzon most is 1-től 5-ig.

1   2   3   4   5

14. Mi volt, ami a legjobban tetszett, ami a legjobb benyomást tette?

.....

15. Mi tetszett legkevésbé?

.....

16. Visszatérne ide?

- 1 - Igen
- 2 - Nem

17. Ha nem, miért nem?

.....

18. Milyen javaslatai lenne a fejlesztésre vonatkozóan?

.....

.....

Köszönjük szépen segítségét!

Köszönetnyilvánítás

Szeretném köszönetemet kifejezni elsősorban Témavezetőimnek, **Dr. Dávid Lóránt Dénesnek és Dr. Zsarnóczky Martin Balázsnak**, akik építő gondolataikkal segítették munkámat és hozzájárultak az értekezés elkészítéséhez.

Továbbá köszönöm **interjúalanyaimnak**, hogy lehetőséget biztosítottak a téma feldolgozására és a kapcsolódó segédanyagokat, terepkutatásokat biztosították számomra.

Végül, de nem utolsósorban köszönöm **Családomnak**, Férjemnek és Gyermekeimnek, Édesapámnak, hogy támogattak és türelmesen elviselték a doktori képzés tanulmányaival, és a disszertáció készítésével járó fáradalmakat, nélkülük nem jutottam volna el idáig.

Külön köszönöm nagybátyám, **Dr. Gálicz Tibor** segítségét, aki segített átjutni a holtponatokon és szakmai támogatásával folyamatosan segítette munkámat.

Értekezésemet **Édesanyámnak**, Nádorfi Gabriellának ajánlom, aki munkám elkészültét sajnos már nem érhetette meg, de Férjemmel közösen Ő indított el ezen az úton és a szakmai elhivatottságot tőle tanulhattam meg.